ARAYIŞ

4 NİSAN 1981 • SAYI 7 • FİATI 30.-TL. • HAFTALIK DERGİ

işkence..

BAŞYAZI

Bülent Ecevit

DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİNDE POLONYA

•

ATATÜRK VASİYETİ

YAZI İŞLERİ'nden

TELEVİZYON VE DENETİM

TRT'de yayınlanan reklamlar hiç dikkatinizi çekti mi? Çoğu faizlere dayalı, ya da gerçeklere uygunluğu kuşkulu, aşırı tüketimi karşılayıcı reklamlar. Zaman zaman şunun veya bunun yaşam öyküsünü konu alanları da çıkıyor. ARAYIŞ Geçtiğimiz cuma günü için TRT Kurumu'na başvurarak, "Bülent Ecevit'in Rejimle ilgili Görüşleri Arayış'ta" sözcüklerini kapsayan bir spot vermek istedi. Ne var ki, Muhasebe Müdürümüze bu spotta "rejim" sözcüğü geçtiği için TRT DENETİM KURULU'nun bu reklamı kabul etmediği bildirildi. Bunun üzerine, ARAYIŞ, bir çoğunuzun izlediğini sandığımız spotu verdi. Gerçi TRT reklam bölümünde çalışanlara bir sözümüz yok; ancak, tüketimi körüklemeyi amaçlayan ve halkımızı sağlıksız biçimde yönlendiren reklamlara ses çıkarmayan DENETİM KURULU'na "rejim" sözcüğünü neden sakıncalı bulduğunu sormak hakkımızdır sanıyoruz.

X X X

Reklamlardan söz açmışken, bazı okurlarımız soruyorlar, "neden ilanınız yok ya da çok az", diye... Hemen belirtelim, ARAYIŞ, yayın ilkeleriyle bağdaşmıyan, örneğin halk tasarruflarını üretken yatırımlar yerine faize yatırmayı özendiren ya da halkı sağlıksız biçimde yönlendiren reklamları kabul etmiyor. Bunları olabildiğince ayıklamağa çalışıyor.

Nitekim geçenlerde bir banker ilanı ısrarla ve çekici koşullarla dergimizde yayınlatılmak istendiği halde, kabul etmedik

Tabii, bankerlik ve sermaye piyasası alanına sağlıklı gelişmeyle bağdaşır bir düzenleme getirilirse, bizim de değerlendirmemiz ona göre değişebilir.

Amacımız, yayınımızın bütünlüğünü korumak ve halka yararlı olmağa çalışmak.

X X X

Bu hafta ARAYIŞ'ta topraksız köylümüzü ilgilendireceğini sandığımız bir konuya geniş yer vermeye çalıştık. Milli Güvenlik Konseyi'nin kurduğu komisyona sunulan "TOPRAK REFORMU" raporunu arkadaşlarımız Rahmi Özyazgan ve Çağlayan Tunç özetleyerek sizlere ulaştırdılar.

Bu konuda, Dünya Bankası Raporundan ilginç bir bölüm de sunuyoruz.

"DIŞ SORUNLAR" bölümümüzde Polonya olayları ile ilgili olarak geniş kapsamlı araştırmaya dayanan bir yazı yayınlıyoruz. İlgileneceğinizi umarız.

Yine "Dış sorunlar" bölümündeki, yeni Pakistan Anayasası karşısındra yargıçların tepkisine değinen yazının da ilginizi çekeceğini düşünüyoruz.

X X X

Okurlarımızdan gelen mektuplar, genellikle mektup çerçevesini aşıp, Dergimizin yayınlarına katkı niteliğini taşıdığı için, bu mektupların bazısından özetler yayınladığımız bölümün başlığını "OKURLARIMIZIN GÖRÜŞÜ" olarak değiştirdik

Değerli katkıları için okurlarımıza teşekkür ederiz.

Sayın okurlarımız, Dergimize abone olanların çokluğu nedeniyle bazı abonelerimize ARAYIŞ'ı anında gönderemediğimizi geçen sayımızda sizlere duyurmuş ve gerekli çalışmaları sürdürdüğümüzü belirtmiştik. Abone Servisi'mizin geceli-gündüzlü çalışması sonucunda önümüzdeki haftadan itibaren ARAYIŞ'ı yurdumuzun birçok yerinde, dergimiz bayiinde satışa çıktığı gün okuyabileceğinizi umuyoruz.

Gelecek sayıda buluşmak umuduyla, hepinize iyi haftalar, esenlik ve mutluluklar diliyoruz.

Saygılarımızla...

PETROL BÖLGESİYLE İLGİLİ ARAŞTIRMA DİZİSİ

Petrol bölgesindeki gelişmelerle ilgili olarak geniş kapsamlı araştırmalara dayanan yazı dizimizi bu sayıda da sürdüreceğimizi belirtmiştik. Fakat yazılarımızın çokluğu dolayısiyle gelecek sayıya bırakmak zorunda kaldık. Özür dileriz

ARAYIŞ

ARAYIŞ
HAFTALIK DERGİ

Yayın Danışmanı:
BÜLENT ECEVİT

Yazı İşleri Müdürü
O. NAHİT DURU

ADRES:
Reşit Galip Caddesi no: 94
Gaziosmanpaşa

Posta Kutusu: 75
Küçükesat/ ANKARA

TELEFON:
28 44 74 - 26 00 56

PİKAJ ve MONTAJ:
ARAYIŞ Teknik Servisi

DİZGİ VE BASKI:
Milliyet Gazetecilik A.Ş.
tesisleri - Ankara

ABONE KOŞULLARI

YURTİÇİ:
Yıllık 1.500 tl. altı aylık 750 Tl.
Üç aylık 375 Tl.

YURT DIŞI:
F. Almanya, Hollanda, Belçika, Avusturya, İsviçre, İngiltere, Fransa, Suriye, Suudi Arabistan, Libya, Lübnan, Kuveyt, İran, Mısır, Cezayir, Irak 104 DM ya da, 60 USA Dolar, Birleşik Amerika ve Avustralya 70 USA Dolar ya da, 130 DM.

(Altı aylık abone, yıllık abone bedelinin yarısıdır.)

Abone bedelinin PTT ile ya da, "Ziraat Bankası, Gaziosmanpaşa Ankara" Şubesi'ndeki, "1200 numaralı hesaba" yatırılarak, abone fişi ile birlikte banka dekontunun, "PK - 75 Küçükesat - Ankara" adresine gönderilmesi rica olunur.

İMTİYAZ SAHİBİ:

ARAYIŞ yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. adına

MEHMET ERDÜL

Sayı : 7
4 Nisan 1981
Fiyat: 30 TL.

DERGİNİN İÇİNDEN

ÇALIŞMA BAKANLIĞI KALDIRILMAMALIDIR: En liberal politikaların geçerli olduğu ülkelerde bile Çalışma Bakanlığı vardır. Bu Bakanlığın Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlanacağı yolundaki haberlere inanmak güçtür.
SAYFA 16

FİYATLAR NE KADAR ARTTI: Resmi belgeler, 1979'da fiyat artışlarının yüzde 60 dolaylarında olduğunu, 1980'de yüzde yüzü aştığını gösteriyor
SAYFA 20

İÇİMİZDEN BİRİLERİ: Hava trafik kontrolörlerini tanıtalım dedik bu kez. Biz sorduk onlar cevapladılar
SAYFA 23

"ULUSUN KARA YAZGISININ YENİLDİĞİ" BİR SAVAŞ: İKİNCİ İNÖNÜ
SAYFA 31

PEHLİVANLIK RUHU: Pehlivanlık Türk gençlerinin ruhunda vardır. Pehlivan er meydanına çıktığı zaman her şeyden önce memleketini düşünür
SAYFA 46

OKURLARIN GÖRÜŞLERİ

ÜLKELERİN SİLAH GÜCÜNÜ YAYINLAYIN

"ARAYIŞ dergisinin ikinci sayısında, Silahlı Kuvvetler, Savunma Sanayiinde ulusal gücümüzü yayınlamışsınız. Bunu okuduğumda Türkiye ve Dünya Silahlı Kuvvetleri'ne ilgim arttı. Ben ve benim gibi düşünen arkadaşlarım, her hafta, Türkiye ve Dünya ülkeleri Silahlı Kuvvetlerinin silah ve asker gücünü yayınlamanızı istiyoruz. Bu konuyla ilgili, bilgileri toplamak istiyoruz.

Bu isteğimi yerine getirirseniz, benim gibi askerliğe düşkün kardeşlerimizin Silahlı Kuvvetlere ilgi duymasını sağlamış olur, sokaktan uzak tutmuş olursunuz."

MUSTAFA ANILIR
ADANA

ÇİÇEKLER VE ÇOCUKLAR

Kendisini ilk kez ilköğretmen okulunda öğrenciyken **"Dünyanın Bütün çiçekleri"** şiiriyle tanıdık. Hemen hemen öğretmen okullarının her kuruluş yıl dönümünde okunuyordu. Hem şiiri çok güzeldi, hem de okuyanlar, o günün verdiği heyecanla içten gelerek okuyorlardı... Daha sonra, Eğitim Enstitüsünü bitirip Turhal Ortaokuluna atanınca birkaç yıl öncesine değin, Turhal Şeker Fabrikası Hastanesinde, çocuk hastalıkları uzmanlığı ve baş hekimlik yaptığını öğrendim. Kendisine bir mektup yazarak, hakkında, halktan edindiğim izlenimleri anlattım. Bu nedenle birkaç kez yazışmamız oldu. 1969'da da iki kez, konuşma, dertleşme, tartışma olanağı

buldum kendisiyle.

Afyon'un Kınık Köyü öğretmeni Şefik Sınık, okul duvarının üzerine göçmesi sonucu ölürken, öğrencilerini kastederek **"Bana çiçek getirin, dünyanın bütün çiçeklerini buraya getirin"** diye söyleniyor. Bu sözlerden esinlenen Ceyhun Atuf Kansu da, buram buram öğretmen sevgisi, çocuk sevgisi tüten o güzel şiirini yazıyor. Ceyhun Atuf'a göre öğretmen, bahçesini usuyla ve gönlüyle sulayan bir bahçıvandır. O, bahçesindeki çiçekleri, kimseden yardım görmeden, emeğiyle ve kanıyla sulamıştır. Onun için, en güzel çiçekler, öğretmenin gönül bahçesinde yetişir:

"Ben köy öğretmeniyim, bir bahçıvanım
Ben bir bahçe suluyordum, gönlümden
Kimse bilmez, kimse anlamaz dilimden
Ne güller fışkırır çilelerimden
Kandır, hayattır, emektir benim güllerim
Korkmadım, Korkmuyorum ölümden
Siz yalnız çiçek getirin, çiçek getirin."

MEHMET YALÇIN
CUMHURİYET LİSESİ
TÜRKÇE ÖĞRETMENİ
FİNİKE

DERGİDEN BEKLENEN

"Arayış dergisini birinci sayısından beri okuyorum. Toplum sorunlarımızı irdeleyen ve öneriler getirmeye çalışan yayın tutumu ile gerçekten okuyucu beğenisini kazanacak nitelikte olduğu kanısındayız. Ancak derginin genel kapsamı üzerine birkaç söz söylemek istiyorum.

Arayış Dergisi'nin içindeki başlıklar çok karışık gibi görünüyor okuyucuya.. Derginin içerik yanıyla bir program dergisine benzemesi de, okuyucusuna okuma bunalımı vereceği kuşkusunu veriyor. Yalnız politikacının okuyacağı bir yayınmış gibi geliyor insana.. Halbuki bu dergiyi sanatçılar, edebiyatçılar, politikacılar, toplumbilimciler de rahat okumalıdırlar. Özellikle, halk sayfası hazırlanmalıdır dergide.."

H. Hüseyin SAYGILI
Öğretmen - Yazar ANKARA

● **"ARAYIŞ"ın açıklaması:**

Sayın Cavit Alkan'ın ve sayın Hüseyin Saygılı'nın dergimizden bekledikleri bizim de amacımızdır. Salt siyasetle ilgilenenlerin, olabildiğince, sanat, yazın, felsefe gibi konulara ve genel kültür konularına da ilgisini çekmeğe; daha çok kültürle ilgilenenlere de, siyasal ve toplumsal sorunlarımızı, doyurucu bir içerikle sunmağa çalışıyoruz.

Bunları yaparken, açık ve yalın bir dille, her yazıyı herkesin kolay anlıyabileceği biçimde yayınlamağa özen gösteriyoruz.

Eksiklerimizi gidermek için, okurlarımızın da uyarılarıyla, elden gelen çabayı gösteriyoruz.

"Halk sayfası" önerisine şu açıdan katılamıyoruz: Dergiyi tümüyle halkın dergisi durumuna getirebilmektir amacımız... O arada, "İçimizden Birileri" ve geçen sayıda açtığımız "Okurların Görüşleri" bölümleriyle, halkın sesini doğrudan duyurmağa da çalışıyoruz.

Yine geçen sayıdan beri, "Olayların Yorumu" bölümü ile, güncel gelişmeleri de daha yakından izlemeğe başladık.

ÇOCUĞA NE VERİYORUZ?

"Çocuk sevgiyle büyür, saygıyla kişilik kazanır"

Sevgi, sözlükte "İnsanı bir şeye ya da bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu" olarak açıklanmış.

İnanıyorum ki kanıtlanmayan sevgi gün geçtikçe anne ve baba için geçerliliğini yitirir. Başka bir anlatımla unutulur. Kendi kendini aldatmaya dönüşür. Bunun sonucunda anne-baba kendi dünyalarında yaşarken çocuk da tek başına olduğu bir dünyada savaşım verir. Her zaman benliğinde bir eksiklik duyar. Sevgisizliktir, genç insanın duyduğu eksiklik. Özveridir beklediği. Çünkü sevgi-özveri bir bütünün ayrılmaz parçalarıdır. Birbirinin kanıtıdır. Bilinçli sevgi, saygıyı oluşturur. Saygıyı gerektirir. Kendi dünyasında çocuğunu unutan, ancak bunun bilincinde olmayan anne-babadan ilgi beklemek ne dereceye kadar doğru olur? Çocuk yine kendisiyledir. Kişiliğini kazanmak ve bir uydu olmamak için vereceği savaşımda tek başınadır.

Ülkemizde sigara, ciklet satıcısı dendi mi akla çocuk geliyor. Eğer herkese iş olsaydı ve verilen ücret yeterli olsaydı çocuklar sokaklarda sigara satacakları saatte okulda, evde, en önemlisi parkta olurlardı.

Biz ise çocuklarımızı salt 23 Nisanda anımsıyoruz.

YILDIZ SINMAZ
İSTİKLAL MAHALLESİ 219
SOKAK NO: 73/3
ADANA

BAŞYAZI

İŞKENCE

BÜLENT ECEVİT

ÖNETİM, işkence iddiaları üzerinde titizlikle duruyor. İddialar inandırıcı göründüğünde üzerine yürünüyor. Sorumlular belli olduğunda adalete veriliyor. Sayın Devlet Başkanı da, 28 Mart günü Manisa'da yaptığı konuşmada, işkence konusuna genişçe yer ayırdı. **"Biz işkencenin karşısındayız; bu insanlığa da vicdana da aykırıdır"** dedi. Yönetimin bu konudaki duyarlılığı böylece bir kez daha vurgulanmış oldu.

Bütün bunlara karşın, Türk kamuoyunu ençok tedirgin eden konu işkence olduğu gibi, demokratik ülkelerde Türkiye ile ilgili tartışmalar da ençok bu konudan kaynaklanıyor.

İşkence konusu üç çerçevede tartışılmaktadır:
1. İşkence nedir?
2. Sorgulama sırasında işkence yapılmakta mıdır?
3. Yapılıyorsa bu, "sistematik işkence" midir? Bir başka deyişle, sistemin veya rejimin gereği olarak, Yönetimin isteğiyle mi yapılmaktadır?

İşkencenin ne olduğuyla ilgili değişik anlayışlar var. Demokratik toplumlar, genellikle, işkence deyince, yalnız insan vücuduna belirgin biçimde zarar verici uygulamaları anlamıyorlar. Bir sanığı beş gün beş gece dursuz duraksız sorguya çekmeyi de, mecali tükendiği zaman önüne getirilen bir tutanağı gözleri bağlı imzalatmayı da, işkence gören bir insanın haykırışlarını başka bir odadan dinletmeyi de işkence sayıyorlar.

Neyle suçlandığı bilinmeyen bir insanın, aylarca, yakınlarıyla görüştürülmeksizin gözaltında tutulmasını da bir tür işkence sayanlar az değil.

Konuya bu açıdan bakanlar, belli kişilere "fizik işkence" darplı dayaklı işkence, yapılmadığının kanıtlanmasıyla tatmin olunmuyorlar.

Kaldı ki fizik işkence yapıldığı kanısı da yaygın...

Ancak, yurdumuza gelen gözlemcilerden pek çoğu, işkencenin "sistematik" olmadığı görüşüne vararak ayrılıyorlar. Bu, kuşkusuz sevinilecek bir şeydir. Yönetimin, kendisine ulaşan bazı işkence iddiaları üzerine duyarlılıkla eğilmesi, yeterli kanıt bulunursa işkence yapanların mahkemeye verilmesi, gözlemcilerin bu görüşü benimsemelerinde başlıca etkendir.

Ne var ki, Yönetimin iyiniyeti, işkence sorununu çözmeğe ve bu konunun içerde ve dışarda ciddi bir tedirginlik konusu olmasını önlemeğe yetmiyor.

Türkiye'de, yönetimler istemese de, öteden beri, "geleneksel" olarak işkence yapılır. Açık rejimlerde, yönetimler kararlılıkla üstüne yürürlerse, işkence azalır: kapalı rejim dönemlerinde ise büsbütün yaygınlaşır. Bu gerçekler bilmezlikten gelinemez.

Onun için, sorun'un özüne, kaynağına eğilmek uygun olur.

İşkencenin temel nedeni, güvenlik kuvvetlerine, gerek kanıt saptama konusunda gerek sorgulama konusunda yeterli eğitim verilmemiş olmasıdır. Eğitim yetersizliğini dayakla ve işkenceyle örtme eğilimi, öteden beri ağır basmaktadır.

İşkenceye başvurmaksızın yeterli kanıt toplayıp suçları aydınlatabilmenin bir gereği, çağımızda çok ilerlemiş bulunan bazı bilimsel yöntemlerin ve teknik olanakların geliştirilmesidir. Türkiye bu bakımdan da çok geri bırakılmıştır.

Yabancı uzmanların bir gözlemine göre, ülkemizde güvenlik görevlilerinden çoğunun bir cinayet yerine gittiklerinde ilk yaptıkları iş -bilgisizlik ve eğitimsizlik nedeniyle - kanıtları ayaklarıyla çiğnemek olmaktadır.

1978'de ve 1979'da, demokratik ülkelerden uzmanlar getirtilerek veya o ülkelerde düzenlenen kurslara Türkiye'den güvenlik görevlileri gönderilerek, bu eksikliğimizi giderici adımlar atılmıştı. Güvenlikle ilgili laboratuvarlar, balistik merkezleri, hiç değilse belli büyük merkezlerde geliştirilmiş ve bu olanaklardan bilgili biçimde yararlanacak uzmanlarla detektif ekipleri yetiştirilmişti.

Detektif ekipleri, canlarını tehlikeye atarak, birçok "faili meçhûl" cinayeti aydınlatmağa, suçluları yakalamağa başlamışlardı.

Böyle yöntemlerin ve olanakların bütün yurda yaygınlaştırılması, ne kadar hızlandırılırsa hızlandırılsın, yıllar alacaktı. Fakat daha sonra bu çabalar bir yana bırakıldı. O iyi yetişmiş ekipler büyük ölçüde dağıtıldı. Eski yöntemler ve alışkanlıklar yine ağırlık kazandı.

Genel eğitim düzeyi çok düşük kimselerle polis kadrolarının şişirilmesi ve bunlara birkaç aylık kısa süreler içinde verilen "meslek eğitimi"nin çok yetersiz kalması ise, güvenlik kuvvetlerinin çok ilkel yöntemlerle çalışmasına neden olmaktadır.

İdeolojik kutuplaşmanın güvenlik kuvvetleri içine kadar büyük ölçüde sızması ve şiddete karşı şiddet eğiliminin hınçla karışık olarak artması da, işkencenin yaygınlaşmasında küçümsenemiyecek bir etkendir.

Haklarında kuşkunun veya ihbarın ötesinde hiçbir "kanıt" bulunmayan kimselerin çok sayıda gözaltına

alınmaları; bilgisiz ve eğitimsiz güvenlik kuvvetlerinin, yeterli istihbarat desteği olmaksızın, o sanıkları "konuşturma"ğa çabalamaları, işkencenin yaygınlaşmasında bir başka neden oluşturuyor.

Maddi ve manevi bakımdan çok ağır koşullar altında yaşayıp çalışan ve son yıllarda pekçok şehit veren polislerin sosyal ve kültürel gereksinmeleriyle ilgilenilmemesi de bütün bunlara eklenince, eğitimsizlikle moral bozukluğu birleşince, güvenlik kuvvetlerinde vurup kırarak görev yapma eğilimi artmaktadır.

★

★ ★

İşkence ile ifade almanın yaygın olduğu izlenimi adaleti de güç durumda bırakıyor. Birçok savcılar ve yargıçlar, bu izlenimi paylaştıkları için, polisde imzalı itirafı bulunan bir sanığın,

- Bana bütün bunlar işkence altında söyletildi, doğrusu bu değildir!, demesi üzerine, polisden gelen evrakı ve "kanıt"ları bir yana bırakma zorunluğunu duyuyorlar.

Bazı kimseler, işkence altında, işlemedikleri suçları "itiraf" etmek veya suçsuz bazı kimseleri "ihbar" edip kendi canlarını kurtarmak durumunda kaldıkları gibi, belki gerçekten suç işlemiş ve belki hiç işkence görmeden suçunu polise itiraf etmiş bazı sanıklar da adaletin elinden yakalarını kurtarabiliyorlar.

★

★ ★

İşkence sorununu temelden çözebilmek için öncelikle başvurulması gereken önlemler şöyle özetlenebilir:

★ Polisin eğitim ve kültür düzeyi yükseltilmeli, maddi ve manevi bakımdan yaşam koşulları düzeltilmelidir.

★ Uygarca yöntemlerle etkin görev yapabilecek düzeyde eğitilmiş yetenekli ve yansız görevlilerden oluşan sorgulama ve detektif ekipleri yetiştirilmelidir. Bu alanda yeteneğini ve yansızlığını kanıtlamış yetişkin elemanlardan pasif görevlere verilenlar daha yararlı olabilecekleri görevlere getirilerek, gereğince değerlendirilmelidir.

★ Bu ekipler, bütün yurda yaygınlaştırılacak laboratuvarlarla ve teknik olanaklarla desteklenmelidir.

★ Yurdun her yerinde görev üstlenebilecek bu ekiplerle yerel görevliler arasında çıkabilecek yetki sürtüşmelerini önleyici kurallar saptanmalıdır.

★ Güvenlik kuvvetlerinin istihbarat örgütü güçlendirilmelidir.

★ Yıllardır sözü edildiği halde bir türlü gerçekleştirilemiyen adli zabıta, bağımsız yargı organları emrinde çalışmak üzere kurulmalıdır.

★ Bir yandan bu önlemler alınırken, bir yandan da sanıkların gözaltında tutuldukları yerler etkin biçimde denetlenmelidir.

★ İşkence yapanlar saptanıp mahkum edildikçe, bunlar kamuoyuna açıklanmalıdır; işkence yapanların mutlaka cezalandırılacağı kanısı böylece yaygınlaştırılmalıdır.

★

★ ★

Denetim konusunda iyiniyetle bazı adımlar atıldığını gösterir belirtiler vardır. Örneğin, yeryer, gözaltı süreleri dolup tutukevlerine gönderilen sanıklar, gelir gelmez muayeneden geçirilmektedir. Gözaltındayken işkence görüp görmediklerini o yoldan saptamağa çalışılmaktadır.

Ama bu da yetersiz kalıyor. Çünkü bilimsel kanıt toplama ve sorgulama yöntem ve tekniklerini pek bilmeyen güvenlik görevlilerinden bazıları, fizik işkence belirtilerini saklama tekniğinde çok ileri gitmişlerdir.

İşkence gören birçok sanık, ancak bu "teknik"lere göre "tedavi" edildikten sonra tutukevine gönderiliyor olabilir.

Bu tür uygulamaları önlemenin bir yolu, güvenilir ekiplerle, beklenmedik anlarda sürekli denetimdir.

Geçen hafta işkence konusunda Stokholm'de toplanan bir uluslararası konferansda da, işkencenin vücuttaki izlerini tamamen gözden saklayıcı yöntemlerin çok ilerlediği ancak sinir sistemi üzerindeki tahrip edici izlerin sürdüğü açıklanmıştır.

★

★ ★

İşkence, yalnız kendisine işkence yapılan kimse üzerinde değil, enaz o kadar, hattâ bazen daha çok, işkenceyi yapan kimse üzerinde de olumsuz etkiler bırakır.

İşkence görenler arasında kişiliği çok güçlü olanlar, eğer sinir sistemlerinde tahribat yapılmamışsa, zamanla ruhlarından bunun izlerini silebilirler; işkencenin yüreklerinde açtığı yaraları kapatabilir, küskün ya da hınçlı veya saldırgan birer insan olmaktan kendi kendilerini esirgeyebilirler.

Ama işkence yapan, işkence yapmayı içine sindirebilen kimse, ruhsal açıdan sağlıklı bir insan olabilme şansını büyük ölçüde yitirir. Eğer yüreğinde insanlığından bir parçayı koruyabilmiş, insan sevgisine biraz yer ayırabilmişse, ömrü boyunca kendi kendini suçlar.

Fakat işkence yapanlardan, işkence yapmayı içine sindirebilenlerden birçoğu, kendi kendini suçlayabilme olgunluğunu da gösteremiyeceği için, insanlığını baskı altına alma, insanlığını unutma güdüsüne kendini kaptırır. Saldırganlığı, can yakmayı, şiddete başvurmayı, kendi kendine mazur ve haklı gösterebilmenin yollarını arar.

Onun da ötesinde, şiddeti meşrulaştırıcı bir toplumsal ortam ve rejim oluşturmağa katkıda bulunma gereksinmesini duyar. Bir yandan kendi insanlığı tahrip olunurken, bir yandan da insanca ve demokratik bir rejime geçiş yollarını tıkamağa, ya da varsa öyle bir rejimi yıkmağa çalışır. İşlediği insanlık suçunu örtecek, hoşgörecek bir ortam ve rejim arayışı içine girer.

Bu nedenlerle, işkencenin asıl kurbanları, belki işkence görenlerden daha çok, işkenceyi yapanlardır ve onların içinde yaşadığı toplumdur.

Toplumda bu yüzden açılacak yaraların acı sonuçları, kapalı rejim dönemlerinde pek görünmese bile, açık rejimde veya açık rejime geçiş aşamasında, büyük toplumsal sorunlar yaratabilir.

İşkenceyi önleme konusundaki iyiniyetini türlü vesilelerle gösteren Yönetimin bu iyiniyete daha çok etkinlik kazandırıcı önlemleri almakta da gecikmeyeceği ve duraksamıyacağı umulur.

KAÇAN KURTULUYOR

Birçok suçlular, 12 Eylülden önce de sonra da, yurt dışına kaçarak Türk adaletinden yakalarını kurtulma yolunu aradılar.

Yeni Yönetim, bunlardan bilinenlere üstüste çağrılarda bulundu. Bu çağrılara karşın yurda dönüp adalete teslim olmayanların vatandaşlıktan çıkarılacağını açıkladı. Bir yasa değişikliği ile de bunu kolaylaştırdı. O yasa değişikliğine ilişkin bilgiler, 28 Şubat 1981 günlü ikinci sayımızda, sayın Prof. Dr. Hicri Fişek'in **"Vatandaşlık Yasası ve Değişiklikler"** başlıklı yazısında verilmişti.

Yurt dışına kaçanlardan bazıları, siyasal çalışmalarını ve eylemlerini dışarda da sürdürüyorlar. Sayın Devlet Başkanının yurt dışındaki işçilerimizi ve öğrencilerimizi bunlara karşı uyaran sözleri bir Alman televizyonunca sansür edilince konu geçen hafta bir kez daha kamuoyu gündemine girdi ve defter orada kapandı.

★
★★

Acaba defter kapanmalı mıydı?

Buna genel bir yanıt verilemez. Ancak isnat olunan veya kanıtlanan suçun niteliğine göre değişen görüşler belirtilebilir.

Örneğin "adî suçlu" sayılanların Türkiye'ye geri yollanmaları önünde ne yasal engel vardı ne de siyasal engel... Diyelim ki bir kimse vergi ya da silah kaçakçılığı yapmış veya dışsatımda Devleti aldatmış; suçu kesinleşip mahkûm edilmiş; fakat o arada yurt dışına kaçtığı için adaletin elinden yakasını kurtarmış. Türkiye'yi sömürmeğe yurt dışından devam ediyor.

Böylelerinden bazıları ünlü kişilerdir. Hangi ülkede hangi adresde bulundukları ya bilinmektedir ya da kolayca saptanabilir. Bulundukları ülkelerin, Türkiye'den gelecek etkin girişimler karşısında bunları geri yollamaktan kaçınmaları, o ülkelerin iyiniyetine gölge düşürüyordu. Oysa Türk vatandaşlığından çıkarılıp doğuşdan elde ettikleri bir hakkı yitirmekle, bu kimseler, "suçlu" iken "mağdur" durumu düşürülmüş ve bulundukları ülkelere, onları kayırmaları için adetâ bir mazeret sağlanmış olmaktadır.

Bu tür suçlulara veya onları saklayıp kayıran ülkelere böyle bir kolaylık sağlamanın hiç gereği yoktu.

Böylelerini vatandaşlıktan çıkarıp defterlerini kapatmak yerine, Türkiye'ye geri gönderilmeleri için gerekli girişimleri yoğunlaştırmak, bu girişimlere olumlu yanıt vermeyen Devletleri de bütün Dünyaya, "hırsızları kaçakçıları koruyan Devletler" olarak teşhir etmek daha uygun olabilirdi.

★
★★

Şiddet eylemlerine karışmamış bazı "siyasal suç" sanıklarını yurda getirtmek, kuşkusuz, daha zordur. Çünkü genellikle demokratik ülkelerde "siyasal suç" hele "düşünce suçu" kavramı ya hiç yoktur ya da çok sınırlıdır. Onun için, "siyasal suç" veya "düşünce suçu" işledikleri öne sürülen kimseler, demokratik ülkelere kendilerini "siyasal mülteci" olarak kabul ettirmekte güçlük çekmezler.

Ama şiddet eylemlerine karışmış olanlar için durum değişiktir. Şiddet eylemi, demokratik olsun olmasın, hemen her ülkede kınanıyor. Bunların yakalanabilmesi veya cezalandırılabilmesi için uluslararasında sıkı işbirliği yapılması zorunluluğunu bütün Dünya kabul ediyor. Bu konudaki uluslararası işbirliği ve dayanışma, rejim ayrılığı veya ittifak sistemi ayrılığı duvarlarını bile aşabiliyor. Örneğin bazı komünist ülkeler, zaman zaman, demokratik Batı ülkelerinde şiddet eylemlerine girişmiş suçluları yakalıyarak anayurtlarına geri yolluyorlar.

Buna karşın, bazı "dost"larımızın ve "müttefik"lerimizin, kendilerine sığınmış şiddet eylemi sanıklarını yakalayıp Türkiye'ye geri yollamaktan kaçınmaları iyiniyetle bağdaşamaz.

Şimdi, bu gibi sanıklar veya suçlular vatandaşlıktan çıkarılmakla, onları kayıran ülkelere de bir mazeret sağlanmış oluyor.

★
★★

Burada aşılması güç bir tek engel vardı, o da idam konusu...

Birçok demokratik ülkelerde ölüm cezası kaldırılmıştır. Ölüm cezasını kaldırmış olan devletler de, genellikle, kendi yurduna gönderildiği zaman idam edileceğini bildikleri bir sanığı geri yollamaktan ilke olarak kaçınırlar.

Ama hiç değilse böyle bir engelin söz konusu olmadığı durumlarda, eylem suçlularının geri yollanması için, onları barındıran ülkelere baskı yapılabilirdi ve bu baskı bütün insanlıkça meşru sayılırdı.

Ölüm cezası söz konusu olan durumlarda da belki bazı çözümler aranabilirdi.

Harhâlde, şiddet eylemi suçlularının başka bir ülke uyrukluğuna geçmelerini ve adaletten yakalarını kurtarabilmelerini kolaylaştırmakta ne yarar olduğunu anlamak zordur.

Dışarda diplomatlarımızı öldüren teröristlerin yakalanmaması ile, Türkiye'de adam öldürüp dışarı kaçtıkları bilinenlerin sığındıkları ülkelerce korunması arasında hiçbir fark yoktur.

★
★★

Öyle anlaşılıyor ki, askeri yönetim sırasında bile çıkış kapılarımız yeterince denetim altına alınamıyor. Bu durumda, suçlular için yurt dışına kaçmayı çekici duruma getirmenin yararı ile zararı daha iyi tartılmalı idi.

Şimdi kaçan kurtuluyor.

"Siyasal suçlu"lar için kaçarak kurtulma yolu zaten vardı.

Ama bu kez bir de, hiç gereği yokken, silah kaçakçıları, vergi kaçakçıları, dışsatım hilecileri ~~içinde~~ kaçarak kurtulma yolu açılmış bulunuyor. ●

OLAYLARIN YORUMU

İNŞAAT SEKTÖRÜNDE YATIRIMLAR AKSIYOR

İnşaat sektörünün 1981 yılında da önemli darboğazlarla karşı karşıya kalacağı anlaşılmaktadır. Nitekim, hükümetin konut yapımı ile ilgili çabaları bunun en belirgin örneğidir. İnşaatla ilgili girdilerin aşarı pahalılığı, banka kredi faizlerinin yüksekliği ve hepsinden önemlisi konut satın almaya olan istem azlığı süregelmektedir. Bu nedenlerden ötürü özel sektörün yapımcılığa ilgi duymaması doğal görünmektedir. Ancak kamu sektörünün de aynı ilgisizliği benimser görünmesini anlamak olanaksızdır.

Bilindiği gibi, inşaat sektörü genel olarak, baraj, gölet, yol, köprü, konut gibi yapıların projelendirilmesini ve yapımını kapsar, Yoğun emeğe dayalı bu sektördeki duraksamalar, iş bulma şansını sınırlayarak işsizliği arttırır. Bu nedenle yüzbinlerce mevsimlik işçi yoğun emeğe dayalı inşaat sektörünün Mart ayı başından itibaren işlerlik kazanmasını dört gözle beklerler. İş beklentilerinin sürekliliği toplumda arzu edilmeyen birikimlere neden olabilir.

Genellikle, ülkemizde inşaat sektöründeki yatırımların çoğunu kamu yatırımları oluşturur. Yatırımlara ait ihale ilanlarının basın yoluyla yüklenicilere duyurulması, Mart ayı boyunca yoğunluk kazanır. Gözlediğimiz kadarıyla Mart ayı sonuna gelinmiş olmasına karşın inşaat ilânları yok denilecekkadar az ve parasal olarak da küçük gözükmektedir. Edinilen izlenimlere göre gecikmenin ana nedeni 1981 yılı için geçerli olacak rayiç vebirim fiyatların saptanıp zamanında yayınlanamamasıdır. Normal olarak her yıl Ocak ayı başında yayınlanan rayiçler, hernedense bu yıl 3 Mart tarihinde yayınlanabilmiştir. Normal koşullara göre iki aylık bir gecikme ile saptanan rayiçlere göre birim fiyatlar ise bu satışların yapıldığı güne kadar yayınlanmamıştır.

Bilindiği gibi inşaat ihalelerine esas teşkil eden birinci keşiflerin hesaplanması, birim fiyatların bilinmesi ile olanaklıdır. Mart ayı sonuna yaklaşılmış olmasına karşın, Karayolları Genel Müdürlüğü dışında, birin fiyatların henüz yayınlanmaması, konunun yetkililerce önemsenmediği kanısını güçlendirmektedir.

350 milyar TL'ye ulaşacak 1981 yılı kamu yatırımlarına ait inşaat ihale ilanlarının halâ yayınlanmaması, bu sektörle ilgili yatırımların, uygulanan ekonomik politika nedeniyle dolaylı olarak geciktirileceği kaygısını da yaygınlaştırmaktadır.

Parayı yapay olarak değerlendirmeye çalışan bir ekonomik politikanın uygulandığı bu dönemde, inşaat faaliyetlerinin bilerek veya bilmeyerek, bir süre ertelenmesi, iş hayatını olumsuz yönte etkileyecektir. Bu durgunluğun enden olacağı işsizliğin ise daha sonra giderilmesi olanaksız gözükmektedir.

Alışılmış yöntemlerle inşaat ihalelerinin yapılabilmesi çeşitli aşamalardan sonra oluşmaktadır. Birinci keşfin hazırlanması, keşfin Maliye Bakanlığınca sınırlı olarak serbest bırakılan ödenekle denkleştirilmesi, ihale ilanının yapılması, ihale komisyonunun ihaleye karar vermesi, ita amirinin ihaleyi onaylaması, ihalenin noter tarafından bağıtlanması ve Sayıştay vizesi gibi işlemler, tüm ivedi çabalara karşın iki aydan önce tamamlanamamaktadır. Uygulamada, yer teslimi ve yüklenicinin işe başlaması bir aydan önce olamayacağına göre, ihaleye çıkma tarihinden işe başlama tarihine kadar geçecek süre üç ayı bulmaktadır.

Böylece, üç aylık gecikme nedeniyle Nisan başında ve sonunda ilân verilebilecek inşaatla ilgili ihalelerin sonuçlanıp, inşaata başlanılabilmesi Temmuz ayı sonunu bulabilecektir. Temmuz ayı sonunda işe başlayabilecekbir yüklenici, yarılanmış inşaat mevsimi nedeniyle, hazırlayacağı iş kotarma programını ister istemez eksik olarak düzenleyecektir. Ödenek bakımından daha baştan kısılmış ihaleler, gecikme nedeniyle daha da sınırlanmış olacaktır. Ortalama yedi ayı aşmayan inşaat mevsiminin yarısı, yukarıda sıraladığımız nedenlerden ötürü heba olacaktır.

Öyle bir durumun giderilme olanakları henüz ortadan kalkmış değildir. Aşağıdaki önlemler bu gecikmenin sakıncalarını bir ölçüde giderebilir.

Yoğun ve sürekli bir çalışmayla tüm birim fiyatlar saptanıp ilgili kurumlara ivedi olarak verilmelidir.

İhalelerle ilgili diğer işlemlere gecikmeden başlanmalıdır. - Maliye Bakanlığının izni ile Sayıştay vizesinin süresini kısaltmak için girişimlerde bulunulmalıdır.

- İhale ilanlarına öncelik tanıyacak girişimler yapılmalıdır.

Bunlar hemen yapılırsa, 1981 yılı yatırımlarının istenen düzeye yaklaştırılması olanağı doğabilir. ●

EKONOMİDE TAHMİNLER VE HİSLER

Güvenilir Belgeler 56 temel üretim dalından 30'unda üretimin düştüğünü gösteriyor.

Ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı ise, **bence bazı sektörler hariç düşüş yok** diyor.

Devletin resmi rakamları, enflasyon hızının yüzde 115'e vardığını gösteriyor.

Ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı ise, enflasyon hızını yakın zamana kadar, yüzde 40'ın biraz ötesinde gösterirken, şimdi, **"Yüzde 35'ler civarında"** olduğunu söylüyor.

28 Mart günü Sayın Devlet Başkanı, Türkiye'nin ancak **"bir-iki yıl daha sıkıntı çekeceği"**'ni söyledi.

İki gün sonra yayınlanan bir demecinde ise, ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı **"üç-dört sene"** diyor.

Elinde devletin bütün resmi rakamları, belgeleri bulunan Başbakan Yardımcısı, enflasyonla ilgili olarak verdiği rakamların **"tahmin"** olduğunu ekliyor ve şunları söylüyor:

"Çarşıyı pazarı dolaşan ahbabımız bir hanım var, hafızası da iyi, şunun fiyatı nasıl gidiyor diye ondan sorarım"

diyor ve, o hanımdan sorup öğrendiği rakamları, Türk kamuoyuna en yetkili bir ağızdan açıklıyor. Bununla da kalmayıp, tahmine veya özel istihbarata dayanan rakamları, "resmi bilgiler" gibi, Uluslararası Para Fonuna (IMF), Dünya Bankasına, Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütüne (OECD) bildiriyor.

Sayın Başbakan Yardımcısı, Devletin resmi belgeleri yerine kendi tahminlerine ve tanıdığı bir hanımın getirdiği özel bilgilere dayanmayı tercih etmekle de kalmıyor. Bazen de **"his"**'lerine dayanıyor. Nitekim 27 Mart günü verdiği bir demeçle, dövizde **"bugün için dengemiz var, bunu HİSSEDİYORUM"** diyor ve, **"Hatta bazen dövizden çok Türk parası aranıyor"** diye de bir müjde veriyordu.

Böylece, sayın Başbakan Yardımcısının **"tahmin"**'lerine bakarak üretimin arttığını; özel istihbaratına bakarak yaşam pahalılığının önlendiğini; ve **"his"**'lerine bakarak, Türk parasının neredeyse güçlü paralardan daha çok **"aranır"** duruma geldiğini öğreniyoruz ve seviniyoruz. ●

OLAYLARIN YORUMU

Reagan'a suikast yapıldıktan sonra koruma görevlileri, ABD Başkanını korumaya çalışırlarken

Reagan'a saldıran petrolcünün oğlu yakalandıktan sonra...

REAGAN'A SUİKAST VE CİNAYET SALGINI

Amerika Birleşik Devletlerinin yeni Başkanı Ronald Reagan, 30 Mart Pazartesi akşamı Washington'da bir suikast girişimiyle karşılaştı. Akciğerinden yaralandı. Çok tehlikeli bir suikastten ucu ucuna kurtulabildi.

Basın sözcüsü Brady başından çok daha ağır biçimde vuruldu. Olay yerinde bulunan başka bazı görevliler de yaralandı.

Suikast girişiminde bulunan gencin dengesiz biri olduğu söyleniyor.

Öteden beri Devlet Başkanlarının suikastlere hedef olduğu Amerika'da, suç ve cinayet hızla yaygınlaşıyor. Son araştırmalara göre, her 24 dakikada bir cinayet işleniyor; her on saniyede bir ev soyuluyor; her yedi dakikada bir kadın saldırıya uğruyor.

Cinayetlerden üçte birinde, katil, öldürdüğü kimseyi tanımadığı için, herkes, ortada herhangi bir neden olmaksızın, her an öldürülebileceği kaygısı içinde yaşıyor.

Polisin çalışma yöntemleri, adalet sistemi ve ceza muhakemeleri usûl hükümleri ciddi tartışma konusu olmağa başladı.

Güvenlik kuvvetlerine güvenlerini büyük ölçüde yitiren Amerikalılar, kapılarına kilit üstüne kilit vuruyorlar ve, yasalarla uygulamaların gevşekliğinden yararlanarak, hızla silâhlanıyorlar. Amerika'da bugün her 13 saniyede bir tabanca veya otomatik tabanca satılıyor; her dört Amerikalı'dan biri silâhlı...

Amerikan toplumu, Başkanından en sade vatandaşına kadar herkesin yaşamını tehdit eden bu duruma, demokrasiden ve hukuk devleti kurallarından hiçbir ödün vermeksizin çözüm arıyor. ●

SUİKAST SONUCU ÖLEN ABD BAŞKANLARI

	Vuruluşu	Ölümü
Abraham Lincoln.	14 Nisan 1865	15 Nisan 1865
James A. Garfield.	2 Temmuz 1881	19 Eylül 1881
William Mckinley.	6 Eylül 1901	14 Eylül 1901
John F. Kennedy.	22 Kasım 1963	22 Kasım 1963

SUİKASTA UĞRAYAT FAKAT KURTULAN BAŞKANLAR

Andew Jackson	30 Ocak 1835
Theodore Roosevelt	14 Ekim 1912
Harry S. Truman	1 Nisan 1950
Franklin Roosevelt	15 Şubat 1933
Gerald Fort	5 Eylül 1975 22 Eylül 1975

İNGİLİZ İKTİSATÇILAR FRİEDMAN MODELİNE BAŞKALDIRDI

350'nin üstünde İngiliz iktisatçısı bir ortak bildiri yayınlayarak, Muhafazakâr Margaret Thatcher Hükümetinin uygulamakta olduğu, Friedman modelinden esinlenmiş ekonomik politikaları ağır biçimde eleştirdiler. Başbakan Thatcher'in, bu eleştirilere karşın tutumunu değiştirmek istemiyeceği, fakat ortak bildirinin İngiliz kamuoyunu etkiliyebileceği düşünülüyor.

DEVLET BAŞKANININ AÇIKLAMALARI

- **Belli kişiler olmadan da demokrasi işleyebilir. Ama temel kurumları zedelenen, temel kurumlarına demokratik hukuk devleti kurallarıyla bağdaşmayacak müdahalelerde bulunulan bir demokrasi çok ağır yara almış olur.**

- **Devlet Başkanı** "Yasama, yargı ve yürütme birbirinden ayrılacaktır." **demekle, yürürlükteki demokratik Anayasamızın temel unsurlarından biri olan kuvvetler ayrımı ilkesine dokunulmayacağı umudunu vermektedir.**

Devlet Başkanı Sayın Kenan Evren'in haftalık Amerikan dergisi NEWSWEEK'e verdiği demeç, siyasal yaşamın geleceğiyle ilgili bazı kuşkuları doğrularken bazı kaygıları gidermiş veya hafifletmiş, bazı konulara da bir ölçüde açıklık getirmiş oldu.

Sayın Devlet Başkanının Konya konuşmasıyla ilgili değişik yorumlar yapılıyordu. Örneğin, kapatılan TBMM'deki politikacıların yalnız Kurucu Meclise mi yoksa seçimlerden sonra açılacak Parlamentoya da mı giremiyecekleri iyi anlaşılamamıştı. Devlet Başkanı, bu konudaki belirsizliği giderdi ve **"Türkiye'nin felâkete sürüklenmesinde politikacıların büyük sorumluluğu vardır"** dedikten sonra, **"Bunların Kurucu Meclisde-onu takib edecek olan Parlamentoda da görev almaları doğru olmayacaktır. Bu gibi hataları yapmamış olan yeni unsurlara imkân tanınmalıdır"** dedi.

Gerçi bu sözlerden, son Parlamento üyelerinin mi yoksa 12 Eylül öncesinde faal politika yapmış olanların tümünün mü kastedildiği anlaşılmıyor. Ancak, seçilme yasağına hedef olacak kimselerin, yalnız Kurucu Meclise değil, Parlamentoya da giremiyecekleri ortaya çıkmış bulunuyor.

★
★★

Devlet Başkanının, yaptığı konuşmalarda, "yeni partiler" kurulmasına ilişkin sözlerini var olan partilerin kapatılacağı biçiminde yorumlayanlar vardı. Fakat Devlet Başkanının "Newsweek"e söylediklerinden, bu kaygının yersiz olduğu, mahkeme kararı dışında parti kapatma yoluna gidilmeyeceği anlaşılıyor.

Yasalarda seçilmeyi engelleyici olarak gösterilen suçlardan herhangi birini işlediği saptanmamış kimselerin seçilme haklarını ellerinden alma kararı, kuşkusuz, hukuk açısından veya siyaset bilimi açısından tartışılabilir. Ancak, politikacıları suçlamakla ve cezalandırmakla kalmayıp, siyasal bir kararla partileri de cezalandırmak ve kapatmak hiç izah edilemezdi. Çünkü bu, haklı veya haksız olarak kişileri suçlayıp cezalandırmanın ötesinde, doğrudan doğruya kurumları, Anayasada **"demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları"** olarak nitelenen partileri ve o partilere oy vermiş halk kesimlerini suçlamak ve cezalandırmak anlamına gelirdi.

Yönetimin böyle birşey düşünmediğini öğrenmek, rejimin geleceğiyle ilgili bir kaygıyı gidermiş olmaktadır.

Belli kişiler olmadan da demokrasi işleyebilir. Ama temel kurumları zedelenen, temel kurumlarına demokratik hukuk devleti kurallarıyla bağdaşmayacak müdahalelerde bulunulan bir demokrasi çok ağır yara almış olur.

Sayın Devlet Başkanının sözleri, siyasal partilere bu tür müdahaleler olmayacağı izlenimini veriyor.

★
★★

Öyle umulur ki, demokrasinin temel unsurları arasında yer alan başka kurumlara da, demokratik hukuk devleti kurallarıyla bağdaşmıyacak müdahalelerde bulunulmasın! Bunların başında bağımsız yargı organları, üniversiteler, sendikalar ve yasal meslek kuruluşları gelir.

Çoğulcu toplumlarda çağdaş hukuk devletinin gereği olan kuvvetler ayrımı ilkesine karşı bazı çevrelerden-hem de varlıkları demokrasiye bağlı bazı siyasal partilerden-gelen hücûmlar, kuvvetler ayrımına son verileceği ve tüm gücün iktidarda toplanacağı kaygısını uyandırıyordu. Fakat sayın Devlet Başkanı, "Newsweek"e demecinde, **"Yasama, yargı ve yürütme biribirinden ayrılacaktır"** demekle, yürürlükteki demokratik Anayasamızın temel unsurlarından biri olan kuvvetler ayrımı ilkesine dokunulmayacağı umudunu vermektedir.

★
★★

Devlet Başkanı, demecinin bir yerinde, **"Avrupa Konseyinin özellikle demokratik müesseseleri tam çalışmayan ülkeler başta olmak üzere, üyelerini yakından izlemesi tabiidir"** diyor. Bu da, Devlet Başkanının, yalnız Türk kamuoyunu değil, demokratik ülkeler kamuoyunu da çağdaş bir yaklaşımla değerlendirme eğiliminde olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Yönetimin en üst düzeyindeki bu eğilim, bir bakıma, demokrasiye geçişde, gerek kamuoyuna gerek kamuoyunu yönlendirebilecek kurumlara düşen sorumluluğu vurgulamış olmaktadır. "Arayış"da sıksık belirttiğimiz gibi, eğer bu kurumlar, üyelerinin kişisel durumlarından veya özlük haklarından önce demokrasiyi düşünürlerse, gerçek ve sağlıklı bir demokrasiye geçişi güvence altına alabilirler. O zaman, özlük hakları da zaten kendiliğinden yeterli güvenceye kavuşmuş olur. ●

Tarımsal üretimin temel aracı olan toprağın mülkiyet ve kullanım açısından dağılımı dengesiz ve adaletsizdir.

YENİ TOPRAK REFORMU ÇALIŞMALARI BAŞLADI

- **Toprak raformu konusunda Bakanlar Kurulu'nda çalışmalar sürdürülürken Milli Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonlarına bu konudaki önerileri kapsayan bir rapor sunuldu.**
- **Konseye sunulan raporda toprak reformuna ilişkin çalışmaların kısa, orta ve uzun dönem olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilmesi isteniyor.**
- **Türkiye'de toprağın mülkiyet ve kullanım açısından dağılımının dengesiz ve adaletsiz olduğu belirtilen raporda, 743 köyün tek kişi, aile ya da sülale elinde olduğu belirtiliyor.**

TOPRAK Reformuna ilişkin çalışmalar Bakanlar Kurulu'nda sürdürülürken Milli Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonlarına konuyla ilgili bir rapor sunuldu.

Rapora göre, tarımsal üretimin temel aracı olan toprağın mülkiyet ve kullanım açısından dağılımı dengesiz ve adaletsizdir. Toprak işleyen ailelerin yüzde 72.9'u, ekilen toprakların (yalnız) yüzde 26.3'ünü işlerken; yüzde 1.1'i de bu toprakların yüzde 22.2'sinden yararlanmaktadır.

Toprak Reformu'nun nedenleri ve ne şekilde uygulanacağı geniş biçimde anlatılan raporda, **"Türkiye'de kısa dönemde, orta dönemde ve uzun dönemde yapılması gerekli"** çalışmalar özetlenirken, **"Türkiye'nin yapısına uygun bir reformun ne şekilde yapılacağı"** açıklanıyor.

Rapora göre, Türkiye nüfusunun yarısından çoğu (yüzde 58.8) kırsal alanda yaşıyor. Bazı bölgelerde çağ dışı feodal mülkiyet yapısının varlığını sürdürdüğüne de değinilen rapordabelirtildiğinegöre, 743 köy tek kişinin, ailenin ya da sülalenin sahipliğindedir ve tarımda topraksız aile sayısı giderek artmaktadır.

Köylünün, geçinebilmek, iş bulmak ve hizmetlerden yararlanmak için kente göç etmek zorunluğunu duyduğu belirtilen raporda daha sonra şöyle deniliyor:

"Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana toprağa ilişkin yasal düzenlemeler yapılmak istenmiş, ancak bunlardan yürürlüğe konulanlar çıkar çevrelerinin siyasal güçlerle bütünleşmeleri sonucunda etkinliği sağlanamadan ve arkalarında ayrıca çözüm bekleyen sorunlar bırakarak yürürlükten kaldırılmıştır."

UYGUN OLMAYAN ÇÖZÜM YOLLARI

Milli Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonlarına sunulan raporda, **"Türkiye için geçerli bir toprak reformunun nasıl yapılacağı"** incelenirken üç çözüm yolu öneriliyor ve **"Bunlardan ikisinin uygulanamaya çağı"** vurgulanıyor.

Raporda birinci çözüm olarak, tarımın bugünkü kurumsal yapısında bir değişiklik yapmaksızın, tarım sektöründe üretimi verimliliği arttırıcı politikaları iyileştirerek ve bütünleştirerek uygulamaya koymak gösteriliyor. Böylece tarımsal üretimde artış sağlamak ve ayrıca tarım kesiminde çalışanları ekonomik güvencelerden yararlandırarak topraksız ve az topraklıların yaşam düzeylerini bir ölçüde yükseltmek amaçlanmış olacaktır.

Bu çözüm sosyal adaleti yaygınlaştırarak gerçekleştirmiyeceği için tarımın ve tarımdaki nüfusun ekonomik ve sosyal gelişmesini geciktireceği için, ve raporda belirtilen **"Çözümü yönlendirici doğrultular"** a uyum sağlamadığı için, benimsenmiyor.

★

★ ★

İkinci çözüm olarak ortaya konulan öneri de şöyle açıklanıyor:

"Bugün uygulanmakta olan tarım hizmet politikalarını iyileştirerek sürdürmek, bunun yanında tarım arazisindeki adaletsiz mülkiyet ve kullanım dengesizliğini gidermek, böylece topraksız ve az topraklıları toprağa kavuşturmak ve topraklandırılanların kendi öz çabaları oranında sosyal refahtan ve ekonomik gelişmeden pay almalarını sağlamak. Başka bir deyişle, dar kapsamı içinde toprak mülkiyetini yeniden düzenlemek ve topraksızlara yettiği kadar yalnız toprak vermek..."

Bu çözüm yolunun 1945-1971 yılları arasında bir ölçüde 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile uygulandığı ve 25 yıllık sürede olumlu bir sonuç alınamadığı da öneride belirtiliyor. Verilen bilgiye göre, topraksızlara dağıtılan topraklar çeşitli yollarla, ve hızla ikinci, üçüncü ellere geçiyor ve eski yapısal düzen daha çarpık bir biçimde varlığını sürdürüyor. Bu nedenle söz konusu yöntemin de uygulanması düşünülmüyor.

TÜRKİYE İÇİN NASIL BİR TOPRAK REFORMU?

Konsey'e sunulan Toprak Reformu'na ilişkin raporda Türkiye'de uygulanması gerekli tip konusuna geniş yer veriliyor. Raporun bu bölümünde, **"Tarımda üretimi arttırıcı bir toprak reformu ile ekonominin istemi doğrultusunda tarımda verimliliği ve üretimi arttırıcı bir üretim reformunu birlikte gerçekleştirmenin zorunlu olduğu"** savunulurken **"Bu çerçeve içinde toprak reformunun gelişme ve kalkınma için bir ön koşul ve strateji aracı olduğu"** belirtiliyor.

Toprak Reformu önerisinin kapsamı da şöyle açıklanıyor:

"Toprak Reformu, mülkiyeti daha sağlıklı bir yapı içine oturtarak korumayı, topraksız ve az topraklı çiftçi ailelerini topraklandırarak bir üretim disiplini içinde üretimlerini ve gelirlerini artırmayı, gelir fazlasını kırsal alanda değerlendirmelerini özendirmeyi, böylece sanayiye öz kaynak sağlamayı ve ortam hazırlamayı çağdaş ve verimli bir tarımsal yapının kurulmasını ve tarımsal toprak varlığının etkin bir devlet denetimi altında korunmasını kapsamaktadır."

Söz konusu toprak reformunun amacının, toprak mülkiyet dağılımını ve kullanımını yeniden düzenlemek, tarımda üretimi arttıracak çağdaş teknolojinin uygulanmasına elverişli bir tarımsal yapı hazırlamak, tarımsal üretimi ve tarımın ulusal gelire katkısını arttırmak ve topraksız ve az topraklı köylüleri yeter toprağa kavuşturmak, örgütlenmelerini sağlamak, üretim araçları ile donatmak, üretimini ve gelirini sürekli arttırmak, sosyal ve ekonomik güvenliklerini sağlamak olduğu da belirtiliyor.

Önerilen toprak reformu modelinin uygulama ilkeleri de raporda şöyle belirleniyor:

"Sahibine bırakılacak bölümü dışında kalan büyük topraklarla, toprağı bizzat işlemeyenlerin topraklarının kamulaştırılması, kamulaştırma bedelinin günün değerine dönüştürülmüş vergi bildirim değeriüzerindenödenmesi, zilyetlik ve benzeri yollarla ve muvazaa ile

ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE TOPRAK REFORMU UYGULAMALARI

JAPONYA

Japonya Toprak Reformu'nu iki aşamada gerçekleştirmiştir. Birinci aşama 1868 yılında başlamıştır.

Uygulamaya konulan ilkeler:

Özel mülkiyeti elinde bulunan arazinin vergilendirilmesi,

Üretim artışı için tarımın modernleştirilmesi,

Tarımsal işletmelerin bizzat sahipleri tarafından işletilmesi,

Çalışma barışının sağlanması.

İkinci aşama 1946 yılında başlamıştır.

Uygulamaya konulan ilkeler:

Kiracılık sistemine son vermek,

Büyük topraklılığı ortadan kaldırmak,

Üretim artışını sağlamak, kooperatifleşmek,

Yaşam düzeyini yükseltmek.

Kamulaştırma: Kamulaştırma bedeli, arazi bedeli vergisi ve ürün değeri üzerinden hesaplanmıştır. Ödeme, 30 yılda eşit taksitler ve yüzde 3.6 faizledir. Kooperatifçilik büyük başarı sağlamıştır.

İTALYA

İtalya toprak reformu uygulamasına 1950 yılında başlamıştır.

Uygulamaya konulan ilkeler:

Toprağı işleyene devretmek,

Kiracılık sistemine son vermek,

Sosyal adalet ilkelerine uygun toprak dağıtımı yapmak,

Aile işletmeleri oluşturmak,

10 yıllık sürede tamamlamak,

Verimi arttırmak, kooperatifleşmek,

Tarım sanayii ile gelir artışı ve istihdam yaratmak.

Kamulaştırma: Servet vergisi esasına göre kamulaştırma yapılmıştır. 25 yıl taksit, yüzde 10-15 peşin, yüzde 5 faiz ödenmiştir.

Kooperatif: Kooperatife giriş zorunluluğu getirilmiştir.

devletten edinilmiş topraklara ödenecek karşılıkların ayrı koşullara bağlanması, kamulaştırma bedelinin eşit taksitlerle ödenmesi ve kamulaştırmanın tapu senedi ya da tapu senedi yerine geçecek bir belge üzerinde yapılması.

— Yeter büyüklükte toprak dağıtımı, yerine ve koşullarına bağlı olarak özel mülkiyete, kamu mülkiyetine ve kullanma hakkına yer verilmesi, toplu ve özel mülkiyete aşamalı olarak geçilmesi: Hazine arazileri ile kamulaştırılan toprakların geçici olarak hemen aday çiftçilerin kullanımına verilmesi, hazırlık tamamlandığında ve adaylık dönemi sonunda sürekli kullanma biçimlerine geçilmesi.

— Gerektiği durumlarda isteğe bakılmaksızın zorunlu topluIaştırma yapılması.

— Üretimden pazarlamaya, eksiksiz bir destekleme zincirinin kurulması; üretim planının uygulanmasını ve gerçekleşmesini sağlayıcı ve kooperatifleşmeyi özendirici yönde bir Devlet desteklemesi; köylüye önderlik edecek, ileri teknolojiyi ve verimliliği arttırıcı girdileri götürecek ve her alanda yardımcı olacak Devlet işletmelerinin kurulması.

— Kooperatifleşmede gönüllülük ve demokratiklik kuralının uygulanması.

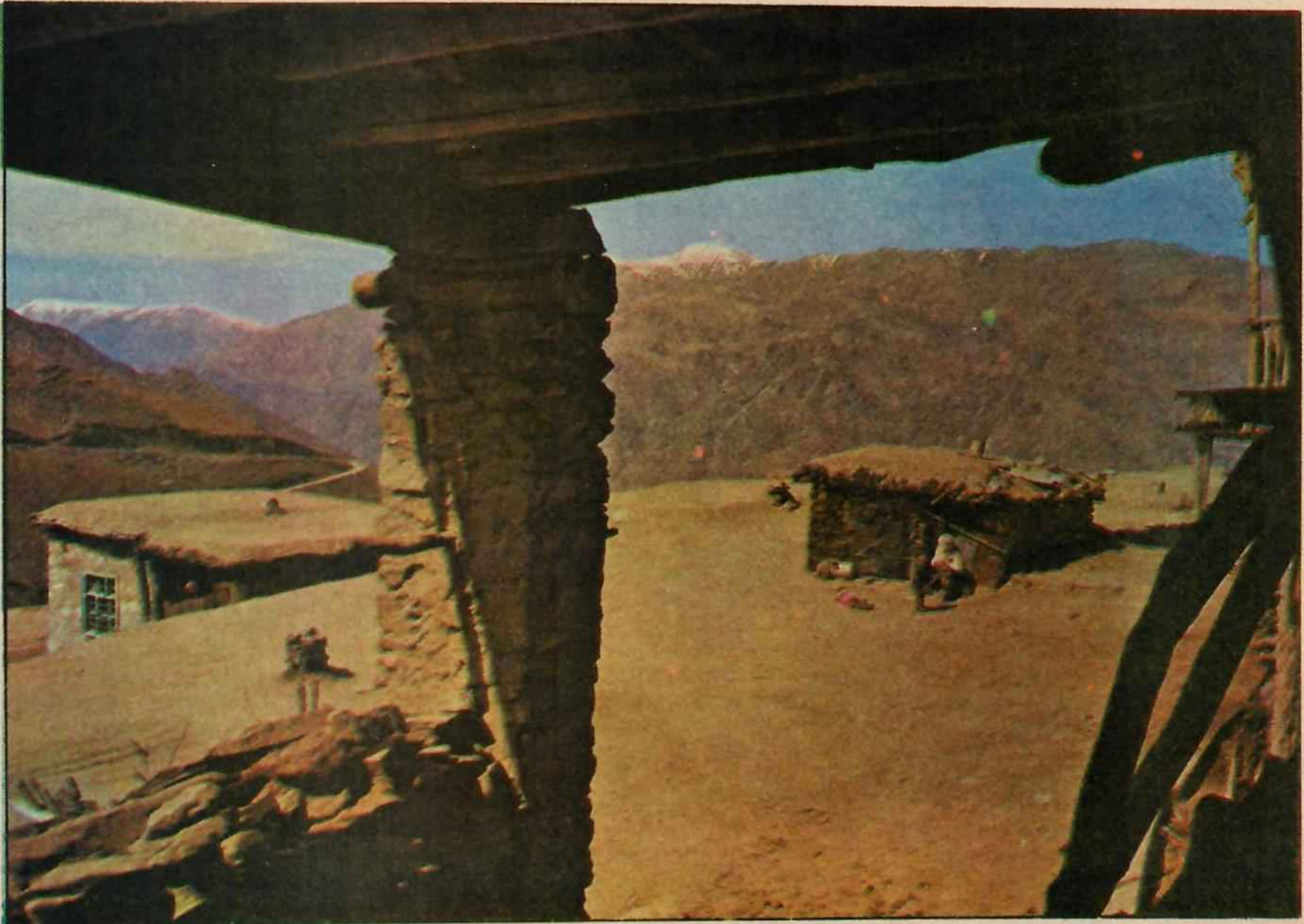
— Tarım toprağının kullanımının fiziksel planlaması ve tarım dışı amaçlarla kullanımının denetim altına alınması, Devletin hüküm ve tasarrufundaki ve mülkiyetindeki toprak varlığının korunması ve arttırılması, tarım topraklarının üretim disiplini içinde kullanılmasının sağlanması.

— Köylünün gelir fazlasını üretken yatırımlara aktararak arttırmak, tarımsal sanayiin kurulmasına yardımcı olma, kırsal alanda istihdam olanağı yaratmak amacıyla ekonomik yerleşim merkezlerindeki yatırımları özendirmek, gerektiğinde bunlara önderlik etmek."

KISA-ORTA-UZUN DÖNEMDE GEREKENLER

Raporda, Toprak Reformu'nun aksamadan amacına uygun olarak yürürlüğe konabilmesi için kısa, orta ve uzun dönemde yapılması gerekli işler de sıralanıyor. Buna göre, Toprak Reformu'nun ana doğrultularını ve uygulama yöntemini belirleyecek "Toprak Reformu'nun Temel İlkeleri ve Startejisi Çerçeve Yasası" nın hazırlanarak yürürlüğe konması, 1757 sayılı yasanın uygulanması sonucunda topraksızlara dağıtılmak üzere Urfa bölgesinde kamulaştırılan ve Urfa dahil bütün yurttaki hazine arazisinden topraksız ve az topraklıların önümüzdeki ilkbahar ekiminden başlayarak yararlanmaları ve bunların hızla üretime geçmelerini sağlayacak yasal önlemlerin alınması ile tarımsal toprak varlığının korunması ve tarım dışı kullanımların denetim altına alınmasına yönelik yasanın hazırlanması ve yürürlüğe konulması kısa dönem önlemleri olarak öneriliyor.

Orta dönemde Toprak Reformu'nu hazırlayıcı ortamı oluşturacak yasal ve örgütsel düzenlemelerin yapılması istenen raporda Toprak Reformu Yasası'nın hazırlanıp yürürlüğe konulması, hızla uygulamaya ve üretime geçilmesi de uzun dönem uygulamaları olarak belirtiliyor. ●

743 köy tek kişinin, ailenin ya da sülalenin sahipliğinde bulunmaktadır ve tarımda topraksız aile sayısı giderek artmaktadır

BASIN

SOSYAL DEMOKRASİ VE "ARAYIŞ"

Bu hafta başında bir büyük gazetede, başlığıyla Dergimizi anımsatan bir başyazı yayımlandı.

Türkiye'deki "Sosyal demokrasi" anlayışı insaf ölçülerini aşan bir biçimde eleştiriliyordu bu başyazıda...

Gerçi Abdi İpekçi'yi yitirdiğimizden beri, Türk basınında sosyal demokrasiyi bilinçli biçimde ve hakça değerlendiren bir gazeteci hemen hemen kalmamıştı. Ama sosyal demokrasiye karşı bu kadar ölçüsüzce durum alan bir yazı da pek yayınlanmamıştı.

Üstelik, durup dururken niye tam şu sırada böyle bir saldırıya geçildiğini anlamak da çok zor...

Önce şunu belirtmek isteriz: Türkiye'de bundan ancak dört buçuk yıl kadar önce bir programa bağlanan "sosyal demokrat" diye tanımlanabilecek olan politikalar, henüz uygulamada denenmiş değil. Bu programı benimseyenler henüz tek başlarına iktidara gelip de programlarını uygulayamadılar. Kısa süreli yarım iktidarlarında ise her yönden engellendiler.

Bu engellemelere karşın ve gerek devraldıkları mirasın gerek Dünya ekonomik bunalımının ağırlığına karşın, ekonomide neler yapabildikleri veya yapmağa başladıkları zaman geçtikçe daha objektif olarak değerlendirilecektir.

Öte yandan, uzun yıllar Türkiye'yi sosyal demokrasinin tam karşıtı bir tutumla yönetmiş olanların, ekonomimizi de toplumsal sorunlarımızı da ne duruma getirdikleri ortada... Yıllarca "büyük" laflar edildi, fakat sonunda küçülen bir ekonomi aşamasına gelindi.

Başyazıya göre "ülkenin geleceği büyük yollara, limanlara, barajlara, kitle iletişim ağının yaygınlaştırılmasına bağlı" iken "tutucu" Türk sosyal demokratları bunlara karşı çıkmışlar!

Belli somut projelere, zamanlaması veya projenin niteliği bakımından -ya da yatırım öncelikleri açısından karşı çıkılmış olabilir. Ama "büyük yollara, limanlara, barajlara, kitle iletişim ağının yaygınlaştırılmasına" ilke olarak kim karşı çıktı?

Gösteriş için veya seçim propagandası için atılıp yıllarca boş bırakılmış temelleri eleştirmek, "büyük yatırım" cılığa karşı çıkmak değildir; "büyük" laf edip küçük veya az iş yapmağa karşı çıkmaktır bu... Gösteriş için atılan temellerin yıllarca boş bırakılmasından, kaynaklar belli projelerde yoğunlaştırılıp üretime dönüştürülecek yerde kıt kaynakların verimsiz ve sorumsuzbiçimde yayılıp dağıtılmasından ülke ekonomisinin ne büyük kayıplara uğradığını, bugün en yetkili ağızlar da açıklıyor.

Yarım bırakılan, yapımı durdurulan baraj veya santral projelerinden birçoğu, sosyal demokrat görüşlülerin yarım iktidarı sırasında canlandırıldı.

Barajlara karşı çıkmadı Türk sosyal-demokratları.. Kendi doğal kaynaklarımız dururken, dıştan alınan petrol ürünlerine dayalı santraller yapımına karşı çıktı. Ne kadar haklı oldukları anlaşılmıyor mu şimdi?

"Büyük yollar"a karşı çıkmadı, sosyal demokratlar... Ama petrol pahalılandıkça önemi daha iyi anlaşılan demiryollarının yıllarca bağışlanmaz biçimde ihmaline karşı çıktı. Geri bırakılmış yörelerimizde köy yollarının ihmaline karşı çıktı.

Başyazı, Türk sosyal demokratlarının "KİT'leri tüm çarpıklığıyla savunmuş" olduklarını öne sürüyor. Oysa Türk sosyal demokratları hiçbir zaman KİT'lere "tüm çarpıklığıyla" sahip çıkmış değillerdir.

Ama KİT'leri, devlet işletmelerini, böylesine sakat ve çarpık duruma getirip, sonra da, kendi neden oldukları çarpıklığı Devlet işletmelerinin suçlanmasında veya elden çıkarılmasında bahane olarak kullananlara karşı çıktı, Türk sosyal demokratları...

Ayrıca, tüm çalışanları yönetime ve sorumluluğa katarak, KİT'lerin daha verimli çalışır duruma getirilmesini savundular. Bunun projesini de hazırladılar. Ama tâm iktidar olamadıkları için engellendiler.

Yine bu başyazıya göre, Türk sosyal demokratları "küçük güzeldir"e dayalı kırsal modellerin hayalini kurmuşlar.

Bir kere şunu belirtelim ki "küçük güzeldir" sözü, Türk sosyal demokratlarının bir sloganı değil, İngiltere'de en "büyük" bazı kuruluşların başında bulunmuş, "büyük" Amerikan üniversitelerinde ekonomi dersleri vermiş,ünlü bir İngiliz ekonomistinin (Dr.E.F. Schumaher) sözüdür. Bu başlığı taşıyan kitabında, ünlü iktisatçı, **"insan sermayenin kölesi olacak yerde, sermayeyi insanın hizmetine koşabilme"**'nin arayışı içindedir.

"Büyüğü" daha "güzel" bulanlar ne götürdüler kırsal alana? Hangi "büyük" "kırsal model"leri uyguladılar?

Kırsal alan öylesine ihmal edildi ki, o yüzden iç ve dış göçler Türkiye'nin baş sorunu durumuna geldi.

Kapitalizmin en "büyük" işletmeleri kurduğu ülkelerde bile, "büyük" işletmelerle "küçük" işletmeler birbirini bütünler, biribiriyle dayanışma ve işbirliği içinde ekonomiyi çalıştırır ve güçlendirir. Ama Türkiye'nin tekelci kapitalizmi küçük ve orta işletmelere yaşama alanı bırakmamanın, öylece özel sektörün köklerini ve gövdesini kurutmanın çabası içindedir.

Şimdiye kadar uygulanan politikalarla, modern tarım işletmeciliğine bile geçemiyen köylülerimizin yeryer güçlerini ve olanaklarını birleştirerek, Devletçe de desteklenerek ortaklaşa yatırımlar yapmalarını istedi Türk sosyal demokratları.. Bu yönde de çok kısa yarım iktidarları sırasında, küçümsenemiyecek adımlar attılar. Tekelci sermaye değil, onun bunun kardeşi yeğeni değil, doğrudan orman köylüleri dağ başlarında fabrikalar kurmağa başladılar, sosyal demokratların açtağı yolda...

Türk sosyal demokratları "tutucu" imişler de, artık "ilerici" olmalı imişler!

Köylüye yoksul, köyleri fabrikasız bırakmak ve köylüleri akın akın göçe zorlamak mı "ilericilik?"

Köylüyü fabrikalar kurabilir duruma, yerinde kalkınabilir ve uygarlığın tüm nimetlerinden yararlanabilir duruma getirmek mi -bir başka deyişle "kalkınmayı köylüden başlatmak" mı- "tutuculuk?"

Türkiye'de, en zor koşullar altında, dış satım seferberliğini sosyal demokratlar başlattılar ve sonuç aldılar. Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerinde yeni ufuklar açtılar. Özel sektör -devlet sektörü ayrımı yapmaksızın, tüm müteah-

hit firmalarını, dışarda büyük işler üstlenmeğe özendirdiler, bunun için her kolaylığı sağladılar. Bu mu "tutuculuk?"

Sağlıklı bir ekonomide büyüğün de yeri vardır küçüğün de... Yalnız "büyük"lerden oluşan bir ekonomi dünyada, hele kapitalist ülkelerde, yoktur. Çekirdekten oluşmayan meyva ne kadar düşünülemezse, küçükten büyüğe doğru bir bütünlük içinde gelişmeyen ekonomi de o kadar düşünülemez.

Sayın Başyazara, bu sayımızda "Küçük Topraklar Daha Verimli" başlıklı yazıyı okumasını salık veririz. Dünya Bankasını da "sosyal demokrat"lıkla veya "tutuculuk"la suçlar mı bilmiyoruz, ama o yazı, Dünya Bankasının "1980 Dünya Gelişme Raporu"ndan ilginç bilgiler içeriyor.

Düşündük düşündük, tam şu sırada, hiç yeri zamanı değilken, sözünü ettiğimiz başyazarın, sosyal demokrasiye karşı böyle bir saldırıya neden gerek duyduğunu ve bu konuda "ARAYIŞ" Dergisiyle ilgili bir çağrışımda neden bulunduğunu anlamağa çalıştık.

Belki sayın yazar, geçen sayımızda yayınlanan "Türkiye'de Rejimin Geleceği" başlıklı başyazıdaki bir söze sinirlenmiş olabilir. **"Komünizme karşı da faşizme karşı da en kesin engeli"** sosyal demokrasinin oluşturduğu belirtiliyordu o baş yazımızda...

Doğru değil mi?.. Hem demokratik hakları ve özgürlükleri alabildiğine geniş tutup hem de komünizmi ve faşizmi en kesin biçimde önleyebilen ülkeler, sosyal demokrat ülkeler değil mi? Eğer öyle olmadığı düşünülüyorsa, bunu her yerde herkesle tartışmağa hazırız.

Sosyal demokrasinin dünyadaki bu inkâr edilmez başarısını ve erdemini anımsatmamız acaba eşdost kulislerinde tezgahlanmak istenen bazı oyunları bozabilir diye mi kaygı duyuldu? ●

KÜÇÜK TOPRAKLAR DAHA VERİMLİ

TOPRAK reformuna karşı çıkanlar, genellikle, büyük tarım işletmelerinin küçük tarım işletmelerinden daha verimli, daha ekonomik olduğunu öne sürerler. Bunu, toprak reformuna karşı çıkmanın bir gerekçesi gibi kullanırlar.

Ama tarımda verim arttırmanın asıl sağlıklı yolu, toprak mülkiyetinin hakça düzenlenmesinden ve küçük çiftçileri verimli tarım işletmeciliği yapabilecek, bu amaçla aralarında işbirliği ve dayanışma kurabilecek duruma getirmekten geçer.

Bu görüşün doğruluğu şimdi bilimsel yollardan da kanıtlanıyor.

Dünya Bankasının 1980 yılı için yayınladığı "Dünya Gelişme Raporu"nda, bu Raporun 42'inci sayfasında, bunu açıklayan ilginç bir yazı yer alıyor.

Raporda buna Hindistan'dan örnek verilerek şöyle denmektedir:

"1950'li yıllarda Hindistan'ın altı eyaletindeki yaklaşık 3000 tarım işletmesinde yapılan Çiftlik İşletmeciliği Araştırmaları, işletme arazisi büyüdükçe dekar başına üretimin düştüğünü ortaya koymuştur. "Yeşil Devrim" diye adlandırılan yüksek verimli tohumluğun kullanılması bile bu sonucu değiştirmemiştir.

Uygulamalı Ekonomik Araştırmalar Ulusal Konseyi, 1968-69, 1969-70 ve 1970-71 yıllarında dört bin aileyi kapsayan bütün ülkeye yaygın bir tarama yapmıştır. "Yeşil devrim"in yayılmasıyla küçük ve büyük çiftlikler arasında verimlilik farkı bir ölçüde azalma eğilimi göstermekle birlikte, ve toprak niteliğinden veya sulamadan doğan farklılıkların düzeltilmesine karşın, küçük işletmelerin verim üstünlüklerini belirgin biçimde sürdürdükleri ortaya çıkmıştır.

Bu araştırma, yüksek verimli çeşitlerin ekiliş oranlarında işletme büyüklüğüne göre bir fark olmadığını da göstermiştir."

Raporda açıklanan bir önemli nokta da, büyük tarım işletmelerinin daha az işçi kullandıkları, öylelikle işsizliğe yol açtıkları gerçeğidir. Bu konuda, yine Hindistan örneği ele alınarak şöyle denilmektedir:

"İşletme büyüklüğü ile sermaye ve işçi kullanımı arasındaki ilişkiyi saptamak üzere yapılan değerlendirmede ise, işletmeler büyüdükçe birim alanda daha az sermaye ve işgücü kullanıldığı, özellikle kullanılan işgücünün azaldığı ortaya çıkmıştır.

Küçük işletmelerde aile tarımı yapıldığı, ailenin kendi işgücü kullanıldığı için, ödenen ücret az olmaktadır. Buna karşılık büyük işletmeler parayla işçi tutmak zorunda oldukları için daha az işçi kullanma yolunu seçmektedirler."

Dünya Bankası Raporundaki yazı, Brezilya ile ilgili olarak da şu açıklamaları yapıyor:

"Dünya Bankası ile, Brezilya'nın resmi Bölgesel Gelişme Örgütü olan SUDENE 1973 yılı sonunda ve 1974 başında, ülkenin yoksul Kuzeydoğu bölgesinde sekiz bin tarım işletmesini kapsıyan ayrıntılı bir inceleme yapmıştır. Bu inceleme, tarım işletmeleri büyüdükçe arazi ve işgücü kullanma eğiliminin hızla ve sürekli olarak azaldığını göstermiştir... Küçük işletmelerin büyük işletmelere göre hektar başına 5 ila 22 kat daha çok işçi kullandıkları saptanmıştır."

Dünya Bankası Raporu, bu gibi incelemelere ve araştırmalara dayanarak şu sonuca varıyor:

"Bu çalışmalar, büyük işletmeler elindeki arazinin küçük işletmelere bölünerek (Yani toprak reformu yapılarak) yeniden dağıtılmasının, birçok durumlarda, üretim ve iş olanaklarını ve doğal olarak da sosyal adaleti arttıracağını göstermektedir."

Ancak Rapora, göre, bu yola gidilirken bazı koşullar da gözönünde tutulmalı ve yerine getirilmelidir. Örneğin:

"Küçük çiftçiler arasında okuma yazma oranı düşükse, orta büyüklükteki tarımsal işletmeler yenilikleri daha önce uygulayabilmektedir."

Bu haklı uyarıya göre, toprak reformuna gidilirken, köylünün temel eğitimine de önem vermek gereklidir.

Yine Rapora göre,

"Arazinin bölünmesi belirli bir noktadan sonra verimlilik artışını önlemektedir ve tarla sınırları önemli arazi kaybına neden olmaktadır."

Buna göre de, toprak reformu ile küçük işletmelere bölünecek arazi büyüklüklerini gerçekçi bir biçimde saptamak gerekmektedir.

Rapor, ancak **"İşçinin az olduğu ve verim arttırmak için tarla hazırlığının, ekim ve hasat zamanlamasının çok dikkatle yapılması gereken yörelerde mekanize olmuş büyük işletmelerin ekonomik bakımdan daha yararlı"** olabileceğini; bu gibi istisnai durumlar dışında, küçük toprakların daha verimli olduğunu, yalnız sosyal adalet açısından ve işsizliği önleme bakımından değil, verim ve üretim artışı bakımından da daha yararlı olduğunu, bilimsel bulgulara dayanarak kanıtlamaktır. ●

ÇALIŞMA BAKANLIĞI KALDIRILMAMALIDIR

ALPASLAN IŞIKLI

- **Çalışma Bakanlığı,** "Biz yaşamını, bağımsızlığını kurtarmak için çalışan emek erbabıyız. Biz hakkı çalışma yoluyla kazanırız. Yaşamını çalışmadan geçirmek isteyenlerin bizim topluluğumuzda yeri yoktur, hakkı yoktur" **diyen Atatürk'ün bu sözlerinde yansıyan toplum anlayışının gereğidir.**
- **En liberal politikaların geçerli olduğu ülkelerde bile Çalışma Bakanlığı vardır.**
- **Ülkemizde Çalışma Bakanlığının kaldırılacağı ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlanacağı yolundaki haberlere inanmak güçtür.**

İKİNCI Dünya Savaşı faşizmin yenilgisiyle sona ererken biçimlenmeye başlayan **"Özgür ve demokratik Avrupa"** içindeki yerimizi alırken, ülkemiz de, bir dizi sosyal ve siyasal dönüşümün gerçekleşmesine sahne olmuştur. Belli bazı sınırlılıklar içinde de olsa, çok partili demokratik yaşama geçilmesi ve sendika hakkının tanınması, Savaşı izleyen yıllarda sağlanmıştır.

Gene aynı yıllarda Çalışma Bakanlığı'nın kurulması da, yönetsel örgütlenme ile ilgili teknik bir değişiklik olmanın çok ötesinde, gerçekleştirilmekte olan bu sosyal ve siyasal dönüşümün bütünlük kazanması yönünde atılmış çok önemli bir adım oluşturuyordu.

BAKANLIGIN KURULUŞU VE İŞLEVİ

22 Haziran 1945 tarihinde 4763 sayılı yasa ile, önce Çalışma Bakanlığı'nın merkez örgütü; daha sonra, 28 Ocak 1946 tarihinde 4841 sayılı yasa ile de taşra örgütü kurulmuştur. Bu yeni bakanlık, daha önceleri Ekonomi Bakanlığı tarafınca yürütülmekte olan işlerden bir bölümünü devralmıştır.

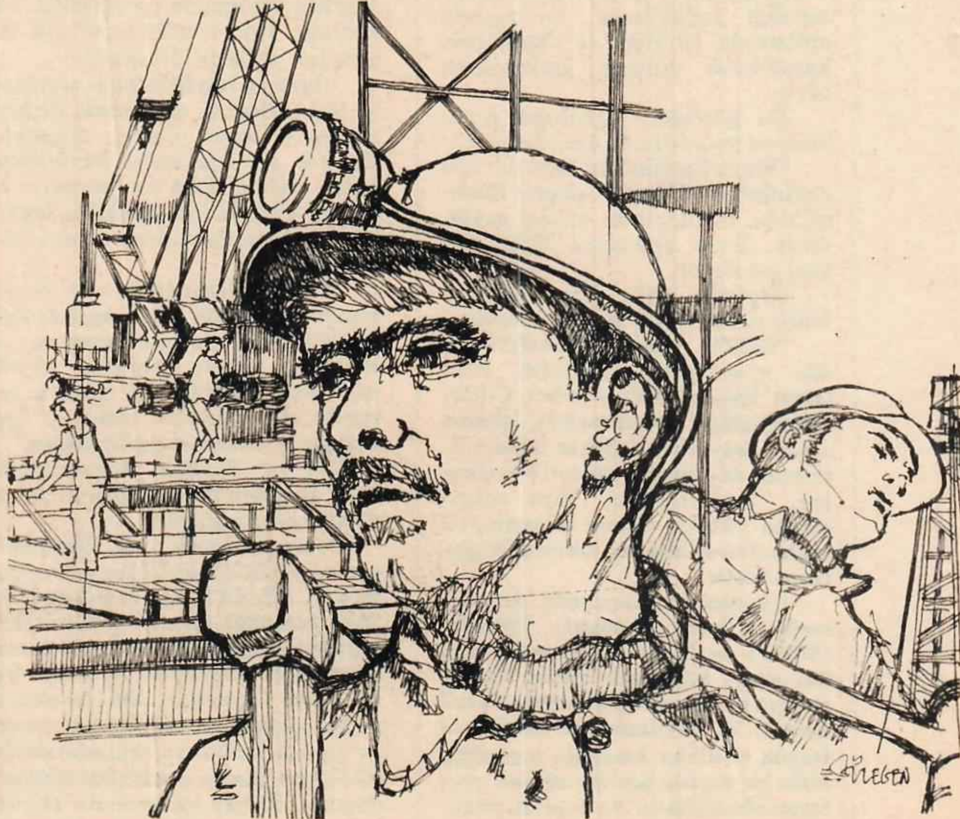
Çalışma Bakanlığı'nın üstlenmesi gereken görevler, Kuruluş Yasasının birinci maddesinde şöyle belirlenmiştir:

"Çalışma Bakanlığı, çalışma hayatının düzenlenmesi, çalışanların yaşama seviyesinin yükseltilmesi, çalışanlar ile çalıştıranlar arasındaki münasebetlerin memleket yararına ahenkleştirilmesi, memleketteki çalışma gücünün genel refahı arttıracak surette verimli kılınması, tam çalışma ve sosyal güvenliğin sağlanması ile görevlidir."

Böylesine işlevleri yerine getirme göreviyle bir Bakanlık kurulmuş olması, belli bir devlet ve toplum anlayışının geçerlilik kazanışını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Çalışma Bakanlığı'nın kurulması devlet sorumluluklarının **"Jandarma"** ve **"Tahsildar"** görevleriyle sınırlı sayan bir devlet anlayışının artık tümüyle gerilerde kaldığının kesin kanıtı olmuştur. Böylelikle Devletin toplumu oluşturan bireylere karşı sosyal alanda önemli bazı sorumluluklar taşıması yolundaki eğilime yeni bir gerçeklik kazandırılmıştır. Ayrıca, Devletin yürütme organında meydana getirilen bu gelişme, **"Biz yaşamını, bağımsızlığını kurtarmak için çalışan emek erbabıyız... Biz hakkı çalışma yoluyla kazanırız... Yaşamını çalışmadan geçirmek isteyen insanların, bizim topluluğumuz içinde yeri yoktur, hakkı yoktur"** diyen, Atatürk'ün bu sözlerinde yansıyan toplum anlayışının bir gereğidir.

Çalışmayı hak sahibi olmanın biricik kaynağı sayan böyle bir anlayış esas alındığı ölçüde, özellikle çalışma sorunlarıyla ilgili bir bakanlığın kurulması için gerekli başka nedenleri aramak gereksizleşir.

Çalışma Bakanlığı'nın kuruluşundan sonra geçen yıllarda toplumsal yapımızda meydana gelen değişiklikler, bu Bakanlığın sorumluluk alanına giren konuların belirginleşmesine ve çeşitlenmesine yol açmıştır. Sınaileşmenin getirdiği yeni çalışma ilişkileri içinde beliren sorunlar, özellikle, 1961 Anayasasıyla Devlete tanınan sosyal hukuk devleti niteliği çerçevesinde, Devletin çalışma yaşamına ilişkin sorumluluklarına daha çok önem katmıştır.

Bu arada, doğrudan doğruya Çalışma Bakanlığının öncülüğü ve katkılarıyla, gerek mevcut sosyal kurumlarda sağlanan gelişmeler gerek oluşturulan yeni sosyal kurumlar, bu Bakanlığın görev ve sorumluluklarına yeni boyutlar kazandırmıştır.

Kuşkusuz, Çalışma Bakanlığının tarihinde 1963 yılında yürürlüğe konulmuş olan 274 ve 275 sayılı yasalarla sendika, toplu sözleşme ve grev hakkına yasallık kazandırılması, ayrı ve önemli bir yer tutar. Bu yasalar, Cumhurbaşkanlığı döneminde Çalışma Bakanlığının kurulmasına tanık olduğumuz İsmet İnönünün Başbakanlığı sırasında gerçekleştirilmiştir.

İsmet İnönü, 25 Ocak 1965 tarihinde toplanan dördüncü Çalışma Meclisinde yaptığı konuşmada, 274 ve 275 sayılı yasalarla tanınan hakları **"Biz on iki yıl önce milletimize söz vermiştik"** demekte ve şunları eklemektedir: **"Bu sözü vermekle ve yerine getirmekle doğru hareket etmiş olduğumuzu... Samimi olarak iddia ediyoruz."**

İnönü, aynı konuşmasında, ayrıca, genel anlamda demokrasi ile çalışma yaşamındaki demokrasi arasında var olan yakın ilişkiyi şu cümle ile belirtmiştir: **"Bu birbuçuk yılda, Türk Milleti, çalışma hayatındaki yeni demokratik düzene ulaşmada gösterdiği sürat ve başarı ile, demokrasiye liyakatinin bir delilini vermiştir."**

O zamandan bu yana sosyal alanda yapılan aşamalar ve demokratikleşme süreci içindeki deneyler, İnönü'nün bu sözleriyle vurgulamak istediği gerçeklere daha da çok önem kazandırmıştır.

BAŞKA ÜLKELERDEKİ UYGULAMA

Genel refahın ve tam çalışmanın sağlanması Çalışma Bakanlığının görevleri arasında önemli bir yer tutacak bir biçimde belirlenmiş bulunuyor. Ancak, böyle bir görevin önemi, siyasal iktidarlarca benimsenen ekonomik ve sosyal politikanın dayandığı temel felsefeye göre değişir. Örneğin, genel refahı sağlıyacak ve herkesi iş bulma olanağına kavuşturacak önlemler alınmasını, Devletin sorumlulukları içinde görmeyen ve piyasa mekanizmasına herşeyin üstünde bir öncelik tanıyan görüşlere dayalı politikalar izlenen dönemlerde, Çalışma Bakanlığının bu tür görevlerinin öneminde azalma olacağı düşünülebilir.

Ne var ki Çalışma Bakanlığının var oluş nedenini bu tür politikalarla bağlantılı olarak değerlendirmek de olanaklı değildir. En liberal politikaların uzun yıllar geçerliliğini sürdürdüğü ülkelerde bile Çalışma Bakanlığı vardır. Bu da gösterir ki bu tür politikalar çerçevesinde de farklı bir niteliğe bürünmüş olsa bile böyle bir Bakanlık eliyle yerine getirilmesi gereken kaçınılmaz görevler bulunmaktadır. Kimi ülkelerde liberal ekonomik ve sosyal politikaların uygulamasını Çalışma bakanlıklarının katkısı, eğer bu politikalar demokrasi dışı bir çerçevede uygulanıyor değilse- daha çok "Çalışma barışı" açısından taşımaktadır.

Ülkemizde 1974 yılında Sosyal Güvenlik Bakanlığının kurulmasıyla ve Çalışma Bakanlığının görevlerinden bir bölümünün bu Bakanlığa aktarılmasıyla da, Çalışma Bakanlığının öneminin azaldığı söylenemez. Sosyal güvenlikle ilgili görevler zaten Çalışma Bakanlığının yerine getirmesi gereken görevler içinde temel bir yer tutuyor değildir. Nitekim, bu konularda deneyim sahibi ülkelerden bazısında, Çalışma Bakanlığından ayrı bir Sosyal Güvenlik Bakanlığı bulunmadığı; bazılarında da Sosyal Güvenlik hizmetleri başka bir bakanlığa bağlı olarak yütürülüyor olsa bile, Çalışma Bakanlığının önemini ve işlevini sürdürdüğü görülür.

Örneğin, Sasyal Güvenlik Hizmetleri, Amerika Birleşik Devletlerinde Sağlık ve insani Hizmetler Bakanlığına, Fransa'da Sağlık ve Sosyal Faaliyet Bakanlığına, İngiltere'de Sağlık ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak yürütülmekte olmasına karşın, bu ülkelerden herbirinde ayrı birer Çalışma Bakanlığı da vardır. Buna karşılık, Almanya'da Sosyal Güvenlik Hizmetleri Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığınca yütürülmektedir.

ÇALIŞMA BAKANLIĞININ KALDIRILMASI DÜŞÜNÜLEMEZ

Butün bu bilgilerin ve gözlemlerin ışığında, basınımıza yansıyan Çalışma Bakanlığının kaldırılacağı veya Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlanacağı yolundaki haberlerin gerçekliğine inanmak güçtür. Kuşkusuz, tasarruf ve yönetim tekniği ile ilgili bazı gerekçelerle bakanlıkların sayısını azaltmanın makûl bazı gerekçeleri bulunabilir, Ancak, gerekçe ne olursa olsun Çalışma Bakanlığı gibi çağdaş devlet anlayışı çerçevesinde önemli yeri bulunan bir Bakanlığın kaldırılmasındaki sakıncaları görmemek olanaksızdır. Belki Çalışma, Sosyal Güvenlik ve Sağlık Bakanlığı arasında niteliklerine göre hizmetlerin yeniden dağılımını sağlamak düşünülebilir. Sosyal Güvenlik hizmetlerini yeniden Çalışma Bakanlığına veya başka birçok ülkede olduğu gibi Sağlık Bakanlığına başlamak da düşünülebilir. Fakat, Çalışma Bakanlığını kaldırmak herhalde aynı rahatlıkla düşünülemez. ●

ATATÜRK VASİYETİ VE KURUMLAR

ÖZCAN ATALAY

TÜRK DİL KURUMU ASBAŞKANI

- Yasal yönden Atatürk'ün vasiyetini değiştirmek olanaksızdır.
- Vasiyette Türk Dil Kurumuna ve Türk Tarih Kurumuna özel yer verilmiştir.
- Doğumunun Yüzüncü yılında, Atatürk'ün yazılı ve sözlü vasiyetlerinin gereğini yerine getirmek, ona saygı gereğidir.

DİL Akademisiyle ilgili kuruluş çalışmaları güncelliğini sürdürmektedir. Türk Dil Kurumu'nun yaşamsal geleceğini doğrudan ilgilendiren bu çalışmaların üzerinde durmak zorunludur. Kuşkusuz, kişiler gibi Kurumlar da eleştiri ya da övgülere konu edilebilirler. Kişilerde olduğu gibi, Kurumların da eksik ya da kusurlu varsayılan çalışmaları tartışılabilinir. Ancak öncelikle belirtmek gerekir ki, konu yasal düzenleme aşamasına gelmişse, temel hukuk kurallarının saklı tutulmasını beklemek de doğal bir davranış olacaktır.

Bu aşamada yanıtı aranması zorunlu ilk soru, Kurumların hukuksal varlıklarının, Atatürk vasiyeti açısından konumlarının, ne olacağı sorusu olmalıdır. Bir başka anlatımla, yapılacak yasal düzenleme hangi ölçüde, Vasiyet'le bağdaşacaktır?.

VASİYETİN KOŞULLARI

Tarihsel gelişim içinde konuyu sürdürdüğümüzde, Yüce Atatürk'ün, 5. Eylül. 1938 günlü vasiyetnamesiyle taşınır ya da taşınmaz tüm mal varlığını Cumhuriyet Halk Partisi'ne bıraktığını görüyoruz. Bu bırakışın koşullarında,

—Para ve pay belgitlerinin (Hisse senetleri) artılıp değerlendirilmesi İş Bankasınca sürdürülecektir;

—Her yıl elde edilecek gelirin bir bölümü belirtilen gerçek kişilere verilecektir;

—Artık kalan gelirin tümü eşit olarak Türk Dil Kurumu ile, Türk Tarih Kurumu'na verilecektir; belirtmesi bulunmaktadır.

Akan zaman içinde, gelir vasiyetlisi durumunda bulunan gerçek kişilerin, vasiyetten yararlanmalarının doğal yaşamlarıyla sınırlı oldukları düşünülürse, Atatürk vasiyetinde ana amacın Kurumlara sürekli ve artan bir gelir sağlamak olduğu kabul edilmelidir. Kurumların yasal sınırlar içinde, zaman sınırlamasına konu edilmeksizin yaşamlarını sürdürecekleri tartışmasızdır. Konu bu bakış açısından değerlendirildiğinde, Yüce Atatürk'ün dil ve ekin kültür alanında etkin çalışmalar yapmasını istediği kurumlara güçlü bir akçalı kaynak sağlamaya yöneldiği görülecektir.

ATATÜRK'ÜN ARI DİLE VERDİĞİ ÖNEM

Atatürk'ün arı dile yönelik çalışmaları, 2 Eylül 1930 günlü, **"ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk Milleti dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır,"** buyruğu ile başlamaktadır. 12. Temmuz. 1932 günü Türk Dil Kurumu'nun kuruluşu, O'nun başkanlığında ilk Türk Dil Kurultay'ının 26.Eylül.1932 günü Dolmabahçe sarayında toplanması bu buyruk gereği ulaşılan aşamalardır. Büyük Millet Meclisi'nin 1.Kasım.1932 günlü açılış konuşmasında ki **"Türk dilinin benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için bütün Devlet örgütlerinin dikkatli ve ilgili olması.."** tümcesi ise aynı amacı içeren kesin bir buyruk niteliğindedir.

Büyük Önder'in ölümünden kısa bir süre önce, 1.Kasım.1938 günü Büyük Milet Meclisinin açılış günü okunan söylevinde, **"Türk Dil Kurumu, en güzel ve verimli bir iş olarak türlü bilimlerle ilgili Türkçe terimleri bulmuş, böylece dilimiz, yabancı diller etkisinden kurtulma yolunda büyük adımını atmıştır. yıl okullarımızda öğretimin Türkçe terimlerle yazılmış kitaplarla başlamış olması, kültür yaşamımız için**

Atatürk, Türk ve yabancı bilginlerle görüşürken

Atatürk, dil ile ilgili bir toplantıda şair Abdülhak Hamit ve Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri Ibrahim Necemi Dilmen ile.

önemli bir olaydır" tümceleriyle belirlenen görüşü konuyu bütünleyen ve görüşümüzü kanıtlayan bir olgudur.

ATATÜRK'ÜN VASİYETİ YASAL AÇIDAN DEĞİŞTİRİLEMEZ

Bu noktada, Kurumların yaşamların etkiliyebilecek yasal düzenleme çalışmalarının yazılı hukuk açısından değerlendirilmesi zorunludur. Altını çizerek belirtelim ki, amacımız güncel tartışmaları sürdürmek ya da boyutlarını genişletmek değildir. Yukarıda da değindiğimiz gibi, Kurumların övgüye olduğu kadar eleştiriye de açık ve hoşgörülü olması zorunludur. Eleştiri, doğrunun, güzelin, iyinin bulunmasına yardımcı olduğu sürece saygın bir davranış biçimidir. Bu görüş korumasında, konuyu bir soruyla sürdürelim.

Atatürk vasiyeti değiştirilebilir mi?. Buna Medeni Yasayı kaynak olarak yanıt bulmağa çalışacağız. Vasiyet, yasal tanımı ile ölüme bağlı bir tasarrufdur. Vasiyetçinin son isteklerini belirten vasiyet senedi, onun ölümü ile açılarak işlerlik kazanır. İster atanan (mansup) mirasçı olsun, ister gelir vasiyetlisi olsun, tüm mirasçılar mirasçılı sıfatlarını yitirmedikçe, kalıttan (tereke) yararlanırlar. Mirasçılık sıfatının yitirilmesi, mirascılıktan çıkarma (ıskat), ya da mirastan yoksunluk (mahrumiyet) yoluyla olanaklıdır. Mirasçılıktan çıkarmanın ölüme bağlı bir tasarrufla yapılmasına karşın, mirastan yoksunluk Medeni Yasanın 520'nci maddesi uyarınca, kendiliğinden sonuç doğurmaktadır.

Takvimlerin 1981 yılını gösterdiği bugünlerde, gerek atanmış mirasçıların gerek gelir vasiyetlisi olan mirasçıların yasal yönden nitelik ve niceliklerini sürdürdükleri tartışmasızdır. Ortada, Medeni Yasa'nın 457'nci maddesinde belirlenen ve mirasçılıktan çıkarmayı amaçlayan, ölüme bağlı bir tasarruf olmadığı gibi, Yasanın 520'nci maddesindeki, mirasdan yoksun olmayı gerektine ayrık durumların oluşumu da söz konusu değildir. O halde yasal yönden Atatürk vasiyetinin değiştirilmesi olanaksızdır.

Yüce Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yılını büyük coşkularla kutladığımız 1981 yılında, O'na en büyük saygı sunuşu, bir başka biçimde yorumlanamıyacağı ve değiştirilemiyeceği Yargıtay inançlarıyla da kesinleşen yazılı vasiyetinin ve tüm sözlü vasiyetlerinin işlerliğini sürdürmek olmalıdır. ●

Ek niteliğindeki açıklama:

(X) Türk Medeni Yasasının 457'nci maddesinde, gerçek kişi olup saklı pay sahbi olan mirasçıların, miras bırakana ya da yakınlarına karşı ağır bir suç işlemeleri, yine miras bırakan ile ailesine karşı yasa gereğince yükümlü oldukları ödevleri yerine getirmede büyük kusur işlemeleri durumunda, miras bırakanca ölüme bağlı bir tasarrufla mirasçılıktan çıkartılabilecekleri belirtilmektedir.

(X) Türk Medeni Yasasının 520'nci maddesinde, Miras bırakanı öldüren ya da öldürmeğe kalkışanların, onu bile bile ve haksız bir biçimde ölüme bağlı bir tasarruf yapmaktan alıkoyanların, onu zorla olumlu ya da olumsuz biçimde ölüme bağlı bir tasarruf yapmaya zorlayanların, onun ölüme bağlı bir tasarrufunu yeniden yapamıyacak bir durumda iken gizleyen ve bozanların,

Gerek yasal olarak, gerekse atanmış ya da bir mal vasiyetlisi olarak mirasçı olamayacakları belirtilmektedir.

EKONOMİ

1979'da ve 1980'de

FİYATLAR NE KADAR ARTTI

- **Resmi belgeler, 1979'da fiyat artışlarının yüzde 60 dolaylarında olduğunu, 1980'de yüzde yüzü aştığını gösteriyor.**
- **Bu durum, 1979'da enflasyon oranının yüzde 100'ü aştığı, 1980'de ise bu oranının yüzde 40 dolaylarına kadar indiği yolundaki iddiaların asılsızlığını göstermeğe yetse gerektir.**
- **1980'de temel maddelerin fiyat artışları, ortalama enflasyon hızını da aşıyor.**

FİYAT endeksleri, bir ekonomideki gelişmeleri gösteren en önemli göstergelerden biridir. Ekonomik politikaların başarı ölçüsü, fiyat endekslerindeki gelişmelere göre belirlenir. Kuşkusuz, işsizlikteki gelişmeler, üretim durumu, yatırımların ne ölçüde gerçekleştiği, dış ticaret, para-kredi ve kamu finansmanındaki gelişmeler de son derece önemlidir; fakat, sokaktaki vatandaşı birinci derecede ilgilendiren fiyatlardır, ya da hayat pahalılığındaki artışlardır.

Bu ilginin gerçek nedeni şudur: Fiyatlar artarken, toplumun bir kesiminin ücretleri ya da gelirleri aynı ölçüde artmıyorsa, bu durum o insanların daha da yoksullaşması, satın alma gücünün daha da düşmesi demektir. Sokaktaki adamı ilgilendiren, sofrasına koyabildiği ekmek ya da çocuğuna alabildiği defter sayısıdır.

Bu yönüyle de, fiyat endeksleri, ekonomik konular üzerinde bir toplumda yapılan tartışmaların odak noktasıdır. Bizde de böyle olmuştur ve olacaktır.

Ekonomideki gelişmeleri, kuşkusuz, sayılar belirtir ve sayılar da ortaya çıktıkça, bu alandaki tartışmalar açıklık kazanır ya da enaz öyle olması beklenir.

Enflasyon, kuşkusuz, günümüzün toplumlarını az ya da çok etkileyen bir hastalık. Nedenleri de çok karışık. Petrol fiyatlarından üretim azalışına, döviz darboğazından devalüasyonlara, bütçe açıklarından Merkez Bankasınca basılan para miktarına kadar çeşitli nedenler enflasyonu etkiliyor ve bu hastalığın tedavisini güçleştiriyor.

Biz, bu sayımızda bu konular üzerinde durmıyacağız. Yapmak istediğimiz, yalnızca, 1979 ve 1980 yıllarındaki fiyat artışlarını karşılıklı bir biçimde ortaya koymak. Bu amaçla iki tablo hazırlanmıştır. Tablo 1'de, resmî kuruluşlar tarafından hazırlanan fiyat endekslerine göre, fiyatların 1979 ve 1980 yıllarında yüzde kaç oranında arttığı gösterilmiştir. Tablo II'de ise yine bir resmî kuruluş olan Devlet İstatistik Enstitüsü'nün belgelerinde yer alan ve bazı temel mallarda ortaya çıkan fiyat artışları, Ankara için, gösterilmiştir. Verilen tüm sayılar resmî belgelerde yer almaktadır.

1980'DE ENFLASYON YÜZDE 100'ÜN ÜSTÜNDE

Enflasyon neye göre hesaplanır? İktisat ilminin temel bilgilerine göre bunun bir kuralı vardır; o da, bir yılın 12 aylık fiyat endekslerinin ortalamasını almak ve bu ortalama sayıyı, bir önceki yılın ortalama sayısına bölmektir. Resmî belgelerde de bu ortalamaları, o yılın fiyat düzeyini gösteren sayılar olarak kabul edilir.

Tablo I'e bakılırsa, 1979 ve 1980'de fiyatların yüzde kaç oranında arttığı görülecektir. Bu tabloda beş fiyat endeksinin sonuçları yer almaktadır. Bunlardan, toptan eşya fiyatları, Ankara geçinme ve İstanbul geçinme endeksleri Ticaret Bakanlığı'nca, Ankara tükeciti ve İstanbul tüketici endeksleri Devlet İstatistik Enstitüsü'nce hazırlanmaktadır.

Buna göre:

— 1979'da fiyat artışları yüzde 60 dolaylarındadır. En düşük artış, yüzde 56.5 oranıyla Ankara tüketici endeksinde, en yüksek artış da, yüzde 63.9 oranıyla toptan eşya fiyatları endeksinde ortaya çıkmıştır.

— 1980'de fiyat artışları yüzde 100 dolaylarındadır. En düşük artış, yüzde 94.3 oranıyla İstanbul geçinme endeksinde, en yüksek artış da, yüzde 116.6 oranıyla Ankara tüketici endeksinde ortaya çıkmıştır. Beş endeksden dördü, 1980'de yüzde 100'ün üstünde artış göstermiştir.

Bu bilgiler, **"1979'da enflasyon oranı yüzde 100'ü aşıyordu, 1980'de bu oran yüzde 40 dolaylarına kadar indi"** iddiaların asılsızlığını göstermeğe yetse gerektir.

Tablo 1'de, fiyat endekslerinin yıl sonu düzeylerinin bir önceki yıl sonuna göre gösterdiği yüzde artışlar da verilmiştir. Bu artışlar, 1979'da yüzde 71.7 ile yüzde 81.8 arasında, 1980'de yüzde 75.1 ile yüzde 94.7 arasında değişmektedir. Biri dışında tüm endekslerde, 1980 yılına ait artış oranları, 1979'a göre daha yüksektir.

ENDEKSLERİN YORUMU VE BİLİMSELLİK

Fiyat hareketlerini izlerken, bir ayın endeks sayısını aynı endeksin 12 ay önceki sayısı ile karşılaştırmak, bizi yanıltıcı sonuçlara götürebilir. Çünkü, bazı aylarda olağanüstü gelişmeler gerçekleşmiş, fiyatları etkileyen önemli kararlar alınmış olabilir. Aylık ortalama kuralı bu yüzden geçerlilik ve bilimsellik taşır.

Örneğin, 1981'in mayıs ayında fiyat endeksi, bir yıl öncesinin aynı ayına göre yüzde 40 ya da 50 oranında artış gösterebilir. Ancak bu, hiç bir şekilde, 1980 yılına yüzde 100 dolaylarında gelişen enflasyonun, 1981'de yıllık olarak yüzde 40 ya da 50 oranına düştüğü anlamına gelmez. Bu konu ancak, mevsimlik ve olağanüstü etkilerden arındırılmış endeksler kullanmak yoluyla düzeltilebilir. Biz de ise henüz böyle endeksler geliştirilmemiştir.

TİCARET ODASI ENDEKSİ VE SAPMALAR

Tablo 1'de verdiğimiz fiyat artış oranları, üzerinde durulacak başka bir durumu da ortaya çıkarmaktadır. Bu da şudur:

Fiyat endekslerini izlemek resmî kuruluşların görevidir. Ancak, İstanbul Ticaret Odası da, İstanbul ücretliler geçinme endeksi olarak adlandırılan bir endeks yayımlamaktadır. Bu endeksin sonuçlarının, her ay bazı basın organlarında büyük puntolarla verildiğini görüyoruz. Bu endekse göre, 1979'da fiyatlar yüzde 76.3 oranında artmış görünüyor. Oysa, resmî endekslere göre artış oranları yüzde 60 dolaylarındadır. İstanbul Ticaret Odası endeksinin, resmî endekslerin çok üstünde artış göstermesi eğilimi 1980'de değişiyor. 1980'de resmî endeksler yüzde 100 çevresinde artış gösterirken, İstanbul Ticaret Odası endeksindeki artış yüzde 75.6 oranında kalıyor.

1979 ve 1980'de Fiyat Endekslerinde Artışlar (Yüzde Olarak)

	1979	1980
TOPTAN EŞYA FİYATLARI		
Yıllık Ortalama	63.9	107.3
Yıl sonu	81.4	94.7
ANKARA GEÇİNME ENDEKSİ		
Yıllık ortalama	62.0	101.4
Yıl sonu	71.7	86.6
İSTANBUL GEÇİNME ENDEKSİ		
Yıllık Ortalama	63.5	94.3
Yıl Sonu	81.8	75.1
ANKARA TÜKETİCİ ENDEKSİ		
Yıllık Ortalama	56.5	116.6
Yıl Sonu	78.8	93.7
İSTANBUL TÜKETİCİ ENDEKSİ		
Yıllık Ortalama	58.6	110.2
Yıl Sonu	81.0	86.2

Ankara'da Bazı Malların perakende Fiyatları (T.L.)

GIDA MADDELERİ (Kilo)	1979 Aralık	1980 Kasım	% Artış Oranı
Ekmek	10	26	160
Buğday unu	20	50	150
Pirinç	45	116	158
Makarna	29	61	110
Patates	13	20	54
Kuru Fasulye	55	75	36
Toz Şeker	16	60	275
Koyun Eti	113	250	120
Yumurta	6	8	33
Zeytin	110	183	66
Beyaz Peyrin	126	220	75
Margarin	70	120	70
Süt	33	60	82
DİĞER MADDELER			
Odun	4	9	125
Kok (ton)	2.000	12.000	500
Gazyağı (litre)	10	35	250
Elektrik (kw)	1	4	300
Otobüs Ücreti	3	5	67

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, Aylık Bülten, 1980

Not: Fiyatlarda 50 ve üstündeki kuruşlar tama getirilmiş, altındakiler atılmıştır.

Resmî endekslere göre, fiyat artışları aynı yönde ve birbirine yaklaşık büyüklüklerdedir. Nedense, Ticaret Odası'nın hazırladığı endekste yön değiştirme var ve resmî endekse göre de büyük sapmalar gösteriyor. Bilimsel olarak bu olası değil.

TEMEL MADDELERDE FİYAT ARTIŞI ÇOK YÜKSEK

Fiyat endeksleri, fiyatlardaki topluca artışları gösteren belgelerdir. Kuşkusuz, bazı fiyatlar bunun üstünde, bazı fiyatlar ise, bunun altında artmış olabilir. Bu bakımdan, temel mal ve hizmetlerdeki fiyat artışlarını izlemenin çok önemi var. Yoksul ailelerin bütçelerini etkileyen esas bu fiyat artışlarıdır. Devlet İstatistik Enstitüsü, 11 il merkezinde bu fiyatları izlemekte ve sonuçlarını aylık bültenlerinde yayımlamaktadır.

Tablo II'de, Ankara'da bazı temel mal ve hizmetlerin fiyatlarında, 1980 yılının 11 ayında ortaya çıkan fiyat artışları verilmiştir.

Bu tabloya baktığımız zaman şu gerçekler karşımıza çıkıyor:

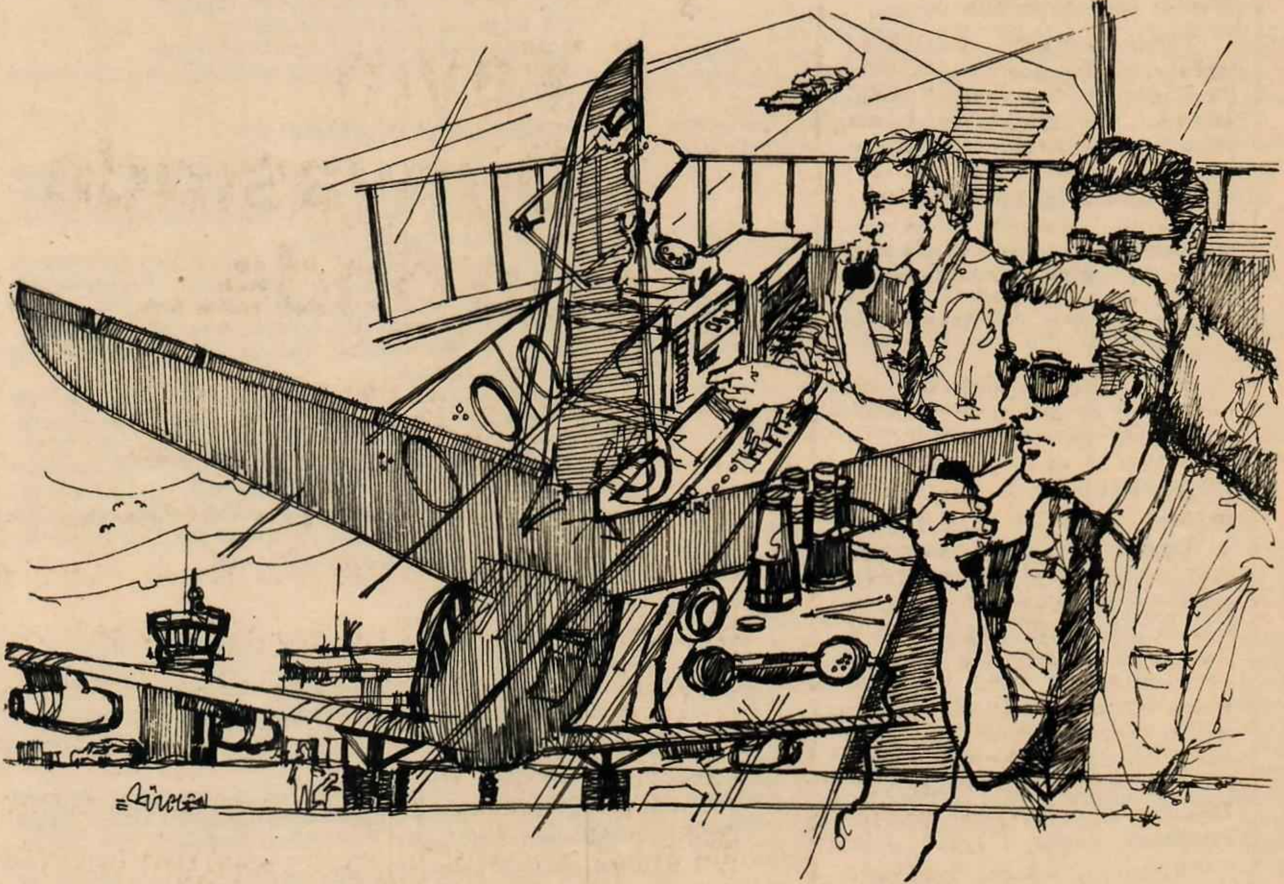
Ekmek ve un gibi yoksul halk kesimlerinin temel besin maddelerinde fiyat artışları, 1980 yılının 11 ayında, yüzde 150 çevresindedir. Toz şeker yüzde 275 oranında artmıştır. Koyun etinde fiyat artışı yüzde 120'dir. Peynir, süt, yağ ve zeytin gibi maddelerde fiyat artışları yüzde 70 dolaylarındadır.

Kok yüzde 500, gazyağı yüzde 250, elektrik yüzde 300 oranında artmıştır.

Yukarıda sayılan maddeler, yoksul halk kesimlerinin aylık gelirlerinin büyük bir bölümünü götüren temel maddelerdir. Bu bakımdan, bu kesimin insanları için, hayat pahalılığındaki artış oranı, endekslerin gösterdiği gibi yüzde 100 dolayındaki sayılar değil, bunun çok üstündeki büyüklüklerdir. Ülkemizde değişik kesimlerin harcamalarına göre hazırlanmış fiyat endeksleri olmadığından, özellikle yoksulların fiyat artışlarından ne ağırlıkta etkilendiğini saptayabilmek olanağı bulunmamaktadır. Ancak, bu kesimlerin yaşam pahalılığı yükünü, ortalamanın çok üstünde çektiği de bir gerçektir.

En az ücretin saptanacağı şu günlerde, resmî belgelerde yer alan fiyat artış bilgilerinin, bu çalışmalara büyük ölçüde yardımcı olacağını ve enaz ücretin sağlıklı ve beslenmeye ve basit bir yaşantıya olanak verecek bir büyüklükte belirlenmesine yol açacağını sanıyoruz. ●

İÇİMİZDEN BİRİLERİ

"İMDAT" ÇAĞRISI

BİRDEN ortalık karıştı. Yönetim masası başındaki kontrolör, tüm dikkatiyle hoparlöre bakarken, mikrofonun mandalına basıp **"Yaklaşma Kontrolu arayan uçak, devam edin. Tamam."** dedi ve sustu. Herkes gözünü hoparlöre dikmiş, odada çıt çıkmıyordu. Çok zor duyulan bir ses **"Konuşan Hava Yolları 596; Mayday (meydey) Mayday, Mayday! 15 bin fit yükseklikte, A noktasının 45 mil doğusundayım. Bulut içindeyim. Tamam"** diye yanıtladı kontrolörü.

İçimizden gülmek geldi. Anlayabildiğimiz kadarıyla **"Mayday" "Mayıs Günü"** anlamına geliyordu. **"Mayıs Günü"** de ne demek diye düşündük.Oysa çevremizdekilerinrengi atmış, gözlerini yönetim masasındaki kontrolöre dikmiş, nerdeyse soluk bile almadan bekliyorlardı. Sanki herkes donmuş, yalnızca uçakları yöneten kontrolör, deli bir canlıydı. Kalemini, hızla, önünde dizili renkli ve ince karton şeritler üzerinde dolaştırırken, mikrofona, ilgili bölgedeki bütün uçakların sahayı terkedip, frekans değiştirmelerini emrederek, **"Kesiyorum. 596 Yaklaşma Kontrol, şu andaki durum ve pozisyonunuzu bildirin. Tamam."** deyip, sözünü bitirdi. Mandalı bıraktı.

Hoparlörden, pilotun sesi yayıldı. Pozisyonu bildirip, devam etti: **"Motor arızası nedeniyle, 15 bin Fit'ten alçalıyorum. 14 bini geçiyorum. ACİL İNİŞ istiyorum."** ses titriyordu. Kontrolör mandala bastı; **"596 Yaklaşma, anlaşıldı. Dokuz bin yüksekliğin altına inmeyin. 15 mil uzaklığı rapor edin. Tamam."** sesi güven doluydu.

Ağlamakla bağırmak arası bir ses patladı odada: **"Yaklaşma 596, Tutunamıyorum kardeşim. Motor atıyorum. İndir beni ne olur!"**

Tüylerimiz dikenleşmiş, durumu bir anda ve yeni kavramıştık. Şaşkın bir halde fırladık yerimizden. Yanımızda kıpırtısız bekleyen genç kontrolör bizi engelledi ve yerimize oturttu. Tek sözcük söylemeden, biran yüzümüze baktı ve yeniden arkadaşına çevirdi gözlerini. Trafiği yöneten kontrolör, herşeyden kopmuş, mikrofon ve hoparlörle kaynaşmışçasına, bir makina gibi konuşuyor, yazıyor, dinliyor yeniden konuşuyordu. Kaç işi birden yaptığı belli değildi. Düşünmeden yaptığı duygusunu bırakıyordu. Sanki duygusuzmuş gibiydi. Hiçbir telaş ve heyecan taşımayan sesiyle, pilota; **"596 Yaklaşma, anlaşıldı, ineceksiniz. Uçak**

durumunu ve pozisyonunuzu bildirin. Tamam." deyip, gene sustu.

Hoparlördeki ses korku doluydu. **"Sağ motoru attım, sol tekliyor. Sürekli alçalıyorum. 10 bin Fit'i geçiyorum. Kardeşim birşeyler yap!"** bir tıkırtı duyuldu. Pilotun sözü bitmişti.

"UÇAK DÜŞÜYOR"

"Vay canına" diye fısıldadı yanımızdaki genç kontrolör, **"Yedi milde dört bin fit uçak düşüyor!"** Başımız çevirip, yüzüne baktık. Tüm dikkatiyle arkadaşını izliyordu. Yerinden fırlayıp, duvardaki haritaya gitti. **"Yoldaki en yüksek engebe, Yedi bin Fit"** diye seslendi. Yönetim masasındaki kontrolör, hiçbir tepki vermeden, mikrofonun mandalına bastı;

596 bağırdı: **"Motoru atınca alçalış yavaşladı. Dokuz bin Fit yükseliği geçiyorum. 27 mil mesafedeyim. Meydanı görüyorum!."**

"TEKNİK ARIZA NEDENİYLE"

Hoparlörden, uçakta yapılan anons duyuluyordu: **" Teknik bir arıza nedeniyle alçalıyoruz. Lütfen kemerlerinizi inişe kadar çözmeyiniz. Kaptanınız duruma hakimdir..."**

Kontrolör, delicesine çalışıyordu. **"596 Yaklaşma, 15 milden önce sekiz bin fit'in altına düşmemeğe çalışın. İlgililer durumdan haberdar. Pist inişinize hazırlandı. Durumunuzu bildirin. Tamam."**

Telefonlar çalıyor, diğer kontrolörler ilgililere durum hakkında bilgiler veriyor, önüne gelenin aramasından rahatsız, alçak sesle, mümkün olduğunca az konuşmağa çalışıyorlardı.

"BOZULAN ALET"

"Kardeşim, hala bulut içinde uçuyoruz. Sürekli alçalıyoruz. Kaçamıyorum. Dokuz bini geçti" Pilotun sözünü bitirmesine kalmadan, hoparlörden, anlamsız, sinir bozucu cızırtılar duyulmağa başladı.

"Allah kahretsin!" diye patladı yönetim masasındaki kontrolör. **"Gene bozuldu bu lanet olası. Arayın şu elektroniği."** Odadakiler iş bölümünü çok önceden yapmışlardı sanki. O zamana kadar dikkat etmediğimiz öteki yönetim masasında, daha önce dağıtılan uçakları kontrol etmekte olan kontrolör, yönetmekte olduğu uçaklara dinlemede kalmalarını emredip, çok kanallı cihazı ayarladı. Mikrofonu arkadaşına verdi. Cihaz ayarlandığı anda odayı; **"Yaklaşma, Yaklaşma 596 duyuyor musun, duyuyor musun Yaklaşma?"** çığlığı doldurdu. Kontrolör oldukça sakin yanıtladı: **"596 yaklaşma, pozisyon ve irtifanız nedir?"** Sanki az önceki kızgın adam o değildi.

Pilot gene bildirdi durumunu, biz anlamadık. Yanımızda oturan genç kontrolör telefonda, meydan müdürüne dert anlatmağa çalışıyordu: **"Lütfen müdür bey, durum kritik. Bu kadar sık aramayın, arkadaşın dikkati dağılacak. Evet efendim. Biz size gerekli bilgileri iletiriz."**

"SAKİN VE GÜVEN VEREN SES"

Yönetim masasındaki kontrolör; **"Anlaşıldı."** diyordu. **"22 mil ve sekiz bin fit'tesiniz. Mutabık mıyız?" "Mutabıkız."** dedi pilot. **"Bundan sonra alçalmamalıyım, değil mi?"** Sesi bıkkın, kaderine razı, sanki ölüme hazırdı.

Kontrolör sakin, güven veren bir sesle: **"Anlaşıldı. 15 mili geçerken yedin bin 500'ü katedecek şekilde ayarlamağa çalışın. Bulut problem olmayacak. Tamam."** yanıtını verip, gene sustu. Sağ elindeki kalem iki parça olmuş, elinde kalan kısmını sıkmaktan parmak boğumları bembeyaz kesilmişti.

"Yaklaşma 596, buluttan çıktım. 15 mil, yedi bin 300 fit'teyim. Yeri ve meydanı görüyorum. Tamam."

"596 Yaklaşma, alçalma hızın nedir?"

"Dakikada 500 fit'e düşdü. Yedi bin fit'teyim"

Odadaki gerginliğin azalmağa başladığı elle tutulurcasına hissedildi.

"HERŞEY SAAT DÜZENİYLE"

Kontrolör yeniden, onarılan kendi cihazına geçti. Arkadaşı çok kanallıyı ayarlayıp, havadaki, dinlemede kalan uçakları yönetmeye başladı. Herşey gene bir saat düzeniyle işliyor, odadakiler giderek rahatlıyorlardı.

"Ah, şu radar çalışsaydı!." Yanımızdaki genç kontrülördü konuşan. Bakıştık, gözlerinin içi gülüyordu. **"Yaklaşma 596, pisti karşıladım, inişe geçiyorum." "596 Yaklaşma, anlaşıldı. Rüzgar sakin, iniş serbest, Kuleyle temas edin. Tamam."**

"Yaklaşma 596 anlaşıldı. Herşey için teşekkürler. Görüşmek üzere. Tamam."

Kontrolör direkt hattan kuleyi aradı. **"596 sizde. Ya, öyle oldu. Sağol, tabii canım, bekliyorum, sağol."** kapattı telefonu. Hoparlöre, önündeki karton şeritlere baktı. Sandalyeyi iterek kalktı, yerini arkadaşına bıraktı. Önce gerindi, saçlarını karıştırdı.Yönetim masasından uzaklaşmak istemez bir hali vardı. Gözlerini kule telefonuna dikmiş, bekliyordu. Kırık kalem hala elindeydi. Odada yalnızca pilotların ve onlara talimatverenkontrolörün sesleri duyuluyordu.

"596, 59'DA İNDİ..."

Kalkıp, birşeyler sormak istedik kontrolöre. Şöyle bir kıpırdadım, yanımızdaki genç kontrolör, eliyle, durmamızı işaret etti. Yüzüne baktık. Susmamızı ve oturmamızı istiyordu. Derken, kule telefonu çaldı. Ayakta bekleyen kontrolör atılıp, aldı telefonu, kulağına götürdü. Yüzüne bir sevinç yayıldı. **"596, 59'da indi..."**

Odaya neşeli bir hava yayıldı. Yanımızdaki genç kontrolör ayağa kalktı. **"Geçmiş olsun ağabey, buyur, otur." "Sağol hepimize!"** geldi. genç kontrolörün boşalttığı yere oturdu.

Sigara tuttuk. Almak için uzanınca o, elindeki kırık kalemi, biz de ellerinin titrediğini farkettik. şöyle bir baktı kırık kaleme, gülümsedi, uzanıp, sehpaya bıraktı. **"Geçmiş olsun!"** dedik **"Sağolun!"** diye yanıtladı.

YUKARIDA ANLATILAN OLAY, BIR ÖYKÜ DEĞİL. Çok şükür ki sonu faciayla bitmeyen, bu yüzden de kamuoyunun haberdar olmadığı, her gün rastlanabilen olaylardan biri yalnızca. Olayın kahramanı da bir HAVA TRAFİK KONTROLÖRÜ. Onları tanıtalım dedik bu kez. Sorduk, yanıtladılar.

Hava Trafik kontrolorlerının sorunları bitmez...

"HAVA TRAFİK KONTROLÖRLERİYLE GÖRÜŞME"

SORU: Sizlerin yaptığı iş bir yana, belki birçok kimse varlığınızı bile bilmiyorlardır. Bize kendinizi tanıtır mısınız?

YANIT- Bizler, HAVA TRAFİK KONTROLÖRLERİYİZ Kendimizi tanıtabilmemiz, ilkin, yaptığımız işi anlatmamızla olabilir.

Her ülke, kendi hava sahası içinde, çeşitli faktörleri göz önüne alarak, belli hava koridorları saptar. Hiçbir uçak bu yollar dışında, öyle aklına estiğince uçamaz. Devletler bu yolları ve kendi hava sahaları içinde geçerli olan kuralları, AIP denilen bir kitapta toplar ve yayınlarlar. İşte uçakların bu yollar içinde, güvenlikli, hızlı ve sürekli uçabilmelerini sağlayan hava trafik hizmetini devletler, HAVA TRAFİK KONTROLÖRLERİ eliyle sağlarlar. Her uçak, sınırdan girmeden enaz 15 dakika önce bizimle telsiz teması kurup, izin almak ve sınırlarımız içinde de, bizim emirlerimize göre uçmak, bizim beynimize teslim olmak zorundadır.

SORU- Yaptığınız iş oldukça önemli ve hassas. Türkiye'de kaç hava trafik kontrolörü var?

YANIT- Türkiye'de bu önemli ve hassas işi yapan, işe yeni girmiş personelle birlikte ne yazık ki ancak 177 kişiyiz.

SORU- Bu işi yapabilmek için, nerede ve hangi okulda eğitildiniz?

YANIT- Bu işi hiçbir okulda öğrenmedik. Dünyanın birçok ülkesinde kontrolörlük okulları olduğu halde, yurdumuzda böyle bir okul yok. Bizler, Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı, DHMİ Genel Müdürlüğü bünyesindeki Eğitim Müdürlüğü'nde, gerçekten de uzman olan kontrolörler tarafından yetiştirildik.

SORU- Yani, usta-çırak eğitimi. Öyle mi?

YANIT- Tam da öyle diyemeyiz. Eğitimimiz "KURS" adı altında verilir. Kuralları oldukça sıkı olan bu kursu bitirebilenlere, Bakanlık ve Genel Müdürlük adına, birer başarı sertifikası verilir.

SORU. Bu sözünü ettiğiniz kurs, eğitilmenize yeterli midir. başka faktörlerin de katkısı var mıdır, herkes bu kursa katılabilir mi?

YANIT- Herkesin bu kursa katılması söz konusu değil. Bizler işe alınmadan önce, memuriyet, zekâ testi, olaylara anında uyum, bir yazılı ve bir de sözlü İngilizce sınavları olmak üzere tam 5 sınavdan geçiriliriz. Tümünü de geçenler, aday adayı olarak alınırlar. Bir deneme döneminden sonra, uygun bulunurlarsa, ön eğitime alınırlar. İki buçuk aylık ön eğitim süresince sınavlar ve genel eğitime tabi tutulup, başarılı olurlarsa, ilgili üniteye iade edilirler.

Ne o, sıkıldınız mı? Daha bitmedi, durun hele! Ünitede, 6 ay işbaşı eğitimine ve meydanın eğitim uzmanlarınca sık sık sınavlara tabi tutulurlar. Başarılı olanlar, Genel Müdürlüğe, Temel Hava Trafik Kursu'na giderler. Değerleri hiç de küçümsenemeyecek, kesinlikle işi bilen uzman kontrolörler tarafından verilen, altı buçuk ay süren bu kursun kuralları çok katıdır. İşle ilgili tüm bilgiler, uçaklar hakkında bilgiler, haritacılık ve meteoroloji dersleri detaylı olarak, bölümler halinde öğretilir. Her bölümden sonra, 70 notla geçmiş sayılacağınız sınavlar yapılır. Aynı bölümden iki kez başarısız olan, kontrolör olma hakkını yitirir. Hiçkimseye de tolerans tanınmaz. Devamsızlık hakkı 15 gündür. Buna hastalık raporu da dahildir üstelik. Herşeye karşın kursu bitirebilenler, yalnızca aday olmuşlardır daha.

Bu arada, mikrofon kullanma tekniği, sinirlilik, eleştiri kaldırma, düzgün konuşma, trafiği tanıma üzerine de yapılan laboratuar çalışmalarını başarmanız gerektiğini de eklemek gerek. Sonunda diyelim ki aday olup, ilgili meydana döndük. Önümüzde 90 saatlik, (Ki bu yaklaşık 3 ay eder) kısacık (!) bir işbaşı eğitimi daha var. Bu arada, meydan eğitim uzmanlarınca sınavlara, ekip şefi ve sorumlu kontrolörlerce de denetime ve ilgili birim şefliğince incelemeye tabi tutulup, olumlu not alabilenlerimiz, ehliyet sınavına girmeğe hak kazanırlar. Ama önce, idarenin göstereceği tam teşekküllü bir devlet hastanesinden, SAĞLAM olduğumuzu bildirir bir **"Heyet"** raporu alabilmemiz gerekir. Hepsinden sonra da ehliyet sınavından 69 değil de 70 alanlar, Hava Trafik Kontrolörü Ehliyeti'ne hak kazanır.

"Tebrikler" mi dediniz? Daha bitmedi ki!...

Ehliyeti almak yeterli değil. Bölgesel yeterlik sınavını da aynı koşullarla başarabilenler, Hava Trafik Kontrolörü hak ve yetkilerine, kendi bölgeleri için sahip olurlar. Bunun devamı da her yıl yinelenen sağlık kontrolü ve de sınavlarda başarılı olmakla mümkündür.

İşte yetişmemiz bu kadar basit ve kısa!... Ha, tüm bunlardan sonra bile iyi bir kontrolörün ancak 3 yılda yetiştiğini söylemekte de yarar var.

SORU- Bildiğim kadarıyla, 657 sayılı yasaya bağlı, devlet memurusunuz. Nöbet sistemi sayesinde ve yan ödemelerinizle birlikte elinize geçen para da, işin zorluğuna katlanmayı kolaylaştırır sanırım.

YANIT- Şöyle yanıtlayayım:

10 yıllık bir kontrolör, memurlara verilen son artışlarla birlikte net; 15.000 lira alır. Yan ödemelerimiz, yapılan kesintiler çıkınca, elimize 2.883 lira olarak geçer. Fazla mesaiye gelince: Nöbetli çalı-

şan bizler; gece, bayram ve tatil günleri de mesai yapıp, 12 ay yerine çoğunlukla 8-10 aylık ücretimizi alabiliriz ancak. Gerekçe de ödenek olmayışıdır. İşin garibi, bazımeydanlarda, normal mesai yapıp ta bizden çok ve kesintisiz "Fazla Mesai" (?) ücreti alanlar da varmış ne hikmetse.

SORU- D.D.Y., D.DZ.Y. PTT gibi kuruluşların personeline tanınan hakların benzerleri sizlere de tanınıyor mu?

YANIT- Hayır. DHMİ, her türlü koşullar var olduğu halde bir KİT değil, İkramiye alamıyoruz. Oysa sürekli kâr eden ender kuruluşlardan biri Havacılığa katkısı gişede bilet satmak olanlara ücretsiz seyahat hakkı, aileleriyle birlikte tanınırken, bize nedense çok görülmüştür. Biz, diğer kuruluşlardaki arkadaşlar gibi, değil emekli olduktan sonra, ailelerimizle birlikte, görev başındayken, kendimiz için olsun, benzer hiçbir hakka sahip değiliz. Kazara zorunlu kalıp, ücretsiz bir bilet isteyecek olsak, ilkin hiyerarşik yolla Genel Müdürlüğe, oranın onayı olursa Bakanlığa ve o onaydan sonra da İşleticiye gidip işleticinin uçakta bize yer vermesini beklemek durumundayız.

SORU- Havacılık alanında yurdumuza yaptığınız hizmetin ne gibi bir ek katkısı var?

YANIT- Bizim yönettiğimiz, inmeden geçen her uçaktan Devlet, ortalama 245 dolar alır. Türkiye üzerinden günde ortalama 200 uçak geçer. 50 civarında yabancı uçak ta iner. İnenlerden ayrıca konma, konaklama ücreti de alınır. Yurdumuzda kontrolör olarak çalışan 177 kişi olduğuna göre, kaba bir hesapla, kişi başına ayda 43 uçak düşer. Bu da bir kontrolörün yurdumuza her ay, döviz olarak, 10.535 dolar kazandırması demektir. Enaz; 860.000T.L. kadar birşey yani.

SORU- İşinizin kendine özgü sorunları nelerdir?.

YANIT- Uykusuzluk, düzensiz beslenme, her koşulda soğukkanlı ve sakin olmak, nöbet sistemi nedeniyle toplum yaşamından payımızı alamamak, iş başında tüm özel sorunlarımızı unutmak, üşümemek, iyice eskimiş cihazlardan çıkacak en zayıf sesleri bile duymak, bir an bile dalgın olmamak gibi zorunlulukların yanında, sürekli İngilizce konuşmak zorundayız. Oysa bu koşullarda kişi bazen, kendi ana diliyle konuşmakta bile zorluk çekebilir. İşin korkuncu, evinizdeki bir olaya, parasal sıkıntınıza, ya da herhangi birşeye BİRAN dalıverme-niz, bir faciaya yol açabilir. Herşeye rağmen hata kaldırmayacak bir iştir.

SORU- Deyelim ki trafiği yönetirken bir hata yaptınız. Neler olabilir?

YANIT: Bir uçağın saatte 1.000 Km. hızla uçtuğunu, manevra yeteneğinin azlığını, havada fren yapıp, durma olanağınınolmadığını göz önüne alırsanız, hatayı düzeltmenin zorluğu açıkça ortadadır. Çoğunlukla da hatayı anında düzeltmek söz konusu olamaz. Bu ise, ne olacağını açıklar sanırım.

SORU- Yani, sizin yapacağınız bir hata, kesinlikle kötü sonuçlara mı yol açar?

YANIT- Eğer "HATA" derken, yalnızca kuralların ihlâlini kastediyorsanız, hayır. Bu, düzeltebilmek koşuluyla, kötü bir olaya yol AÇMAYABİLİR. Ama, herhangi bir nedenle yanlış talimat vermekten söz ediyorsanız, evet. Fransa ve Yugoslavya'daki gibi 300-500 kişinin ölümüne yol açan olaylara istemeyerek sebep olabiliriz.

SORU- Eğer bir hataya yol açarsanız, size verilecek cezalar nelerdir?

YANIT- Hatamız, kuralların ihlâline yol açarsa; ilkinde ehliyetimiz 6 ay alınır, yan ödememiz kesilir, eğitime alınırız. Eğitim süresince ve sonunda yapılan sınavlarda başarılı olursak ehliyetimiz geri verilir, durum sicilimize işlenir. ikinci hatada aynı uygulama, 1 yıl süreyle uygulanır. Üçüncüde ise, ehliyetimiz iptal edilir ve meslekten atılıp, sıradan bir devlet memuru oluruz.

SORU- Bunlar, kuralların ihlâli için. Ya bir kazaya yol açarsanız ne olur?

YANIT- Allah korusun! Bu soruyu sormamış olun.

SORU- Bir olayda sizin suçlu olup- olmadığınız nasıl saptanır?

YANIT- Çalıştığımız ofisteki bütün telefonlar ve kullandığımız telsiz, teyplere bağlıdır. Yaptığımız her konuşma banda geçer. Ayrıca uçaklardaki "**Kara kutu**" lar da var. Bunların incelenmesiyle durum, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde açığa çıkar. Ama her olayda, kamuoyu gözünde, hep biz zan altında kalırız. Haydi biz bir devlet dairesi olarak açıklama yapamayız, fakat Karakutu'dakiler de Yurdumuzda hiç açıklanmaz nedense...

SORU- Mesleğinizin zorluğu ortada. Daha rahat çalışabilmek için neler isterdiniz?

YANIT- Herşeyden önce, sorunlarımızı unutabilmek tabii. Bu da günümüzde ekonomik duruma bağımlı. Diğer bir önemli sorun da cihazlarımız. Örneğin Yurdumuzda yalnızca iki meydanda radar var. Bunlardan biri çalışmıyor, diğeri de güvenilmez durumda. Telsizlerimiz eski, yeterli olmuyor. Ne zaman bozulacakları belli değil.

Ayrıca çalışma koşullarımız da çok olumsuz. Örneğin bir ara bir meydanda Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nden gelen bir ekibin yaptığı inceleme, ışık ve gürültü konusundaki durumu apaçık ortaya koymuş ama gene de birşey değişmemiş, Ne gürültüyü engelleyici önlemler alınmış, ne de aydınlatma düzenlenmiş, Rahat çalışabil-

memiz, düşünebilmemize, bu da sessizliğe bağlı. Rahat düşünebilmemiz için gerekli sessizliğe ve daha verimli çalışabilmemiz için gerekli aydınlığa sahip olmayışımız, kısa sürede yorgunluk ve verim düşüklüğünü doğuruyor. Bu da, bizim için olduğu kadar, uçanlar içinde tehlikeli oluyor. Oysa, bir kaza, yalnız bir ya da iki uçakla yolcuları demek değildir.

Onların DÜŞEBİLECEKLERİ ŞEHRİ de hesaba katmak gerek. Ayrıca ulaşım sorunumuz var. Meydanlara ulaşım, ömür törpüsü bizler için. Sinirlerimiz daha işe gelirken geriliyor. Sonra sağlık sorunumuz var. Bir başağrısından bile olumsuz yönde etkilenebilecek bir işte çalıştığımız hâlde, sayımız da bunca azken, devlet hastanelerinde, sıra bekleyerek tedavi olabiliyoruz. En kısa yoldan muayene olup, en çabuk şekilde iyileştirilebilsek ve yeterli beslenip daha dirençli olabilsek, mutlaka herşey daha kolay ve iyi gelişecek. Ama olmuyor işte. Oysa belirtmiştik; sürekli kâr eden ender işletmelerden birinin personeliyiz.

Tüm bunlara karşın, şimdilik 177 beyin, hergün daha çok yıpranarak, hava trafiğini aksatmadan, güvenli olarak yürütebiliyoruz. Ama unutmayın ki biz de insanız. Hata yapabileceğimiz koşullar FAZLASIYLA var olduğu sürece de, hata yapma olasılığımız hergün daha çok ARTMAKTA...

Üstelik, bunca psikolojik baskıların ve fiziksel yorgunlukların yıpratmalarına karşın, 20 değil de 25 yılda emekliliğe hak kazanıyoruz. Benzer koşullarda çalışanlara verilen hakları gördükce de, bunun nedenini bir türlü anlayamıyoruz.

SORU- Sizleri yeterince tanıdık. Söylemek istediğiniz başka birşey var mı?

YANIT- Bugüne değin, ilkkez böyle bir yaklaşımla karşılaştık. Teşekkür ederiz. Şimdiye değin hiç farkedilmemişti bile. Belki sayenizde bugüne değin bizleri tanımayan siyasi iktidarlara karşın, yeni yönetimimizin bizlerle ilgileneceğini göreceğiz. Umutluyuz artık. Çok olmasa da birşeyler bekliyoruz şimdi. Bugüne değin aç karnına duyduğumuz, zaman zaman ve bazı meydanlarda sürekli olarak Hava Kuvvetlerine hizmet etmekte olmanın, Hava Kuvvetlerimize katılan her pilotta, eğitimi sırasında hizmet vererek yetişmesine katkıda bulunmuş olmanın gururunu, bundan sonra TOK OLARAK duyabilmeyi umuyoruz. Göğsümüzü gere gere, "HAVA TRAFİK KONTROLÖRÜ YÜM!" diyebilmeyi umuyoruz bakkala, kasaba, sütçüye...

Hatırlandığımız için tekrar teşekkür ederız.

Tüm, haber yetiştirmek için uçan gazetecilere, meslek nedeniyle uçanlara, görevli uçan devlet hizmetlilerine iş gereği uçan iş adamlarına, yurt dışından döviz getirmeğe giden işçilerimize kadınlara, çocuklara, İNSANLARA. Kısaca İÇİMİZDEN BİRİLERİNE; iyi uçuşlar!

Aşağıda bizler varız: HAVA TRAFİK KONTROLÖRLERİ!...

ARAYIŞ: Söyleşimizde, mesleğinizi o kadar güzel tanıttınız, dertlerinizi o kadar güzel dile getirdiğiniz ki... Bundan sonraki yaşantınızda, dertlerinizin kısa sürede çözülmesi umuduyla, başarı ve mutluluklar diliyoruz. ●

Hava Trafik Kontrolörü görev başında

ALMANYA'DA YAYINLANAN SPİEGEL DERGİSİNDE BÜLENT ECEVİT'LE GÖRÜŞME

"DER SPIEGEL"de yayınlanan resimlerden biri: Görüşmeyi yapan Mareike Sipess-Honholz, "ARAYIŞ"daki çalışma odasında Bülent Ecevit ile.

● Federal Almanya'nın ençok okunan haftalık dergisi "DER SPİEGEL"in 16 Mart 1981 günlü sayısında, "ARAYIŞ" Başyazarı ve Yayın Danışmanı Bülent Ecevit'le uzun bir görüşme yayımlandı. Dört safya ayrılan bu görüşmede, dergimizin birinci sayısının kapak resiminde de yer veriliyor.

"DER SPİEGEL"de tam metin olarak yayınlanan bu görüşmenin, aşağıda, İngilizce görüşme tutanağından yapılan çevirisini sunuyoruz.

Almanca metinde, sorular -Alman okurlarınca anlaşılmasını kolaylaştırmak için -daha genişletilerek kaleme alınmıştır.

Biz, soruları İngilizce olarak yapılan görüşmenin tutanağındaki biçimiyle veriyoruz. Bazı bölümlerde de yanıtları birleştirerek yayınlıyoruz.

SPİEGEL: 12 Eylül askeri müdahalesinden sonra Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığından ayrıldınız. Türkiye'ye yaptığı ziyaretten dönen bir Alman Parlamenteri ise, sizi hala Parti "lideri" olarak gördüğünü söyledi. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

ECEVİT: Kendi hakkımda yargılarda bulunmak istemem. Önemli olan benim kişisel durumum veya siyasal yaşamım değildir; önemli olan, Türk demokrasisinin geleceğidir. Ben, Türkiye'nin, eskisinden daha sağlıklı ve sürekli olmasını dilediğim bir demokrasiye kavuşmasına katkıda bulunmak için çaba göstermeyi bir görev sayıyorum. Bunun için politikacı olmak gerekli değildir. Ben bunu bir vatandaş olarak görevim sayıyorum. Bir ölçüde bu amaçladır ki, eski mesleğim olan gazeteciliğe döndüm ve bir haftalık dergi yayımlamaya başladım. "Arayış" adlı bu dergide, genel olarak Dünyanın ve gelişme sürecindeki ülkelerin, özellikle de Türkiye'nin gitgide ağırlaşan sorunlarını çözümlemeğe ve bu sorunlara sosyal demokrat doğrultuda çözümler aramağa çalışacağız.

SPİEGEL: Şimdiki durumda eski politikacıların siyasal faaliyet göstermesi veya beyanlarda bulunması yasak. Sizin derginiz Türkiye'nin iç politika sorunlarına değinecek mi?

ECEVİT: Bugünkü koşullarda söylenmesi gerektiğini düşündüğümüz herşeyi söylemeğe çalışıyoruz. Ama bunu yaparken siyasal polemik üslûbundan kaçınıyoruz. Türk toplumu ve özellikle Türk siyasal yaşamı-gerekli olduğuna inansak da inanmasak da-bir hayli ciddi bir ameliyat geçiriyor. Polemiklere girmek yerine, bu ameliyatın başarılı olmasını ve Türkiye'de demokrasinin sağlıklı biçimde yeniden doğup canlanmasını güvence altına almağa çalışmalıyız. Bu amaçla, dış politikadan, iç politikadan ekonomiden tutun da beslenme konusuna yazına ve felsefeye kadar hemen her alandan çok sayıda uzmanla ve bilim adamıyla işbirliği yapıyoruz.

SPİEGEL: Bu uzmanların daha önce bir forumu yok muydu?

ECEVİT: Türkiye'de çok sayıda iyi yetişmiş bilim adamları ve uzmanlar var. Fakat bu bilim adamları, Türkiye'nin sorunlarına geniş kapsamlı çözümler arayışına etkin katkıda bulunma olanağını pek bulamazlardı. Buna başlıca engel, değişik alanlardan uzmanların böyle bir amaçla işbirliğine özendirilmeyişleriydi. O yüzden de, sorunlarımızın çok karmaşık duruma gelmesine karşın, çözüm arayışına, her uzmanlık dalından tek boyutlu katkılarda bulunmağa çalışılıyordu. Bu dergiyle biz şimdi, değişik alanlardan bilim adamlarını ve uzmanları, belki de ilk kez, sorunlarımıza ortaklaşa ve geniş kapsamlı çözümler aramak üzere bir araya getirmeğe çalışıyoruz. İnanıyorum ki böyle bir yaklaşım, Türk siyasal düşüncesine ve sorunlarımız için geçerli çözümler bulunmasına yeni ve yapıcı bir boyut ekliyebilir. Tabii bunu yaparken uzman dilini sade dile çevirmeğe çalışıyoruz.

SPİEGEL: Belli siyasal ve sosyal düşüncelere engaje kimseler, eylemde bulunmak yerine yazı yazma yoluna girince, tatminsizlik duymazlar mı?

ECEVİT: Latince bir söz vardır: "**Scribere est agere**", yani "yazmak eylemdir"... Benim demokrasi anlayışıma göre, demokratik bir toplumda siyaset, yalnız politikacıların katkısıyla sınırlanmamalıdır. Demokratik bir toplumun siyasal yaşamında seyirci-oyuncu ayrımı olamaz. Siyasal yaşama kendi katkısını yapmakta herkes

özgür olmalı ve herkes bu isteği duymalıdır. Politika, benim için, bir meslek olarak değil, bir demokratik görev olarak önem taşır. O nedenle, benim görüşüme göre, bir ülkede halk demokratik yaşama ve kurumlara katılmakta ne kadar özgür olursa ve buna ne kadar istekli olursa, demokrasi o kadar gerçeklik kazanır. Yalnız daha çok gerçeklik kazanmakla kalmaz. Daha sağlıklı ve daha verimli de olur. Böyle düşündüğüm içindir ki, önümüzdeki sayıya (3. sayı) hazırladığım başyazının başlığı "Daraltılmış değil, genişletilmiş demokrasi" olacak. Eğitimi ve iletişimi arttırmalıyız ki, karar sürecine katkıda bulunma isteğini duyan insanlar çoğalsın. Eğer bu sağlanamazsa, bir ekonomik bunalım dönemindeki sorunların üstesinden demokrasi ile gelinemiyebilir. Çünkü böyle bir bunalım dönemi halkın büyük özverilerde bulunmasını gerektirir. Halktan, bu özverilere isteyerek katlanması da, ancak, karar sürecine katılma ve sorumluluğu paylaşma olanağının sağlanması durumunda beklenebilir.

SPİEGEL: Demokrasilerde bile, bunalım dönemlerinde özveri oldukça tek yönlüdür.

ECEVİT: Demokrasi, özellikle güç zamanlarda, ancak uzlaşma ve anlayış birliği sağlanabilen bir ortam varsa barış içinde işleyebilen bir rejimdir. Genel olarak Türk halkı buna yatkındır. Ama ne yazık ki siyasal yaşamımızın üst katlarında böyle bir uzlaşma yatkınlığı yoktu. Türkiye'de demokrasinin başarısızlığa uğramasında en büyük etkenlerden birinin bu olduğuna inanıyorum.

SPIEGEL: Yaklaşık on yıl Başbakanlık veya Genel Başkanlık yapmış bir kimsenin ağzından bu sözler, bir özeleştiri gibi geliyor.

ECEVİT: Öye de sayabilirsiniz. Ne var ki özellikle son yıllarda, hele 12 Eylül öncesi aylarda, iki büyük parti arasında bir uzlaşma ortamı sağlıyabilmek için elimden geleni yaptım. 1979 Kasımında Hükümetten ayrılınca, ilkin, yeni Başbakanın, iki küçük partiden değil de, bizden destek alarak azınlık Hükümeti kurmasını önerdim. Makul koşullarla bir protokol yapılabilmesi için elimden gelen çabayı göstereceğimi söyledim. Ama reddedildim. Daha sonra, bizim daşımızda kurulan o azınlık hükümetiyle tehlikeli gelişmelerin kontrol altına alınamıyacağını görünce, üzerinde mutabık kalınacak bir bağımsız Başbakanın başkanlığında bir büyük koalisyon önerdim. Ellerimizi kavuşturup demokrası dışı bir süreç bekliyeceğimize, öyle bir koalisyon kurup, rejimi ve Devleti demokratik kurallar ve kurumlar çerçevesinde onarmanız gerektiğini öne sürdüm.

SPİEGEL: Bu önerileriniz kabul edilmedi. Kabul edilmemesine de de, Partinizin sol kanadı sevindi. Bildiğim kadar, o kanat, bir büyük koalisyon düşüncesine karşı idi, öyle değil mi?

ECEVİT: Bu öneride bulunurken tüm siyasal yaşamımı tehlikeye attığımı biliyordum. Çünkü beni ençok destekliyenlerden bile bazıları, o gergin ortamda, böyle bir şeyi zor içlerine sindirirlerdi. O nedenledir ki, bir uzlaşma sağlıyabilmek için elimden geleni yaptığımı söyledim size... Ama sonuç alamadım.

SPİEGEL: Türkiye'de demokrasinin yeniden kurulmasını bugünlerde ne kadar olası görüyorsunuz?

ECEVİT: Türk halkı 30 yıl boyunca demokratik haklara ve özgürlüklere alıştı. Halk artık başka türlü bir yaşamı içine sindiremez. Ne var ki yıllar süren terörizmden sonra, birçok kimse, ameliyat için bir ara verilmesine ihtiyacımız bulunduğunu düşünüyor olabilir; fakat uzun bir ara değil...

SPİEGEL: "Uzun bir ara" ne olabilir? Üç yıl mı, dört yıl mı, beş yıl mı?

ECEVİT: Kim o kadar kesin konuşabilir ki? Vakit erişince demokrasi gelecektir. Geleneksel olarak halkla yabancılaşmamış bir ordu olan Türk Ordusu, inanıyorum ki, halkın nabzını izlemeğe her zaman özen gösterecektir.

SPİEGEL: Halkın nabzını tutan parmakların sizin değil de generallerin parmakları oluşundan dolayı bir burukluk duymuyormusunuz?

ECEVİT: Olan olmuştur. Ben, geçmişe dönük değil, geleceğe yönelik olmayı tercih ederim. Benim için, geçmiş geçmiştir. Bana göre, geçmişden ders alınır ama geçmişin ardından ağlanmaz.

SPIEGEL: Türkiye'yi iç savaşın eşiğine kadar getirmiş olan terörizm konusunda geçmişden alınacak ders olduğunu düşünüyormusunuz? O kanlı cinayetlerin kaynakları ortaya çıkarılabildi mi sizce?

ECEVİT: Bu biraz daha zaman alabilir. Çünkü Türkiye'de terörizm 12 yıl boyunca kökleşmiştir. Değişik kamplardan onbinlerce kişi beyinleri yıkanarak, terörist olarak üzere yetiştirilmişlerdir. Bunlardan bazıları arkalarındaki köprüleri yakmışlardır.

SPIEGEL: Onbinlerce suçluyu, sanığı hatta masum insanları hapishanelere doldurmak, sizce terörizm olgusunun üstesinden gelmede geçerli bir yol mudur? Görebildiğimiz kadar şimdi yapılmakta olan budur.

ECEVIT: Kuşkusuz, bir askeri yönetim döneminde alınan önlemler, demokratik ölçütlerimize ve anlayışımıza uygun düşmeyebilir. Ayrıca şurası da hatırda tutulmalıdır ki, ağır ekonomik ve sosyal sorunlarımız terörizmi kışkırtmak isteyenlerce istismara elverişlidir. Bu açıdan, terörizm, ne kadar etkili veya sert olursa olsun yalnızca güvenlik önlemleriyle üstesinden gelinebilecek bir şey değildir. Uzun vadede terörizmin üstesinden daha başarılı biçimde gelebilmenin yolu, ekonomik ve sosyal sorunlarımıza, etkin olduğu kadar da hakça çözümler getirmektir.

SPİEGEL: İçinden geçmekte olduğumuz ekonomik bunalım döneminde de bu kolay olmasa gerek.

ECEVIT: Evet, kolay değil. Üstelik Türkiye, bunalımının en ileri ölçüde duyulduğu bir ülke.. İnsani ve sosyal sorunlara yeterince ilgi göstermeyen bir modelle de bunun kolaylaşacağını sanmıyorum.

SPIEGEL: Askerlerin daha önceki hükümetten devraldıkları Friedman'cı süperkapitalist modelden söz etmiş oluyorsunuz. Askerlerin sosyal sorunlara daha çok ilgi gösterecekleri yolunda belirtiler var mı?

ECEVİT:Yönetimin bu sorunlara daha çok ilgi gösterme zorunluğunu duymakta olduğunu gösteren bazı belirtiler son zamanlarda var; ama, tabii, modelin mantığı çok zorlaştı-

rabilir bunu.. Ancak bu sorunlara daha çok ilgi gösterme gereksinmesinin duyulması bile, umut verici bir işaret sayılabilir.

SPIEGEL: Ekonomik bunalımın yanı sıra, Türkiye'deki terörizmin bazı psiko-sosyal nedenleri de yok mudur? Örneğin, iş bulamıyan gençlerin umutsuzluğu, eğitim düzeyinin düşüklüğü de bunlara eklenmemiş midir?

ECEVİT: Bu çok önemlidir. Ben de zaten o nedenle eğitimcileri, sosyal bilimcileri, felsefecileri bir araya getirmeğe çalışıyorum. Bazıları dergiye, şimdiden, bu yönde çok güzel yazılar yazdılar.

Bence psikolojik ve sosyal açıdan bir temel çözüm de, bazı gençlerin dogmatizmden, ezberlenmiş sloganlarla düşünmekten programlanmış robotlar gibi davranmaktan kurtarılmalarıdır. Bunu söylerken, gençliğin büyük çoğunluğunu kastediyor değilim. Entellektüel düzeylerinin kendilerine ezberletilen sloganlarla ölçülebileceğini sanan küçük militan grupları kastediyorum.

SPIEGEL: Askeri müdahale öncesi korkunç durumun sorumlusu gerçekten gençliğin radikal kesimi midir?

ECEVIT: Ben gençliği değil, bazı gençlerin kafalarını ve ruhlarını perde arkasından programlamış kimseleri suçlu görüyorum. Atatürk, ünlü söylevinde mirasını gençliğe emanet etmiştir. Bu emanetin bilincinde olan gençlik, geçmişde, reaksiyonerlerin veya Türkiye'de demokrasi istemiyenlerin baskılarına karşın, Türk demokrasisini koruyabileceğini ve Atatürk'ün çağdaşlaşma programını sürdürebileceğini kanıtlamıştır.

SPIEGEL: Fakat son oniki yılda özellikleri böyleleri, gençliği yönlendirmek isteyenlerin hedefi olmadılar mı?

ECEVİT: O dönemin öncesinde, gençlik, çok barışçı yoldan demokrasiyi koruyabileceğini kanıtlamıştı. Bu da halkın desteğini kazandırmıştı gençliğe.. Değişik kutuplardan, demokrasiyi içlerine sindirememiş veya reaksiyoner çevreler, genç kuşağın bu etkin dinamizmini görünce, gençliği bölme, gençleri biribirine kırdırma ve halkla yabancılaştırma amacına yönelik bir strateji oluşturdular. 20 yıla yakın bir süre uyguladılar bu stratejiyi ve bir ölçüde de başarılı oldular. Şimdi onların yaptığı bu kötülüğü düzeltmemiz gerekiyor.

SPİEGEL: Bu kötülüğü düzeltmeğe Başbakanlığınız sırasında baslıyamaz mı idiniz?

ECEVİT: Bir ölçüde iş işden geçmişti, her kamptan muarızlarımız da bizi engelliyordu. Ona rağmen, Hükümette bulunduğumuz kısa süre içinde, uzun yıllardan beri ilk kez, öğrenci yurtlarını kesin barışa kavuşturabildik, üniversitelere de büyük ölçüde barış getirebildik. Bunun sonucu olarak da, terörü kışkırtanlar, terör eylemlerini başka alanlara kaydırdılar. Ayrıca güvenlik kuvvetlerinin etkinliğini demokratik yöntemlerle arttırma yolunda bazı ilerlemeler de sağladık. O sayede giderek artan sayıda sanıklar yakalanmağa başladı.

SPİEGEL: Terörizme karşı mücadelede eğitsel önlemlere gereksinme olduğunu belirtmiştiniz. O yönde birsey yaptınız mı?

ECEVIT: Oğretmen yetiştiren okullar için yeni bir program hazırlamağa başladık. Bu program, eğitim sistemimize daha geniş ölçüde demokratik düşünceyi ve toleransı yerleştirme amacını güdüyordu. Fakat programda bu değişikliği uygulamaya koyacak vakit kalmadan ayrıldık.

SPİEGEL: Terörizmle mücadelede generallerin uyguladıkları yönteme ne kadar başarı şansı tanıyorsunuz? Sivillerden daha çok şansları olabilir mi?

ECEVİT: Doğal olarak, şimdiki Yönetimin elinde terörizmle mücadele bakımından sivil demokratik yönetime göre, daha geniş yetkiler var. O açıdan bakılırsa daha çok şansları bulunduğu söylenebilir. Yeter ki bu şans, gerçek bir demokrasiye geçişimizi güçleştirecek biçimde kullanılmasın!

SPİEGEL: "Gerçek" demokrasiyle ne kastediyorsunuz?

ECEVİT: Genel anlamda, demokratik Batı ülkelerinde bulunan türden bir demokrasiyi kastediyorum. Onun da ötesinde, halkın yönetime daha geniş ölçüde katılmasına demokraside yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Zaten bu yönde gelişmeler, örneğin Almanya'da işçilerin işletme yönetimine katılma olanaklarını genişletmekle başlamıştır. Tabiî, yine bu yönde gelişmeler İskandinav ülkelerinde ve Avusturya'da da yer almıştır. Şimdilik bu gelişmeler mütevazi ölçülerde kalıyor olabilir; bazı kimseler de, haklı veya haksız, bu deneylerin sonuçlarını beyenmiyor olabilirler; ama bu yönde adımlar atma gereğinin demokratik ülkelerde gitgide daha çok duyulduğunu görmek bana umut veriyor.

SPİEGEL: Şimdi Türkiye böyle amaçlardan, sizin gerçek demokrasi anlayışınızdan bir hayli uzaklarda görünüyor.

ECEVİT: Türkiye'nin sorunları ve bunalımı, çok hızlı ve köklü bir sosyal ve siyasal değişimden kaynaklanıyor sayılabilir. Bu olağanüstü hızlı değişim, Dünya ekonomik bunalımıyla çatışınca, ekonomik kalkınmamız durakladı ve demokrasimiz kazaya uğradı.

Türk toplumu yalnız çok hızlı değişen gelişme sürecinde bir toplum olmakla kalmıyor; aynı zamanda nüfus bakımından da çok hızlı büyüyen bir toplum. Beş yılda bir bizim toplumumuza, bir İskandinav ülkesi nüfusu kadar nüfus eklenir. Bu da, özellikle, bir ekonomik bunalım döneminde, daha çok işsizlik demektir, ekonomik ve sosyal sorunların ağırlaşması nedeniyle daha çok huzursuzluk demektir. Bütün bunlar demokrasimizi zorlamış oldu.

Fakat Türkiye'de demokrasiyi yeniden kurma yolunu bulacağımıza güveniyorum. Çünkü uzun dönemde Türk halkı artık demokrasisiz yapamaz.

Şimdiki Dünya bunalımı, hemen her rejimi değişik ölçülerde sarsıyor; demokratik rejimlerin tahribata uğramasına yol açmaksızın bu bunalımı aşabilmenin yolları araştırılmak ve bulunmak gerekir.

SPİEGEL: Tüm bu sorunlar, gitgide kolaylaşacak yerde gitgide ağırlaşma eğiliminde. Duruma hakim olma ve Türkiye'nin eskisine göre daha iyi bir demokrasi yolunda ilerlemesini sağlama bakımından en uygun kimselerin askerler olabileceğini düşünüyor musunuz?

ECEVİT: Başkaları adına konuşamam, kendi adıma konuşayım. Önyargılarla sınırlanmaksızın muhayyilemizi işleterek geçerli çözümler arayışına önem vermeliyiz. Durum çok ciddi. Dergimize de o nedenle "Arayış" adını verdik. ●

"Ulusun kara yazgısının yenildiği" bir savaş:

İKİNCİ İNÖNÜ

ŞERAFETTİN TURAN

ÇÖKEN Osmanlı İmparatorluğu yerine ulusal egemenliğe dayalı yeni Türkiye Cumhuriyetinin doğmasını sağlayan Kurtuluş savaşımızda, İnönü'de kazanılan başarıların ayrı bir önemi vardır. Çünkü 15 Mayıs 1919'da başlayan Yunan ilerleyişi ancak 1921 başlarında İnönü'de sert bir savunmaya çarparak duraklamıştı.

Yunanlıların Batı Anadolu'daki işgal alanlarını giderek genişletme olanağını bulmalarında da en büyük etken, her biri kendi başına hareket eden "Kuvayi Milliye" birlikler idışında düzenli bir ordu ile karşılaşmamaları olmuştu. Dahası, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Kuvayi Milliye yerine eğitilmiş disiplinli kuvvetler oluşturma çabaları, kimi anlaşmazlıklara ve ayaklanmalara bile yol açmıştı.

Batı'da, Doğu'da ve Güney-doğu'da dış düşmanlara karşı savaşılır, İstanbul Hükümetinin Anadolu'ya gönderdiği "Hilâfet Ordusu"-na karşı zorunlu bir savunmaya geçilirken, Çerkez Ethem ayaklanması, ulusal kuvvetler arasında bir "İç savaş" niteliğini almıştı. 1920 sonlarına gelinceye değin kimi yararlıkları görülen Çerkez Ethem, Batı Cephesi Komutanlığına atanan Albay İsmet'in komutası altına girmek istememiş ve tüm uyarıları dinlemiyerek eskisi gibi bildiğince hareketi sürdürmüştü. Bu yüzden de -ne acıdır ki Batı cephesinde oluşturulan kuvvetler birbirleriyle çarpışmak zorunda kalmış ve yenilen Çekkez Ethem, emrindeki askerlerle birlikte düne kadar savaştığı düşman Yunanlılar tarafına geçmişti!

Bu olayı kendileri için bulunmaz bir fırsat sayan Yunan Başkomutanlığı Çerkez Ethem'in sığınmasının hemen ertesi günü, 6 ocak 1921'de Bursa ve Uşak yönlerinden Eskişehir ve Afyon'a doğru saldırıya geçmişti. Ne varki bu saldırı Alb. İsmet'in komutasındaki yeni birliklerce Önönü'de durdurulmuş (10 Ocak 1921) ve Yunanlılar geri çekilmek zorunda kalmışlardır.

BİRİNCİ İNÖNÜ SAVAŞI BİR DÖNÜM NOKTASIYDI

Birinci İnönü Savaşı diye anılan bu zafer düşmanın yenilmez olmadığını kanıtlıyarak Bağımsızlık Savaşını sürdürenlere büyük bir moral, güç vermişti. Öte yandan bu zaferin doğurduğu ortam içerisinde Sovyet Rusya ile Moskova'da süregelen barış görüşmeleri hız kazanmıştı. Bununlar birlikte asıl önemli girişim, İtalya ve Fransa gibi İtilâf devletlerinin Ankara Hükümeti ile barış yapmağa yönelmeleri ve Londra'da toplanması öngörülen Konferansa Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin de çağrılması idi.

Gerçekten de Birinci İnönü Savaşından 15 gün sonra Paris'te biraraya gelen İngiltere, Fransa ve İtalya delegeleri, artık Sevr Andlaşmasını olduğu gibi Ankara Hükümetine kabul ettirme olanağı bulunmadığını kabullenerek soruna kendi yönlerince yeni bir yaklaşımla eğilmek gereğini duymuşlardı.

Londra konferansında Türkiye'-nin nasıl temsil edileceği başlıbaşına bir sorun olmuştu. Mustafa Kemal, İstanbul Hükümeti aracılığı ile yapılan teklifi kabul etmemiş ve ancak ayrı özel bir çağrı yapılacak olursa sözkonusu toplantıya bir delegasyonla katılabileceğini belirtmişti. Sonunda Ankara Hükümeti

---

1 Nisan 1921
Metristepe'den

Erkanı Harbiye-i Umumiye Riyasetine

Sabah 9.30'da Metristepe'den görülen vaziyet: Gündüzbey şimalinde sabahtan beri sebat eden ve ardçı olması muhtemel olan düşman müfrezesi, sağ cenah grubunun taarruzu ile gayrimuntazam çekiliyor. Kıt'alarımız yakından takip ediyor. Hamidiye istikametinde temas ve faaliyet yok. Bozüyük yanıyor. Düşman, binlerce ölüleriyle doldurduğu muharebe meydanını, muzaffer silahlarımıza terketmiştir.

Garp Cephesi Kumandanı
İsmet

İNÖNÜ MUHAREBE MEYDANINDA METRİSTEPE'DE GARP CEPHESİ KUMANDANI VE ERKANI HARBİYE-İ UMUMİYE REİSİ İSTEM PAŞAYA

Bütün tarih-i alemde, sizin İnönü Meydan Muharebelerinde deruhta ettiğiniz kadar ağır bir vazife deruhte etmiş kumandanlar enderdir. Milletimizin istiklal ve hayatı, dahiyane idareniz altında şerefle vazifelerini gören kumandan ve silah arkadaşlarınızın kalp ve hamiyetine büyük emniyetle istinat ediyordu.

Söz orada yalnız düşmanı değil, Milletin makus talihini de yendiniz. İstila altındaki bedbaht topraklarımızla beraber bütün vatan, bugün en uzak noktalarına kadar zaferinizi kutluyor. Düşmanın hırs-ı istilası azm ve hamiyetinizin yalçın kayalarına başını çarparak hurdahaş oldu.

Namınızı tarihin mefahir kitabesine kaydeden ve bütün milleti hakkınızde ebedi minnet ve şükrana sevkeden büyük gaza ve zaferinizi tebrik ederken üstünde durduğunuz tepenin size binlerce düşman ölüleri ile dolu bir şeref meydanı seyrettirdiği kadar, Milletimiz ve kendiniz için yükseliş şaşaalarıyla dolu bir istiklal ufkuna da nazır ve hakim olduğunu söylemek isterim.

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

Dışişleri Bakanı Bekir Sami. başkanlığında bir heyeti Londra'ya gönderirken İstanbul Hükümeti adına da Sadrazam Tevfik Paşa'nın başında bulunduğu ayrı bir heyet Konferansa katılmıştı.

"TÜRK ULUSUNUN GERÇEK TEMSİLCİSİ"

İngiliz Başbakanı Lloyd George'un başkanlık ettiği ve 23 Şubat'tan 12 Mart'a kadar süren Londra Konferansı olumlu bir sonuç vermeden dağılmıştı. Çünkü sözcülüğünü İngiltere'nin yaptığı büyük devletlerin amacı, Sevr Andlaşmasını esasa inmeyen ayrıntıdaki kimi değişikliklerle Ankara Hükümetine kabulettirmek idi. Bunun yanıbaşında İzmir ve Trakya hakkında kendilerince yapılacak incelemenin sonuçlarının da şimdiden kabuledilmesini istiyorlardı. "Ya ölüm, ya bağımsızlık!" bayrağı altında savaşılırken bu tür önerilerin Ankara Hükümetince kabuledilmesine kuşkusuz ki olanak yoktu. İlginç olan konferansa katılan Yunan delegelerinin de Sevr'in hükümlerini değiştirecek girişimleri kabul etmeyişiydi. Bu yüzden Konferansın son oturumunda her iki tarafa, kimi değişiklikleri içeren bir proje verilmiş ve Hükümetlerinin bu konudaki görüşlerinin olabildiğince kısa süre içerisinde bildirilmesi istenmişti.

Atatürk ve İnönü

Bir barış andlaşması metni konusunda görüş birliğinin sağlanamamasına karşın Londra konferansı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine başka yönlerden büyük yarar sağlamıştı. Her şeyden önce Ankara Hükümetinin böyle bir Konferansa resmen çağırılması, onun hukuksal varlığının tanınması demekti. Kaldı ki daha ilk oturumda söz alan İstanbul Hükümetinin sadrazamı Tevfik Paşa, **"Ben sözü Türk ulusunun gerçek temsilcisi olan Büyük Millet Meclisi Başdeleğesine bırakıyorum"** diyerek, bundan böyle Türkiye ve Türk Ulusu adına ancak Mustafa Kemal'in ve Ankara Hükümetinin konuşabileceğini bütün açıklığıyla belirtmişti. Bu bir yönüyle İmparatorluk yönetiminin kendi varlığını yok sayması demekti. Bunların yanıbaşında, İtalya ve Fransa Londra'da Bekir Sami Bey'le ayrı ayrı anlaşmalar imzalamaktan da geri kalmamışlar ve böylece müttefikleri İngiltere'den ayrı düşündüklerini kanıtlamışlar, Yunanistan'ı isteklerinde İngiltere ile başbaşa bırakmışlardı.

İKİNCİ İNÖNÜ'YE DOĞRU

Aslında Lloyd George, Yunanlıların Sevr Andlaşmasının değiştirilmesini istemediklerini ve Anadolu'daki üstünlüklerini yitirmemek için yeni bir saldırıyı düşünmekte olduklarını bilmiyor değildi. Kral Konstantin daha Şubat başlarında verdiği bir demeçte Mustafa Kemal'i bir "blöfcü" olarak nitelemiş ve onu **"masadan sinek kovar gibi haritadan silebileceklerini"** öne sürmüştü. Londra Konferansı da görünüşteki barış hazırlıklarının gerisinde, Yunan Ordusunun savaş gücünü ve yeni bir saldırının koşullarını saptamakla geçmişti. Konferansın resmen açılışından iki gün önce yapılan özel toplantıda Lloyd George Yunan delegelerinin görüşünü öğrenmek istemiş ve Yunan Başbakanı Kalegeropoulos da, Türk askerlerinin, üzerinde hiç durulmaması ya da çok az durulması gereken **"kuru bir kalabalık"** olduğunu iddia ederek, tüm Anadolu'yu üç ay içerisinde Kemalist kuvvetlerden temizliyebileceklerini söylemişti! Konferan-

sın kapanmasından birkaç gün öncede Lloyd George, Yunan ordusunun güvenliği için yeni bir saldırı zorunlu ise buna engel olunamıyacağı yanıtını vermişti. Bu açıkça bir yol gösterme ve destek idi. Bu destekten yararlanmak isteyen Yunan Genelkurmayı da, Ankara Hükümeti ile Fransa arasındaki barış görüşmeleri sonuçlanıp dengenin bozulmasından önce ileri harekete geçmeyi uygun bulmuştu.

Yunan saldırısı, Londra konferansına katılan delegeler daha yurtlarına dönmeden, 23 Mart 1921'de başlamıştı. Uşak yönünden Afyon üzerine, Bursa yönünden de Eskişehir'e doğru ilerliyen Yunan kuvvetlerine karşı asıl savunmanın Batı cehpesi komutanı İsmet Bey'in komuta alanına giren İnönü'de yapılması uygun görülmüştü. Birinci İnönü savaşından sonra her iki taraf bu yöredeki kuvvetlerini artırmış olduğu halde Yunan kuvvetleri asker ve silah sayısı yönünden Türk kuvvetlerinden daha güçlü idi. 27 Martta başlayıp üç gün süren şiddetli çarpışmalardan sonra Yunanlılar 30 Martta yeni bir saldırıya geçmişlerdi. Bir ara sarsılan Türk sol kanadı Ankara'dan gönderilen Meclis Koruma Taburunun savaşa katılması ile güçlenmiş ve Yunan Ordusu 31 Mart/1 Nisan gecesi geri çekilmek zorunda kalmıştı.

MUSTAFA KEMAL'İN KUTLAMASI

İkinci İnönü savaşı, kurulmakta olan yeni Türk Ordusunun "kuru bir kalabalık" olmadığını ve onun 'sinek kovar gibi' kovulamıyacağını göstermişti. Saldırıya geçerken Ankara'ya kadar ilerlemeyi düşünen Yunanlılar, İnönü'de sert bir kayaya çarpıp durmuşlardı. Bu, yenen veyenilenin değişmesi, savaş talihinin yüz göstermesi demekti. O yüzdendir ki Mustafa Kemal, İnönü zaferini kazanan Albay İsmet'i kutlarken **"Siz, orada yalnız düşmanı değil, Ulusun kara yazgısını da yendiniz"** demiş ve şöyle devam etmişti: **"Düşmanın yurdumuzu ele geçirme tutkusu, dayancımızın ve yurtseverliğimizin yalçın kayalarına başını çarparak paramparça oldu."**

Evet, İnönü'de yurdu ve bağımsızlığı için savaşan Türkün inancı ve özgüveni sayıya ve silah üstünlüğüne bir kez daha sütün gelmişti. Bunu o günlerde Yunanistan yönünden anlayabilen az sayıdaki kişilerden biri geleceğin Başbakanı Ioannis Metaxas idi. **"İzmir yöresinde biz bir ulus olarak da azınlığız. İç Anadolu'da ise bizim hakkımız yok gibidir... Türkler Anadolunun kendi ülkeleri olduğunu ve bizim de istilacılar olduğumuzu biliyorlar..."** diyordu.

İkinci İnönü zaferinin 60. yıldönümünde onu yaratanları saygı ile anıyor ve Türkiye ile Yunanistan arasında bugünkü barış ve işbirliği ortamının sürekli olabilmesi için müttefikimizin Türk ulusal haklarına saygı göstermesi gerektiğine inanıyoruz.

DIŞ SORUNLAR

DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİNDE POLONYA

- **Polonya'lı işçiler tıpkı bir demokratik toplumda imiş gibi davranmaktadırlar. Bu davranışı dayanışma ve sorumluluk bilinci ile sürdürürken de, ülkelerinde bir demokratik ortam oluşturmaktadırlar.**
- **Polonya işçi hareketi, demokratik haklar ve özgürlükler yolunda toplumun tüm etkin kesimlerini kapsayan bir bir DAYANIŞMA olmadıkça, işçi hakları bakımından da sonuç alınamayacağını bilmektedir. Onun için başka kesimlerin de haklarına ve özgürlüklerine öncülük etmektedir.**
- **Aydınların yönlendirişiyle, ama işçilerin öncülüğüyle, tüm iç ve dış engellere karşın, Polonya toplumu, adım adım, demokratikleşme sürecinde ilerlemektedir.**

DEMOKRATİK ülkelerde işçi eylemleri -belli ölçüler içinde -doğaldır.

Yine demokratik ülkelerde, zaman zaman, bu eylemlerden siyasal sonuçlar da çıkar.

Örneğin, 1974'de İngiltere'de grevler yüzünden, Muhafazakâr Heath Hükümeti seçim kararı almak zorunda kalmıştı. Seçimlerin sonucunda da Muhafazakârlar yenilmiş ve İşçi Partisi iktidara gelmişti.

Tek partili totaliter rejimlerde ise böyle şeyler düşünülemezdi. İster faşist ister komünist olsun, totaliter rejimle yönetilen ülkelerde, grev ve her türlü işçi eylemi, "devlete isyan" anlamı taşırdı.

Heme komünist ülkelerde "işçi iktidarı" varsayıldığına göre, işçi eylemleri bağışlanmaz bir çelişki gibi görülürdü.

İNSANLIK TARİHİNDE BİR AŞAMA

Bu bakımda, Polonya olayları, insanlık tarihinde yeni bir aşamadır.

Polonya aylardır süren işçi eylemleri, İngiltere örneğinde olduğu gibi seçimlerin yenilenmesine ve bir başka partinin iktidara gelmesine yol açamazdı. Oysa, değişen Başbakan sayısına bakarsak, bu eylemler sonucu, Polonya'da iki hükümet devrilmiş sayılır. Daha da ilginci, işçiler, devlet denetimindeki sendikaların yerine, bağımsız ve özgür bir sendika hareketini oluşturabilmişlerdir.

Komünist sistem içinde, işçilerin bağımsız ve özgür sendikacılık hıkkını elde etmeleri çok önemli bir gelişmedir. Muhalif Sovyet bilgini A. Sakharov, bunu "çalışan sınıfların saygınlığını kurtarmak" diye nitelemiştir.

Polonya işçilerinin "Dayanışma" hareketi, adım adım amacına ulaşmağa başladığından beri, uluslararası alanda, Polonya dikkatleri üzerinde toplamaktadır; birçok yabancı radyolarda ve televizyonlarda, Polonya haberleri, aylardır, bültenlerin başında yer almaktadır.

İnsanlık, Polonya işçilerinin, aşırılığa kaçmadan fakat kararlı bir biçimde haklarını bir bir elde etmelerine tanık olmuştur.

Totaliter bir rejimle yönetilen bir ülkede, Polonya'lı işçiler, tıpkı bir demokratik toplumda imiş gibi

davranmaktadırlar. Bu davranışı dayanışma içinde ve sorumluluk bilinci ile sürdürürken de, ülkelerinde bir demokratik ortam oluşturmaktadırlar.

"DAYANIŞMA" BİLİNCİ

Son olarak "Dayanışma Sendikası" dört saatlik bir uyarı grevine gitti. On milyona yakın işçi totaliter bir ülkenin her köşesine dağılmış bunca insan altı ayda nasıl böylesine bir araya gelebildi?

Dayanışma Sendikası ile Hükümetin anlaşamadığı konular içine, muhaliflere karşı 1976'da başlatılan kovuşturmaların durdurulması ve çiftçilere sendika kurma hakkı tanınması gibi siyasal istekler de giriyor.

Rejimin yapısından ve onun ardındaki Sovyet ağırlığından kaynaklanan büyük engellere ve güçlüklere karşın, Dayanışma Sendikasının, işçiler için elde edebildiği çok önemli haklarla ve özgürlüklerle yetinmeyip, çiftçilere ve muhalif aydınlara gösterdiği bu ilgi niye?.. O kadarla da kalmıyor, Dayanışma Sendikası... Dinine çok bağlı olan Polonya halkının dinsel özgürlüğünü genişletmeğe, devlet radyosunun ve televizyonunu bağımsızlaştırmağa ve gençlerin özgürce örgütlenebilmelerine de öncülük ediyor. Neden bu gereksinmeyi duyuyor?

Bu sorunun bir yanıtı, hareketin adında saklıdır: "DAYANIŞMA"... Beli ki Polonya işçi hareketi, demokratik haklar ve özgürlükler yolunda toplumun tüm etkin kesimlerini kapsayan bir dayanışma olmadıkça, işçi hakları bakımından da sonuç alınamıyacağını ve alınmış görünse de o sonucun korunamıyacağını bilmektedir. Bunun bilinci içinde davranmaktadır.

"BUZ DAĞI"NIN ALTINDAKİ OLUŞUM

Bu soruya verilebilecek bir başka yanıtsa, Polonya'daki işçi hareketine yol açan gelişmelerin ardındaki oluşumda saklıdır.

Polonya'daki işçi hareketi, aslında, bir buz dağının görünün doruğu gibidir. Yıllarca aydınlar kar gibi yağmışlar ve toplumda demokrasiye yönelişi yoğunlaştırarak, derinlere inen bir buz dağı gibi sertleştirmişlerdir. Bir başka deyişle, bir katalizör rolü oynamışlardır.

Bu oluşumun tarihçesi şöyledir...

1947 seçimleri ardından, son muhalifler de ülkeden kaçmaya zorlanmışlardır. 1948'de, yine zor altında, Polonya Sosyalist Partisiyle işçi Partisi birleştirilmiştir ve Stalin'in istediği rejim yapısı oluşmuştur ve modele Moskova'da çizilen düzen, bir ısmarlama kaftan gibi, Polonya toplumuna giydirilmek istenmiştir.

Tüm uğraşlara karşın, bu kaftan Polonya halkını sıkmış ve zaman zaman en dar yerinden patlamıştır. Model değişmemiş ama hep terziler değişmiştir.

1956'da Poznan ve Varşova'da olaylar olmuş, Bierüt giderek Gomulka liderliğe gelmiştir.

1970'de Gdynia ve Gdansk'da olaylar olmuş ve Gomulka gitmiş Gierek gelmiştir.

1976'da Radoni'de, 1980'de Lublin'de başlıyan ve Gdansk'da noktalanan olaylar sonunda ise Gierek gitmiş, Kania gelmiştir.

Bu arada Polonya'daki bazı aydınların oluşturduğu muhalefet, totoliter bir rejimle mücadelenin en olgun ve akılcı örneğini vermiştir.

1975'de başladığı kabul edilebilecek son demokratik oluşumun öncüleri sorunun ve çözümün özünü çok iyi kavramış görünüyorlar:

Moskova modelinin en büyük kötülüğünü ve zaafı, yöneticilerle yönetilenler arasında iletişim yollarını tıkamış olmasıdır. Yöneticiler, halkın ne istediğini ne istemediğini anlıyabilmelerini sağlıyacak olanaklardan yoksundur.

AYDINLARIN MUHALEFET STRATEJİSİ

Böyle bir yönetime karşı açılacak mücadelede, kamu kızgınlığını körükleyen fakat her an kontrolü elden çıkabilecek hırçın davranışlar yerine, daha az rizikolu yöntemlere ve baskı araçlarına gerek olduğunu görmüştür muhalefet hareketi... Onun için, aralarına Troçki'ci, Mao'cu ve benzeri ihtilalci grupları sokmamışlardır. Toplumu kendilerine yabancılaştıracak ya da Yönetimin eline koz verecek şiddet eylemlerine kalkışmamışlardır.

Kullandıkları terimlere, vurguladıkları konulara bakılırsa, daha çok, sosyal demokrat eğilimli bir milliyetçi muhalefet izlenimi vermekteler.

Amaç: Sovyetler Birliğinin baskısından kurtulmuş ve demokratikleşmiş bir özgür Polonya...

Bu hareketi, alışılmış kalıplara göze "sağcı" veya "solcu" diye nitelemek de olanaksız. Eğer Polonya'nın bağımsızlığını istemek "sağcılık"sa sağcı, sendikaların bağımsızlığını ve işçilerin yönetimde etkinleşmesini istemek "solculuk"-sa solcu...

Komünizmin ideolojik yapıranışı, Marksist revziyonizmi de bir seçenek olmaktan çıkarmış. Bu yüzden Parti içinden bir muhalefet çıkması da beklenemez.

Geriye ne kalıyor? Halkın dayanışma ve çabası ile, Yönetimi köklü bir reforma zorlamak... "Devrim" yoluyla da değil, hızlandırılmış bir evrim yoluyla, adım adım ilerliyerek, bir tür sosyal demokrasiye ulaşmak...

İşte yıllardır bu stratejiyi izleyen ve her yolu deneyerek düşünce tohumlarını ülkede bir baştan bir başa serpen aydın muhalefeti, Polonya kamuoyunun bugünkü duyarlılık noktasına, Polonya işçi hareketinin bugünkü dayanışma aşamasına ve hesaplı, sorumluca ve barışçı eylem bilincine erişmesinde çok önemli bir etken olmuştur.

Fakat bu muhalifler, hiçbir zaman, devrimci aydın gösterişçiliğiyle ön plana çıkmamışlardır. Daima geri planda kalarak, amaçları doğrultusunda asıl gelişmeyi halktan beklemişlerdir, bunun için gerekli ortamı ve koşulları gerçekleştirmeğe çalışmışlardır. Başarılı da olmuşlardır.

1976 Haziran olaylarından sonra bir açık mektupla işçilerin yanında yer almış, daha sonra da "İşçi Haklarını Savunma Komitesi" (KOR) kurmuşlardır.

Böyle bir sürkeli komiteyi gereksiz göstermek için Hükümet, on yıla kadar hüküm giyen işçileri hapisden çıkarıp işlerine iade etmiştir. Fakat komite bu kez işlevini değiştirerek, tüm toplumum hak ve özgürlüklerini arayıp savunma görevini üstlenmiştir.

Hükümet kendilerini "Halktan kopuk hainler" gibi damgalamaya çalışmıştır. Fakat onlar işçi-aydın bütünleşmesini pekiştirerek bu kampanyayı da etkisiz bırakmışlardır.

Başlangıçta işçilerin geniş bir kesimi de kendilerini kuşku ile karşılamıştır. Bir süre işçilere "özgür sendika" düşüncesini benimsetememişlerdir. Ama yılmamışlardır.

İşçiler için çıkardıkları gazetede, işçilerin ilgisini ve desteğini sağlıyabilmek için, onların somut güncel sorunlarını vurgulamışlardır. İlkin "Neden et yok?", "yaşam pahalılığı", "enflasyon" gibi sorunları işlemişlerdir; sonra, dozajı hafif hafif arttırarak, "eşitlik", "demokrasi", "özgür sendikalar", "Sovyetlerle ilişkiler" gibi konulara değinmeye ve bunları işçinin bilinçaltına işlemeğe çalışmışlardır.

ARAÇLAR VE YÖNTEMLER

Parti otoritelerini baskı altına almak için, başlıca, şu araçlar ve yöntemleri kullanmışlardır:

- Uluslararası kamuoyunu harekete geçirmek.
- Baskı grupları oluşturmak.
- Devletin iletişim tekelini kırmak.
- Karşı kültür yaratmak.
- "uçan üniversiteler" denilen

gezici ekipler yoluyla yaygın eğitim yapmak.

- Meslek kuruluşlarını yönlendirmek ve yenilemek.

- Bağımsız kurumlar kurdurmak.

Bunların hepsinin ortak yanı, totoliter bir rejimi köklerinden ve gövdesinden sarsıcı nitelikte yöntemler ve araçlar olmaları ve bir araya geldiklerinde toplumun tümünü etkileyen bir kültürel mücadele ortamını oluşturmaları...

Bunalım ekonomik veya siyasal olabilir, ama kökeni her zaman toplumun içindedir. Toplumdan kaynaklanan bunalımlar da toplumsal çözümleri gerektirir

Polonya Komünist Partisinde yerleşmiş düşünce ve davranış kalıpları ise, toplumum gerçeklerine ve özlemlerine ters düşmektedir.

Onun için, bu ölçülü, kararlı ve aklıcı hareket, adım adım amacına ulaşabilmektedir. Aydınların yönlendirişiyle ama işçilerin öncülüğüyle, tüm iç ve dış engellere karşın, Polonya toplumu, adım adım, demokratikleşme sürecinde ilerliyebilmektedir.

PAKİSTAN'DA ANAYASAYI KABUL ETMEYEN YARGIÇLAR

- **Yeni Anayasayı kabul etmeğe vicdanları elvermeyen kimi yargıçlar mesleklerini bıraktılar.**
- **Her toplumda demokrasi, ancak, insanlık onurunu, insan haklarını ve özgürlüğünü, kendi kişisel rahatlıklarından veya özlük haklarından, kendi mevkilerinden veya güvencelerinden üstün tutanların bilinciyle ve özverisiyle kurulabilir ve yaşatılabilir.**
- **Demokrasi, uçak kaçırmalarla veya başka türlü terör eylemleriyle kurulamaz. İnsanca olmayan yöntemlerle insanca bir düzene erişilemez.**
- **Kendilerinden başka kimseye zarar vermeyen ve kendilerine olduğu kadar Pakistan toplumuna da onur katan davranışlarıyla, Pakistan'lı yargıçlar, demokrasi yolunun açılmasında önemli bir adım atmışlardır.**

PAKİSTAN Devlet Başkanı Ziya-Ül-Hak, yeni Anayasayı yürürlüğe koydu.

Kimi yargıçlar, geçen hafta, bu Anayasaya karşı çıktılar.

Karşı çıkanların başında, Pakistan Başyargıcı geliyordu. Başyargıç, Pakistan Yüksek Mahkemesinin Başkanıdır.

Onunla birlikte, Yüksek Mahkemenin daha üç üyesi ve illerdeki mahkemelerin de kimi üyeleri, yeni Anayasaya karşı çıktılar.

Yeni Anayasaya göre, tüm yargıçların görev andı içmeleri gerekiyordu.

Gerek Başyargıçla Yüksek Mahkemenin üç üyesi gerek yeni Anayasaya karşı çıkan öteki yargıçlar, bu andı içmeyi reddettiler ve o yüzden görevlerini yitirdiler, mesleklerinden ayrılmak zorunda kaldılar.

Bilindiği gibi, uzun süredir Pakistan'da sıkıyönetim var. Yeni Anayasa, sıkıyönetim rejiminin karar ve uygulamalarına karşı açılacak davalara mahkemelerin bakamıyacağını belirtiyor.

Ayrıca, yine bu Anayasayla, Devlet Başkanına, siyasal partileri feshedebilmesi için yetkiler tanınıyor.

And içmeyi reddederken ve, bunun sonucu olarak, görevini bırakırken, Pakistan Başyargıcı, bu tür Anayasa değişikliklerini **"Kabul etmeğe vicdanının izin vermediği"**-ni söyledi.

YARGIÇ, "GÖREVLİ" OLMANIN ÖTESİNDE "YETKİLİ"DİR

Yargıçta "Vicdan" herşeyin üstünde önem taşır. Çünkü savları ve savunmayı karşılıklı tartmak için, yargıcın, kendi vicdanından başka bir terazisi yoktur.

Bu vicdan terazisi de, yargıcın hukuk anlayışına göre çalışır.

Kimi yargıç, vicdanına emanet edilen tartma işlevini, yürürlükteki yasalar çerçevesinde yapmakla yetinir. Kimi yargıçsa, o çerçeveyi gözönünde tutmakla birlikte, daha öteye gider, kendi hukuk anlayışıyla yasaları da karşılıklı tartar. Eğer kararının dayanağı olacak yasa, kendi hukuk anlayışışla veya değişen toplum koşullarıyla ya da toplumun hak ve adalet anlayışıyla denk düşmüyorsa, yasaya yeni bir yorum getirmeğe çalışır.

Mahkeme "İctihat"ları bu yorumlardan oluşur. Yetkili yüksek mahkemelerce benimsenen içtihatlar da, zamanla, yasa ağırlığı kazanır.

Böyle içtihatlar oluşturmak, kendi hukuk anlayışlarına veya toplumun hak ve adalet anlayışına göre yasalara yeni yorumlar getirmek, öteden beri, hukuka saygılı her toplumda, yargıca tanınan bir haktır; ona saygının ve güvenin bir belirtisidir. Yargıçı, eline verilen pozitif hukuk kurallarını bir makina veya robot gibi uygulayacak bir "görevli" değil, yasaları adalet kavramına ve değişen değerlere daha uygun anlamlarla zenginleştirip geliştirecek bir "yetkili" gözüyle görmenin doğal sonucudur bu...

İNANÇLARI UĞRUNDA ÖZVERİ

Fakat yasa -veya Anayasa-kurallarıyla yargıcın hukuk anlayışı arasındaki çelişki, yorum yetkisi kullanılarak da giderilemiyecek kadar derinse, o zaman kendi vicdanına saygılı bir yargıç ne yapar?.. Pakistan'daki Başyargıcın ve onun gibi davranan öteki Yüksek Mahkeme üyeleriyle yargıçların yaptığını yapar.

Pakistan'daki bu yargıçlar, bir bakıma, yeni Anayasayı yargılamışlardır ve mahkum etmişlerdir.

Gerçi bu mahkumiyetin somut sonucu olarak, özlük hakları açısından kendi kendilerini cezalandırmış olmaktadırlar. Ama sonucunu önceden bildikleri bu kararı vererek kendi kendilerini bir anlamda cezalandırırken, bir anlamda da onur kazanmışlardır. Çünkü, vicdanlarına aykırı bir yasa -veya Anayasa- metninin uygulayıcısı olmaktansa, hakimlik mesleğinden

ayrılmayı yeğ tutmuşlardır.

DEMOKRASİYE LAYIK TOPLUM DEMOKRASİYE ERİŞİR

Pakistan'lı yargıçların davranışı, yalnızca bir onurlu davranış olarak da değerlendirilemez. Bunun çok üstünde bir anlam taşır.

Anayasa değişikliklerini kabul edip uygulamağa vicdanları elvermediği için meslekten ayrılma özverisini gösteren yargıçlar Pakistan toplumuna gökten inmiş değillerdir. Pakistan toplumunun içinden yetişmişlerdir. Bu da, Pakistan toplumunun demokrasiye lâyık bir toplum olduğunu gösteren bir belirtidir.

Pakistan'lı yargıçların tutarlı ve özverili davranışı, tek başına, demokrasiye geçişi sağlamağa yetmiyebilir. Fakat eğer toplum demokrasiye lâyıksa, demokrasiye erişmenin yolunu ergeç bulur. Pakistan'lı yargıçlar, yalnız kendi vicdanlarından değil, kendilerini yetiştiren toplumdan da aldıkları güçle, o yolun açılması için üzerlerine düşeni yapmış, onurlu olduğu kadar da önemli bir adım atmışlardır.

Böylelikle Pakistan halkının gerek kendi kendine saygısını ve güvenini gerek Dünyadaki saygınlığını arttırmışlardır.

Pakistan'lı yargıçların davanışı, insanlık ve uygarlık tarihinde, demokrasi ve adalet tarihinde, değerli bir yer tutacaktır.

Her toplumda demokrasi, ancak, insanlık onurunu, insan haklarını ve özgürlüğünü, kendi kişisel rahatlıklarından veya özlük haklarından, kendi mevkîlerinden veya güvencelerinden üstün tutanların bilinciyle ve özverisiyle kurulabilir ve yaşatılabilir.

Eğer Pakistan toplumunun başka etkin kesimleri ve kurumları da, yargıçların açtığı yolda, aynı bilinçle ve özveriyle davranırlarsa, Pakistan'da sağlıklı bir demokrasiye geçişi kimse önleyemez.

Pakistan'lı yargıçların davranışı, ülkelerinde böyle bir ortam ve olanak bulunabileceği umudunu vermektedir.

İNSANCA OLMAYAN YÖNTEMLERLE İNSANCA BİR DÜZENE ERİŞİLEMEZ

Demokrasi, herhâlde, uçak kaçırmalarla veya başka türlü terör eylemleriyle kurulamaz. Demokratik olmayan yollardan demokrasiye, insanca olmayan yöntemlerle insanca bir düzene erişilemez. Tersine, o tür eylemler, demokrasi varsa onu tahrib etmek isteyenlerin, demokrasi yoksa önlemek isteyenlerin işine yarar.

Nitekim Ziya-Ül-Hak, uçak kaçıranların eylemini, Pakistan'da ve Dünyada kendi mevkiini ve rejimini pekiştirmek için rahatlıkla kullanabilmiştir. Ama yargıçların, kendilerinden başka kimseye zarar vermeyen ve kendilerine olduğu kadar Pakistan toplumuna da onur katan davranışı karşısında, Ziya-Ül-Hak, öyle bir rahatlığı duyamamış olsa gerektir. ●

SİLAHSIZLANMA

SİLAHSIZLANMA VE GELİŞME

DR. HALÛK GERGER

● **Silahlanma yarışı ençok yoksul ülkelerin gelişmelerini engelliyor.**

● **Bir jet uçağı parasıyla 100 yataklı 75 hastane kurulabilir, 50 bin traktör ya da 15 bin biçerdöğer üretilebilir, veya 40 bin köyde eczane açılabilir.**

● **Silahsızlanmaya, gelişmeye ve uluslararası işbirliğine dayalı yeni bir güvenlik kavramı oluşturmak insanlığın kaçınılmaz görevidir.**

DÜNYADA bugün silâhlanmak için yılda yaklaşık 450 milyar dolar harcanmaktadır. Bu tutar, tüm dünyada eğitim ya da sağlık hizmetleri için ayrılan fonlardan büyük olduğu gibi, dünya nüfusunun yarısından çoğunu oluşturan yoksul ulusların toplam üretim ve gelirine de eşittir. Doğal olarak, silâhlanma yarışında harcanan milyarlar, toplumsal gereklerin karşılanmasından, refahın yaygınlaştırılmasından kısılmış oluyor ve silâhlanma harcamaları her yıl daha da artıyor. Örneğin, bu harcamalar son onbeş yılda yaklaşık 150 milyar dolarlık bir artış göstermiştir.

Ayrıca, insanlığın tükenmekte olan doğal zenginlikleri de silâhlanma yarışında büyük oranlarla heba edilmektedir. Petrolün, boksitin, bakırın ve daha nice zenginliğin önemli bölümleri silâh sanayiinde kullanılmaktadır. Doğanın insanlığa armağanı nükleer enerji de, büyük ölçüde, insancıl amaçlar yerine bomba yapımında "değerlendirilmektedir."

İnsan beyni ve yetişmiş insan gücü de silâhlanma yarışı için seferber edilmektedir. Bugün, yarım milyon bilim adamı, mühendis (ki bunlar tüm toplamın yarısını oluşturmaktadırlar) askerî amaçlar için alınteri dökmektedirler. Dünyada yaklaşık 60 milyon insan silâh sanayii ile ilgili alanlarda çalışmaktadır.

Bu kadar para, hammadde ve emek gücü toplum ve insan yararına kullanılabilseydi, herhalde çok daha mutlu bir dünya yaratılabilir, insanlığın önündeki bir çok soruna çözüm bulunabilirdi. Örneğin, Dünya Sağlık Örgütü çiçek hastalığını yalnızca 83 milyon dolar harcayarak yeryüzünden silmiştir. Oysa, bugün bu parayla tek bir stratejik bombardıman uçağı bile yapmak olanaksızdır. Daha "ucuz" olan bir jet uçağının parasıyla, 40.000 köyde eczane açılabilir. Yine tek bir bombardıman uçağının parasıyla 50.000 traktör, ya da 15000 biçerdöğer üretilebilirdi. Aynı parayla, tam donanımlı 100 yataklı 75 hastane kurulabilirdi.

SİLAHLANMA YARIŞI VE GELİŞMİŞLİK

Silâh harcamalarının dörtte üçüne yakın bir bölümünü gelişmiş ülkeler yapıyor. Gelişmiş ülkeler, aynı zamanda, silâh yapım tekelini ellerinde bulundurduklarından, si-

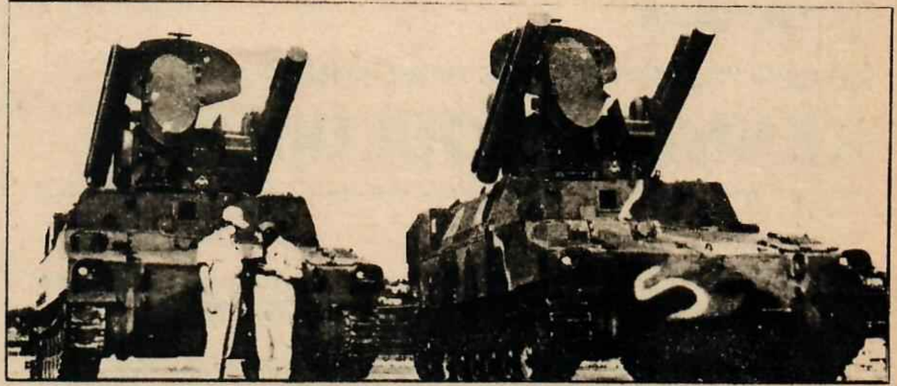
lâh satarak milyarlarca dolar da kazanıyorlar. Buna karşılık, gelişme yolundaki ülkelerin silâh harcamaları gün geçtikçe artıyor ve bu, onların yoksulluk zincirini kırma uğraşları karşısında en büyük engellerden birini oluşturuyor. Ayrıca, bu ülkeler silâhlanma yarışının kısır döngüsü içinde gelişmiş ülkelere daha da bağımlılaşıyorlar.

1976 yılında gelişme yolundaki ülkelerin hükümetleri tüm harcamalarının ancak yüzde 5'ini sağlık, yüzde 14'ünü eğitim hizmetlerine ayırırken, silâhlanma giderleri toplam harcamalarının yüzde 33'ünü yutmaktaydı. Bugün bir çok yoksul ülke, yurttaşlarının en temel gereksinmelerini karşılayamazken, silâhlanmak için büyük harcamalar yapmakta, bu uğurda milyarlarca doları döviz olarak gelişmiş ülkelere ödemek zorunda kalmaktadırlar. Başlarına binlerce çorap örülmüş yoksul uluslar, silâh tekellerinin pençesinde, boğazlarından keserek milyarlar harcıyorlar. Bu durumda, silâhlanma yarışı, kaynakların ekonomik gelişme yolunda kullanılmasını engellemekte, dünyadaki gelir farklılıklarını, bağımlılıkları ve yapısal dengesizlikleri daha da arttırmaktadır. Dolayısıyla, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için olduğu kadar, yoksulluktan kortulmak ve uluslararasındaki gelir farklılıklarını ortadan kaldırmak için de, silâhsızlanma gerekli olmaktadır. Bu açıdan, silahsızlanma, gelişme sorunlarından soyutlanamaz.

YUED VE SİLAHSIZLANMA

Silâhsızlanma, gelişme sorunlarının çözümü için gerekli olurken, silâhsızlanmayı gerçekleştirmenin yolu da uluslararası toplumu demokratikleştirmekten geçer. Çünkü, barışın, uluslararası işbirliğinin ve silâhsızlanma çabalarının gerçek savunucuları, savaşın ve silâhlanma yarışının asıl yükünü ve acılarını çeken halk yığınlarıdır. Bu nedenle, uluslararası toplumun demokratikleşmesi, kitlelerin söz hakkının kesin olarak sağlanması, barış ve silâhsızlanma için bir önkoşuldur. Kitleler, kendi yazgılarını belirleyebilme olanağına kavuştukları oranda, çıkar çevrelerinin ve silâh tekellerinin silâhlanma yarışını sürdürme olanakları azalır.

Uluslararası toplumun demokratik olabilmesi için yoksul ulusların gelişme sorunlarının çözümü ve ulusların eşitliği gerekir. Bu açıdan da, silâhsızlanma ile gelişme birlikte düşünülmelidir. Bu nedenle, uluslararası sistemin demokratikleşmesinin en önemli aşamasını

Silahlanma yarışı giderek hızlanıyor

oluşturabilecek "**Yeni Bir Uluslararası Ekonomik Düzen**" (YUED) ve silâhsızlanma çabaları bir bütünün ayrılmaz parçalarını oluştururlar.

NE YAPILABİLİR?

Bu gerçeği kavrayan gelişme yolundaki ülkelerin çabalarıyla, Birleşmiş Milletler Örgütü çerçevesinde bu iki süreç arasında bünyesel bağlar kurmak için çalışmalara başlamış bulunuyor. Bu arada, Sosyalist Enternasyonal'in Silahsızlanma Çalışma Grubu'nun II. II. 1980 tarihli raporunda bu konuya şöyle değinilmektedir:

> **"Özellikle en az gelişmiş ülkelerde kaynakları askerî amaçlardan toplumsal ve ekonomik gelişmeye kaydıracak çeşitli projeleri finanse etmek için özel bir uluslararası fon kurulmalıdır. Bu fona esas katkı ana silâh üreticilerinden ve büyük ordular besleyen ülkelerden gelmelidir."**

Şimdi gerekli olan, silâhsızlanma ile gelişme ve YUED arasındaki bağı içiren kapsamlı bir planın hazırlanması ve yürürlüğe konulmasıdır.

Böyle bir planın dört temel amacı olmak gerekir:

— silâhlanmaya ve silâh ticaretine bir tür uluslararası vergi koymak;

— silâhsızlanmayı özendirmek;

— gelişmiş ülkelerden yoksullara yeni bir kaynak transferi gerçekleştirmek

— silâhsızlanmadan elde edilecek kaynakları yoksul ülkelerin gelişmeleri yolunda kullanmak.

Brandt Komisyonu hazırlamış olduğu raporda, gelişme amaçları için askerî harcamalara ve silâh dışsatımına bir uluslararası vergi konmasını önermektedir. Böyle bir vergi ile yeni bir gelişme yardımı fonu kurulabilir. Bu vergi ve fon şöyle oluşturulabilir:

— silâh satışlarından elde edilecek kârın bir bölümü her yıl fona aktarılabilir,

— askerî araştırma ve geliştirme harcamalarının belirli bir yüzdesine tekabül eden bir mikdar her yıl fona aktarılabilir;

— gelişmiş ülkelerin askeri bütçelerinde öngörecekleri artış oranında bir mikdar fona yatırılabilir;

— askerî harcamalardan yapılacak indirimlerden elde edilebilecek maddî olanakların bir bölümü de yine fona aktarılabilir.

Fonun silâhsızlanmayı özendirecek ve gelişme yardımlarına dönüşecek bir biçimde kullanılabilmesi içinse şu önlemler düşünülebilir:

— her gelişme yolundaki ülkenin fonda bir çekme hakkı bulunur;

— gelişmekte olan ülkelerin askerî harcamaları ne kadar yüksekse, fondan alabilecekleri yardım o kadar düşük tutulur;

— askerî bütçelerinde indirim yapan ülkelerin çekme hakları arttırılır;

— askerî endüstrilerin sivil kullanıma geçişine ilişkin masraflar fondan karşılanır;

— fon, Birleşmiş Milletler çerçevesinde kurulacak Gelişme İçin Silâhsızlanma Ajansı tarafından işletilir.

YENİ BİR GÜVENLİK KAVRAMI

Çağımızda uluslararası barış ve güvenlik iki olgu nedeniyle tehdit altındadır. Bu iki olgu, silâhlanma yarışı ve yoksulluktur. Silahlanma harcamaları denetlenmeden ve hakça bir uluslararası ekonomik düzen kurulmadan barış, düzen ve dirlik gerçekleştirilemez. Bu nedenle, silâhsızlanmaya, gelişmeye ve uluslararası işbirliğine dayalı yeni bir güvenlik kavramı oluşturmak insanlığın kaçınılmaz bir görevi olmaktadır. ●

Sevgiye ve korkuya ağırlık veren iktisatçı

KENNETH BOULDING

● **Boulding'e göre "İktisat" diye ayrı bir bilim yoktur. Sosyal bilimlerin iktisadi sorunlara uygulanışı söz konusudur.**

● **Hızlı teknolojik gelişmenin yol açtığı hızlı ekonomik büyüme ile, varlıklılar daha varlıklı olurken, yoksullar da bir ölçüde durumlarını düzeltebilmişlerdir. Fakat artık bu sürecin sonuna gelinmiştir.**

● **Günümüzün ve geleceğin toplumlarında hakça bir düzen zorunludur. Gençlerin toplumsal sorunlarla daha yakından ilgilenmeleri bundandır.**

● **Boulding, ekonomik ve siyasal ilişkilere insan sevgisini ve barış içinde yaşamayı katmak isteyen bir düşünürdür.**

KENNETH Boulding, İktisat biliminin dar ve katı sınırları içinde kalmak istemeyen ve iktisadi yaklaşımın ufuklarını genişletmek isteyen bir düşünürdür. Yoksul bir İngiliz işçi ailesinden gelen Boulding, üniversite eğitimini İngiltere'de tamamladı. Daha sonra Amerika Birleşik Devletlerine göç ederek çeşitli üniversitelerde çalıştı ve çok genç yaşta profesör oldu.

Gençlik yıllarında teknik ve matematik iktisat konuları üzerinde çalışan Boulding, iki kitap, üç kitapçık ve çok sayıda makale yayınladı. Bu çalışmalarından ötürü de kendisine Amerikan İktisatçılar Birliği'nin her yıl bir genç iktisatçıya verilen ödülü verildi.

1950 yılından sonra ise Boulding, iktisat biliminin alışılmış teknik konuları dışında çalışmalar ve yayımlar yapmaya başladı.

Bu dönemde yayınlanmış dokuz kitap, onbir kitapçık ve 400'ü aşkın bilimsel makalesi vardır.

Çalışmalarının yön değiştirmesi konusunda Boulding şöyle der: **"Benim gibi teorik bir iktisatçıyı rahatsız eden bir düşünceye giderek bağlanıyordum. Bu da, iktisat diye bir bilim olmadığı düşüncesiydi. Var olan, sosyal bilimlerin iktisadî sorunlara uygulanışıydı. Bir bakıma, sosyal bilimler yerine de, genel bilimlerin toplumsal sorunlara uygulanışından söz edilebilirdi."**

Ona göre, iktisadi sorunları çözebilmek için, iktisadın alışılmış sınırlarının ötesine geçmek gerekiyordu.

Boulding'e göre, bir zamanlar büyük olan dünyamız, artık, uzayın küçücük bir parçası haline gelmiştir. İnsanlığın binlerce yıldır süren gelişmesinde, insanoğlunun her zaman gideceği yeni bir ufku, bulup işliyebileceği yeni kaynakları olmuştu. Bu artık bitmiştir. Küçücük, kalabalık, kapalı ve sınırlı dünyamızda barış içinde yaşamayı öğrenmek zorundayız. Son iki yüz yıl içinde olduğu gibi, kaynaklarımızı hızlı ve alabildiğine savurgan bir biçimde tüketemeyiz. Bugünü kadar doğayı alabildiğine sömüren insanoğlu, bundan böyle, doğa ile uyum ve denge içinde yaşamak zorundadır.

Uzay ilmindeki gelişmeler, insanın yalnızlığını ve dünyasının küçüklüğünü kanıtlamaktan başka bir sonuç veremez. Dünyamızda bundan sonrası için gösterişe, büyüklüğe ve savurganlığa yer yoktur. Boulding'e göre, bu durum, teknolojide, toplumsal yapıda ve sosyal ilişkilerde, insanoğlunun kültür ve değer yargılarında büyük değişmelere yol açacaktır. Bu süreç, şimdiden hızla başlamıştır.

Boulding'in bu konulardaki görüşlerini ortaya koyduğu tarihlerde, çevre sorunları ya da dünya kaynaklarının tükenişi henüz tartışılan konular değildi. Boulding, **"Kâr güdüsü"** nün yerini **"ekolojik Güdü"** ye ya da **"Biyolojik güdü"** ye bırakması gerektiğini ilk ileri sürenlerden biridir.

Boulding, koyu dinsel inançlarından ötürü savaşa karşıdır. Amerikan yasalarına göre, gerektiğinde savaşa katılacağına dair yemin etmeği kabul etmediği için, uzun süre Amerikan vatandaşlığına geçememiştir ve sonunda mahkeme kararı ile bu sorun çözülmüştür. Vietnam savaşına en ileri ölçüde karşı olanlardan biriydi.

1945 yılında yazdığı bir kitap **"Barış İktisadı"** adını taşıyordu. Boulding, bu kitabında, ekonomik gelişmenin durmasıyla ortaya çıkan savaş zorunluluğunu, savaşın neden olduğu tahribatı, tahribatın savaş sonrası teknolojik gelişmeyle ve ekonomik onarımla giderilişini; sonunda da kapitalist gelişmenin yeniden durarak savaş zorunluluğunun yeniden ortaya çıkması konularını işliyordu. Boulding'e göre, bu sorunlar ciddi bir plânlamayla aşılabilirdi. Nükleer silâhlanma, savaş olasılığını azaltmakta, fakat bu da, ulusal kaynakların savaş hazırlığı amacıyla gereksiz tüketimine yol açmaktadır.

Boulding'in savaşa karşı tutumunu, onun yaşam boyu bilimsel çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturur. Bu konuda, çeşitli araştırma merkezleri kurmuştur ya da bunların çalışmalarına katılmıştır. Bu alanda sayısız bilimsel makale yayımlamıştır. Boulding'e göre başka toplumsal sorunları gibi, savaşın da neden ve nasıl ortaya çıktığı araştırılmadan önlenmesi olası değildir.

EKONOMİDE SEVGİYE VE KORKUYA DA YER VAR

Boulding, sosyalist bir iktisatçı değildir. Pazar ekonomisine dayalı çoğulcu bir demokrasiye inanır. Ancak, Friedman ekolünün savunduğu ekonomik özgürlüklere şiddetle karşı çıkar. Ona göre, pazar ekonomisi kuralları, sevgi ve korku kurallarıyla birleştirilmezse, toplum yaşanılmaz duruma gelebilir.

Bu konuları inceleyen 1973 yılında yayımlanmış bir kitabı, **"Sevgi ve Korku İktisadı"** adını taşır. Ona göre, tıpkı aile içi ekonomik ilişkilerde olduğu gibi genel ekonomik ilişkilere de sevgiyi katmak zorundasınız. Gelir dağılımı, yoksullara, yaşlılara ve sakatlara yardım, sevgiye dayanan ve büyük ölçüde Devlet tarafından üstlenilen ilişkilerdir. Ortak kamu amacı kamu mallarının ve hizmetlerinin üretilmesi ise, korkuya dayanan ve vergi yoluyla çözülecek ilişkilerdir.

Modern toplumlarda iç barış, Boulding'e göre, sevgi, korku ve

kâr güdülerinin dengeli bir biçimde oluşturulması yoluyla korunabilir.

YARAR ÇATIŞMASI YERİNE YARAR UYUŞMASI

Boulding'e göre, gelişmiş sömürü düzeninin henüz çıkar çatışmasına yol açmamasının nedeni, hızlı teknolojik gelişmenin hızlı bir ekonomik büyümeye yol açmış olmasıdır. Varlıklılar daha varlıklı duruma gelirken, yoksullar da bir ölçüde durumlarını düzeltmişlerdir. Ancak bu sürecin sonuna gelinmiştir. Bir çok toplumda ekonomik gelişme durmuştur. Gerileme bile başlamıştır. Bundan böyle, yoksulların durumlarını düzeltebilmeleri ancak, varlıklıları özveride bulunmalarıyla gerçekleşebilir. Fakat varlıklılar daha da varlıklı olma isteklerini sürdürürlerse yoksulları sömürme karşılığında bunu kolaylıkla gerçekleştirebilirler, çünkü ekonomik güçleri onlara bu olanağı vermektedir.

Boulding'e göre çağdaş toplumlar o kadar duyarlı dengeler üzerine kurulmuştur ki, böyle bir çıkar çatışmasına ve bunun getireceği türlü toplumsal çalkantılara dayanamazlar. Bu bakımdan günümüzün ve geleceğin toplumlarında daha hakça bir düzene ulaşmak kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu, yalnızca toplumsal adaletin, değil, toplumsal istikrarın da gereğidir. bu ise ancak, çıkar çatışmasını çıkar uyuşmasına dönüştüren ekonomik ve sosyal politikalarla gerçekleştirilebilir.

Boulding'e göre, toplumların çok yakın gelecekteki kaderini, insanın sosyal konulardaki yaratıcılığı belirleyecektir. Petrol bunalımı bu süreci hızlandırmıştır. Gençlerin toplumsal sorunlarla daha çok yakından ilgilenmelerinin nedeni de budur. Çünkü geleceği daha çok gençler yaşıyacaktır. Sorunları daha katı yaklaşımlarla çözmek istemeleri de bundan ileri gelir.

Boulding, çok dindar bir insandır. O, bir iktisatçı olduğu kadar, bir din adamı, ya da her ikisi birden, sayılabilir. Ona göre, insan doğuşdan kusursuzdur; tüm kötülükler, toplumsal yapıdan ve ekonomik ilişkilerden kaynaklanır. Bunların düzeltilmesinde dine de önemli bir görev düşer.

Boulding, ekonomik ve siyasal düşünce sistemlerinin hiç birine bağlı olmayan, ekonomik ve toplumsal ilişkilere insan sevgisini ve barış içinde yaşamayı katmak isteyen bir düşünürdür. ●

FELSEFE

FELSEFE NEDEN GEREKLİ?

DOÇ. DR. NECLA ARAT

● Hemen her görüşü ve yanıtı kabule hazır düşünce tembeli insanlar vardır..

● Öte yanda da, bu görüşlerin niçin kabul edilmeleri gerektiğini ya da niçin doğru olduklarını açık seçik anlıyamadıkları için rahatsız olan insanlar vardır. Bu rahatsızlığı duyanlar tutarlı ve doyurucu açıklamalar bulmağa çalışırlar. Bunu nasıl yaptıkları ve bu yolla neler başardıkları, felsefenin konusudur.

● Felsefe, belirsiz ve karanlık olan şeyleri aydınlatmak yolunda iş görecek güzel bir huzursuzluğun dürtüsüdür. Felsefe, bu güzel huzursuzluğu yaşayan, özgür ve koşullanmamış düşünceye saygı duyan ve bu saygıyı yaygınlaştırmak isteyen insanların, kendileri ve toplumları için gerekli gördükleri erdemli bir uğraştır.

FELSEFE sözcüğü anlam içeriği bakımından açıklanması çok güç olan bir sözcük. Felsefeyi belki bizi sorular sormaya, araştırmaya ve anlamaya, herşeyin nedenini, niçinini ve nasılını çözümlemeye iten bir yaşama yöntemi olarak betimleyebiliriz.

İnsanlar felsefeyi genellikle günlük yaşamın olgularından çok uzak, soyut ve karmaşık bir uğraş alanı diye kabul ederler. Felsefeyi sanki o olağan ilgilerin ve kavrayışın çok ötesinde, gizemli (esrarengiz) bir şeymiş gibi düşünürler. Oysa hemen hemen hepimizin bilinçli ya da bilinçsiz bazı felsefi görüşlerimiz vardır. Ayrıca, felsefeye ilişkin düşüncelerimiz billurlaşmamış da olsa, çoğumuz günlük yaşamızda bu sözcüğü sık sık kullanırız. Çok kez de bu sözcükle, birbirinden çok ayrı düşünceleri dile getiririz. Örneğin: "Senin iş felseferi beğenmiyorum", ya da, "O'na oy veriyorum; çünkü, siyasal felsefesini olumlu buluyorum" deriz. Bundan başka, bazı önemli sorunlarla uzun uzun uğraşıldığında, **filozofça** iş görmekten söz ederiz. Birisi herhangi bir konuda düş kırıklığına uğradığı zaman, ona durumu **filozofça** karşılamasını öneririz. Bir başka anlamında ise felsefeyi yaşam içinde önemli ve anlamlı olan ne varsa onların bir yorumu ve değerlendirmesi olarak kabul ederiz.

Demek ki "felsefe" ve "filozof" sözcüklerini günlük dilde çok çeşitli bağlamlar içinde kullandığımız halde, felsefeyi çok karmaşık ve güç bir düşünsel etkinlik olarak görme eğilimindeyiz. Felsefecilerin kendilerini en soyut bir şekilde dünya sorunlarını düşünmeye adadıklarını, olağanüstü görünen görüş ve kuramlara eriştiklerini, ama bunların eylemsel değerinin pek fazla olmadığını düşünürüz.

Bazen de filozofu belli toplumların ve kültürlerin genel görüşlerinden ve ülkülerinden kesinlikle sorumlu olan kişi gibi görürüz. Örneğin, Thomas Jefferson, John Locke ve John Stuart Mill gibi düşünürlerin demokratik toplumlarda geçerli olan kuramları geliştirdiklerini söyleriz.

Yanlış yorumlar bir yana bırakılırsa diyebiliriz ki gerçekte felsefeci, hepimiz için önemli olan sorunlara kendisini ya da doğrudan doğruya da dolaylı olarak adamış olan, onları düşünen kişidir. Felsefeci, genellikle evren ve insan ilişkileri konusundaki düşüncelerimizi inançlarımızı ve bilgilerimizi dikkatli ve eleştirel bir yöntemle değerlendirmeye çalışır. Bu çalışmaları sonunda tüm bildiklerimizin düşündüklerimizin, inandıklarımı-

zın sistemli, uyumlu ve tutarlı bir genel tablosunu çizmeye çaba gösterir.

Başkaları da kendi görüşlerine bu tablo ya da çerçeve içinde yer bulurlar. Felsefecinin görüşleri bize kendi rol ve etkinliklerimizi görebileceğimiz, bunların anlam ve önemlerinin olup olmadığını belirleyeceğimiz bir odak noktası oluşturur. Çoğumuz onun değerlendirme ve araştırmaları aracılığıyla inanç, ülkü ve dileklerimizi, onları niçin kabul ettiğimizi, ya da kabul edip etmememiz gerektiğini daha iyi algılayarak kavrayabiliriz.

Kuşkusuz, hepimizin gerek doğaya gerek insana ve dünyasına kin pek çok bilgilerimiz ve kanılarımız var. Ama bu bilgilerin ve kanıların güvenilir ya da anlamlı olup olmadıkları üstünde içimizden pek azının düşündüğünü itiraf etmemiz gerekir. İnsanlar genellikle kendilerine bildirilen bilimsel buluş ve yenilikleri, belli geleneksel inançları, veya kendi kişisel deneylerine dayandırdıkları çeşitli kişisel görüşleri soru sormadan kabullenmeye eğilimlidirler. Ama, **felsefeci** bütün bunların ciddi bir eleştirel araştırmaya konu olmasını, bu görüş ve inançlara dayanak olacak yeterli kanıtların bulunup bulunmadığını ortaya çıkaracak biçimde çalışmak gerektiğini vurgular.

FELSEFE TANIMLANARAK DEĞİL, YAPARAK AÇIKLANIR

Hepimizin yaşadığımız dünyaya ve değerli olduğunu düşündüğümüz şeylere ilişkin görüşlerimiz olması doğal. Ama çoğumuz görüşlerimizin temel dayanaklarını bulmak, yaptığımız şeyler için uygun ya da kabul edilir nedenler olup olmadığını bilmek ya da görüşlerimizin tümünün genel bir tutarlılık ve uyum içinde olup olmadıklarını anlamak için canımızı hiç sıkmayız. Bu nedenle, belki hepimizin bir anlamda, bir tür **felsefesi** vardır. Ama, bu felsefenin haklı çıkarılıp çıkarılamıyacağını anlamak için hiç **felsefe** yapmamışızdır.

İşte, felsefeci gizli inançlarımızı, dünyamıza, kendimize ve değerlerimize ilişkin ne gibi varsayımlarımız olduğunu aydınlatmak ister. Bu inançların, değerlerin ve varsayımların ancak mantıksal düşünceye dayandırılan belli sınamalara yanıt verdikleri zaman kabul edileceklerini vurgular. Felsefeci, yalnızca düzensiz bir sanılar birikimine sahip olmaktan çok, bunların incelenmesi, dikkatle gözden geçirilmesi, düzenli, anlamlı ve uyumlu bir görüşler sistemi haline getirilmesi için çalışır.

Tüm bu anlattıklarımız belki felsefenin neyle uğraştığına ilişkin şöyle böyle bir fikir verebilir. Ama, doğrusunu söylemek gerekirse, bu yorumlar felsefenin ne olduğunu yine de belirsiz ve karanlık bırakmaktadır. Acaba neden bu konunun tanımını doğrudan doğruya yapamıyoruz? Felsefecinin ne yapmaya çalıştığını niçin hemen anlayamıyoruz?

Asıl güçlük, felsefenin onu tanımlamaya çalışmaktan çok, **felsefe yaparak** daha iyi açıklanabilmesindedir. Çünkü **felsefe**, kendilerini filozof diye adlandıran ya da bu şekilde adlandırılan kimselerin geleneksel uğraşı olan belli sorunları çözme çabası olduğu kadar, bir anlamda, bir **sorularla ve sorunlarla uğraşma** yöntemidir de. Felsefeci, gerçekte ne türden temel düşün (fikir) ya da kavramlardan sözettiğimizi, bilgimizi hangi temeller üstüne oturttuğumuzu, tutarlı yargılara varmak için ne gibi ilkelerin kullanılması gerektiğini, hangi kurallara bağlanmak zorunda olduğumuzu arayıp bulmak isteyen kişidir. O, bu türden sorunlar üstünde kavrayabilmeyi umar.

DÜŞÜNCE TEMBELLİĞİNDEN KURTULMAK

Felsefe derslerinde, genellikle felsefeye yeni başlayanlarla yapılan derslerde, ne türden konularla uğraşılacağına ilişkin bir fikir vermek için çok kez, ilkin ünlü filozof Platon'un (İ.Ö. 427 - 347) işlediği sorunlar üstünde durulur. Yaptığımız bu tür derslerden birinde Platon'un **Devlet** adlı yapıtında bundan 2500 yıl önce ele alıp işlediği "Doğruluk (adalet) nedir?" sorusunu örnek olarak vermiş ve bu sorunun ne anlama gelebileceğini açıklamak için de aynı soruya yakından bağlı sorulara değinmiştik: Örneğin, "Hakça (adil) olan eylemleri hakça-olmayan eylemlerden nasıl ayırırız?", "Doğruluk yalnız yasal uzlaşmalara mı dayanır, yoksa daha temel bir takım ölçütleri var mıdır?", "Doğruluk, gerçekten, güçlüğün işine gelen midir?" gibi sorular üstünde durmuştuk. Dersin sonunda bir öğrenci, bir yığın sorular sorduğumuzu, bu soruların yanıtlarını hemen verip veremiyeceğimizi öğrenmek istedi. O zaman, dersler boyunca **olası** bazı yanıtların gözönünde alınacağını, ama bunların **doğru** yanıtlar olduklarına ilişkin hiçbir **güvence** veremiyeceğimizi belirttik. Öğrencinin tepkisi şu oldu: "Elimizde bir takım yanıtlar olduğu sürece sorun yok. Böylece düşünmek zorunda kalmayız."

Şimdi burada önemli olan nokta şu: Filozof ya da felsefeci, yanıtlar istemez. Bazı yanıtları da yalnız yanıt vermiş olmak için öne sürüldüklerini bildiğinden, kabul etmez. Örneğimizdeki öğrenci, **sorgulanmamış, düşünülmeden** yaşanan bir yaşamı yeterli buluyor. Tüm çağlardaki ve değişik toplumlardaki pek çok insan gibi, felsefe yapmak için gereken çabayı göstermektense doğal hakkı olan bir şeyi, **özgür düşünme ve eleştirme** hakkını başkalarına aktarmayı istiyordu. Yani, görüşleri, düşünceleri için uğraşmaktan, inandığı şeylerin doğruluğunu veya yanlışlığını anlamak için çaba göstermekten, kısacası, ussal bir varlık olarak yerine getirmesi gereken temel işlevden vaz geçiyordu.

İşte felsefeci, üstünde durduğu insansal soruları alelacele ve tembel bir tavırla çözümlenemiyeceklerini bilen kişidir. Ona göre, üstünde düşünülmemiş, incelenmemiş, eleştirilmemiş, yanlış olabilecek yanıtlar vermektense hiç yanıt vermemek daha yerinde olur. Daha önce de değindiğimiz gibi, her zaman, hemen hemen her görüşü veya yanıtı kabule hazır, **düşünce-tembeli** olan insanlar vardır. Ama öte yandan bu görüşlerde tutarsızlıklar olarak görünen şeylerden **rahatsız olan** insanlar da vardır. Onlar, bu görüşlerin niçin kabul edilmeleri gerektiğini ya da niçin doğru olduklarını açık seçik göremedikleri, anlayamadıkları için rahatsız olurlar. Bu nedenle, hem tutarlı hem de ussal açıdan doyurucu açıklamalar bulmaya çalışırlar. Bunu nasıl yaptıkları ve bu yolla neler başardıkları felsefenin konusudur.

Eğer biri çıkar da tutarlı ve uyumlu bir inançlar sistemi ve ussal açıdan doyurucu açıklamalar bulmak için yapılan tüm bu araştırmaların nedenini soracak olursa, ona verilecek yanıt şudur: Tüm bunlar, insanın asıl işlevi olan **düşünmeyi** sağlar. Öyleyse felsefe, insanı **düşündürür**. Kendi dış görünüşünün, kendisine ve evrene ilişkin bilgilerinin, inançlarının, düşün, ülkü ve eylemlerinin temellerini, önemini ve tutarlılığını araştırmaya onu iter. İnsanı bu yola iten dürtü, belirsiz ve karanlık olan şeyleri **aydınlatmak** yolunda iş görecek olan güzel **bir huzursuzluğun** dürtüsüdür. Felsefe, bu güzel huzursuzluğu yaşayan insanları, özgür ve koşullanmamış düşünceye saygı duyan ve bu saygıyı yaygınlaştırmak isteyen insanların, kendileri ve toplumları için gerekli gördükleri erdemli bir uğraştır. ●

RUHBİLİM

RUH SAĞLIĞI VE TOPLUM

PROF. DR. ÖZCAN KÖKNEL

- İnsan Sürekli kendini yeniliyebilmelidir.
- Başarısızlıklara basa basa, başarıya ulaşacak yollar bulunabilmelidir.
- Kişi, toplumda yeri, görevi, sorumluluğu, özgürlüğü, özerkliği, tek sözcükle rolü olduğuna inanmalıdır.
- Kendi inançları doğrultusunda çaba gösteren insan, kendisine ters düşen inançlara da saygı göstermelidir.
- Beden ve ruh sağlığının korunması toplumun temel görevlerindendir. Bu anlayış uluslararası düzeyde benimsenmiştir.

DUNYA Sağlık Örgütü ruh sağlığını da içeren sağlık tanımlamasını şöyle yapmaktadır:

"Hastalık ve sakatlığın olmaması, bireyin bedensel, ruhsal, toplumsal iyilik durumu"

Ruh sağlığı için yapılan tanımlama da şöyledir: **"Bireyin kendi kendisiyle, çevresini oluşturan kişilerle ve toplumla barış içinde olması, denge, düzen ve uyum sağlayabilmek için gereken çabayı sürdürübelmesi:"**

Bireyin bir yönden kendi kendisiyle, başka bir deyişle, iç benliği, iç dünyası ile, diğer yönden, çevresinde bulunan başka insanlarla ve toplumla barış içinde olması, denge ve düzeni sürdürebilmesi, devamlı değişen, duragan olmayan, yenilenen ve gelişen ruhsal işlevlerle gerçekleşir. Başka bir deyişle, ruh sağlığı, değişen ve gelişen bir sürecin ürünüdür.

Ruh sağlığının tanımından anlaşılacağı gibi, en geniş anlamıyla ruh sağlığı bireysel ve toplumsal olarak barış, denge, düzen ve uyum kavramlarını içerir. Ruh sağlığı yerinde olan bir insanın kendi kendisiyle ve toplumla ilişkileri bu kavramlara dayanır. Tek bir sözcükle ruh sağlığı yerinde olan insan mutludur. Bu mutluluğu çevreyle ve toplumla kurduğu ilişkilerdeki barış, denge, düzen ve uyum oranında artar.

İnsanın ruh sağlığını bozan bedensel bir hastalık ve sakatlık yoksa, ruh sağlığının bozulması kişinin iç dünyası ile çevre ve toplum arasındaki barışın bozulması, sürtüşme ve çatışmaların artması, uzun süre devamı ve çözümsüz kalması sonucu olur. Ruh sağlığının sürdürülmesi bakımından bireyle toplum arasında karşılıklı olarak yerine getirilmesi gerekli görevler vardır. Birey, toplumun barışını denge ve düzenini bozacak, dolaylı olarak kendi ruh sağlığını olumsuz biçimde etkileyecek tutum, davranış ve eylemlerden kaçınacak; toplum da, bireyin ruh sağlığını korumak için gerekli olan barış denge düzen ortamını sağlayacaktır. O halde bireyin ve toplumun mutluğunu sağlamak ruh sağlığının amacı ve uğraş alanıdır.

İnsanların, kolay, rahat, sürtüşmesiz, çatışmasız ilişkiler kurmasını ve uyumunu sağlamak, bozulmuş ilişkileri ve uyumu yeniden düzeltmek ruh sağlığının koruyucu ve tedavi edici uğraşı alanlarıdır. Ruh sağlığıyla ilgili sorunlar bütün yaşam boyu, her çağda ve yaşta, toplumun her kesiminde vardır. Doğum öncesinde, bebeklikte, çocuklukta, gençlikte, evlenme ve aile içi ilişkilerde, gebelikte, orta yaşta, yaşlılıkta ruh sağlığı alanı içine giren değişik durumlarla karşılaşılır. Diğer yönden, birey içinde yaşadığı bütün gruplarda, başka bir deyişle büyük ve küçük bütün toplumlarda, ailede, okulda, işyerinde, çarşıda, pazarda, eğlencede boş zamanları değerlendirme uğraşılarında ruh sağlığını koruyacak ve sürdürecek ilişkiler içinde bulunursa daha mutlu, başarılı ve verimli olur.

RUH SAĞLIĞININ GEREKLERİ

Ruh sağlığı yerinde olan bir insanın özelliklerini saymak, ruh sağlığının ölçütlerini sıralamak olanağı yoktur. Türlü yakınma yada belirtinin ruhsal bozukluk sınırı içinde olup olmadığını söylemek oldukça güçtür. Yakınma ve belirtilerin ruhsal bozukluk olup olmaması, bunların süresi, şiddeti ortaya çıktığı çevre toplum ve kültür, kişilik gelişmesi içindeki yeri, kişinin olanak ve yetenekleri, gerçekle bağlantısı, denge, düzen ve uyumu bozup bozmaması gibi değişkenlere göre değerlendirilebilir. Yaşam boyu kaygı, üzüntü, sıkıntı, korku, öfke, ilgisizlik, kıskançlık, coşku duymayan ve bu duygulara bağlı olarak değişik davranışlar göstermeyen insan düşünülemez. Ancak, bu duygulardan biri şiddetli olur ve uzun sürerse, bu duyguya bağlı davranışlar kişinin denge ve düzenini, topluma uyumunu zorlaştırırsa ruh sağlığını bozan bir nitelik kazandığı söylenebilir.

Ruhsağlığı yerinde olan bir insanda bulunması gerekli özellikleri ve nitelikleri saymak, ruh sağlığının kesin ölçütlerini sıralamak olanağı olmasa da ruh sağlılığın sürdürülmesi için yararlı ve geçerli olan temel ilkeler söylenebilir.

Bunların başında insanın diğer insanlarla sevgi, saygı, güven ve özveriye dayanan ilişkiler kurup sürdürmesi gelir. Değişik kişilerin ve koşulların bulunduğu her yerde uyum sağlayabilmek için bu ilişkilerde anlayış, esneklik ve hoşgörü olmalıdır.

— Kişi toplumda yeri, görevi, sorumluluğu, özgürlüğü, özerkliği, tek sözcükle rolü olduğuna inanmalıdır. Sorumluluğun, özgürlük ve özerkliğin sınırları iyi çizilmeli, alabildiğine ağır sorumluluğun baskısı altında ezilmemeli sınırsız özgürlük, bağlantısız özerkliğin doğuracağı sorunlardan uzak kalabilmelidir.

— Kişinin gelecekten beklentileri ve amaçları olmalı, bunlara erişmek için geçerli ve gerçekçi yolda çaba gösterebilmeli, karşısına çıkan engelleri aşabilecek gücü kendisinde bulmalı ya da engeli aşabilecek yolları iyi seçebilmelidir.

— Kişinin kendisine güveni ol-

malı, kendisini gerçekçi biçimde değerlendirebilmeli, ilişkilerini ve girişimlerini buna göre yapmalıdır.

—Engeller karşısında başarısızlığa düşüldüğünde kişi kendi gerçekleri, yetenek ve olanakları içinde çözüm yolları bulabilmeli, ya aynı yönde çaba harcamalı ya da çabasını yeni ve değişik beklenti ve amaçlara yöneltebilmelidir. Diğer yönden, yanılma ve başırısızlıklardan ders alabilmeli, bunlardan daha güçlü çabalar için çıkarımlar yapmalı, başarısızlıklarına basa basa başarıya ulaşacak yolları bulabilmelidir.

— Kişinin saygı duyduğu, değer verdiği inançlar olmalıdır. Bunlara erişmek için çaba harcayan insan Başkasının da değer verdiği inançları olduğunu düşünmeli, kendisine ters gelenlere saygı göstermeli, ilişkilerini bu saygı sınırı içinde düzenlemeyi başarabilmelidir. İnsan sürekli olarak kendisini yenileyebilecek bir uğraşı ve çaba içinde olmalı, eskilerle yeniler arasında sağlam, çelişkisiz, sürtüşmesiz çatışmasız bağlantılar kurmayı başarabilmelidir.

—insanın günlük işi, çalışması uğraşısı dışında, kişiliğini geliştirecek güçlendirecek, güven duygusunu pekiştirecek, çevreye ve topluma katkısı olacak değişik ilgileri olmalıdır.

Görülüyor ki ruh sağlığının sürdürülmesi için yararlı ve geçerli olan temel ilkelerin kazanılması, benimsenmesi insan toplum ilişkileri sonunda elde edilebilir. Diğer insanlara sevgi ve saygı duymak, güven içinde olmak, toplumda, yer, rol ve sorumluluk almak, geleceğe ilişkin amaçlar edinmek, ortak inanç ve değer yargılarını paylaşmak, bunlara erişmek için çaba harcamak, sürekli olarak yenilenebilmek, yaratıcı uğraşılar yapabilmek toplumun kişiye sağlayacağı ortam içinde gerçekleşebilir. Başka bir deyişle kişinin ruh sağlığını sürdürebilmesi için gerekli olan ortamı toplum sağlar.

RUH SAĞLIĞINI KORUMAK BİR TOPLUMSAL GÖREVDİR

Sağlıklı yaşamın her insan için doğal bir hak olduğu ve insanın içinde yaşadığı toplum tarafından bu hakkın korunması ve sürdürülmesi görüşü ilk kez 1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan İnsan Hakları Bildirisinde yer almıştır. Böylece, beden ve ruh sağlığının korunmasının ve sürdürülmesinin toplumun temel görevlerinden biri olduğu anlayışı uluslararası düzeyde kabul edilmiştir.

Bu hak yeterince beslenme, giyinme, korunma olanaklarının sağlanmasının yanısıra, toplumsal hizmetlerden, sağlık hizmetlerinden yararlanmayı, işsizlik, sakatlık, hastalık, gibi kişinin isteği dışında ortaya çıkan elverişsiz durumlardan kişinin korunmasını ya da böyle bir durumla karşılaşıldığında anlayış, yardım ve destek görmesini kapsar.

1970 yılında Dünya Sağlık Örgütü'nce yeniden ele alınan sağlıklı yaşam kavramı, örgütün gerçekleştireceği ve yaygınlaştıracağı temel amaçlar arasında yer almıştır.

Sağlıklı yaşam her toplumda her insanın doğuştan kazandığı bir haktır. Toplumlar bireylerin beden ve ruh sağlıklarına gösterdikleri özen ölçüsünde onlara huzur sağlar. Huzurlu ve ruh sağlığı yerinde olan bireylerden oluşan toplumlar da barış, dirlik düzenlik içinde yaşamlarını sürdürme olanağını bulur. ●

HASAN CEMAL CUMHURİYET GAZETESİ GENEL YAYIN MÜDÜRÜ OLDU

Cumhuriyet Gazetesi Ankara Temsilcisi Hasan Cemal aynı gazetenin Genel Yayın Müdürlüğüne getirildi. Hasan Cemal 1979 yılı Mart ayından beri Cumhuriyet Gazetesi Ankara Temsilciliği görevini sürdürüyordu.

1944 yılında İstanbul'da doğan Hasan Cemal, Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdikten sonra bir süre Almanya'da çalıştı. İngilizce ve Almanca bilen Hasan Cemal, 1969 yılında yayınlanmaya, başlayan haftalık "Devrim" dergisinin Yazı İşleri Müdürlüğünü yaptı. 12 Marttan sonra "Devrim" dergisi kapatılınca "Ortam" Dergisinde çalışan Cemal 1972 yılında da ANKA Ajansına geçti.

1973 yılı Mayıs ayında Günaydın Gazetesi'nde muhabir ve sekreter olarak görev alan Hasan Cemal, 6 ay sonra Cumhuriyet Gazetesine girdi. Bu gazetede dış haberler servisinde ve istihbaratta şef olarak çalıştı, sekreterlik ve muhabirlik yaptı.

1979 yılı Mart ayında Ankara Temsilcisi olarak görevlendirilen Has..n Cemal, Oktay Kurtböke'nin Cumhuriyet Gazetesi Genel Yayın Müdürlüğünden istifası üzerine de bu göreve getirildi.

Değerli arkadaşımıza "Cumhuriyet"deki yeni görevinde başarılar dileriz.

Hasan Cemal (ortada masa başında) Ankara'daki arkadaşları ile birlikte

Başlangıcından Bugüne

"ÇAĞDAŞ TÜRK RESİM SANATI TARİHİ"

NAZAN İPŞİROĞLU

SANAT Tarihi kitaplarının basımı kolay değildir. Sayfa düzeni, metinle resimlerin uyumu, renkli ya da siyah-beyaz resimlerin baskısı vb. işler bir ekip çalışması gerektirir ve büyük bir emek, özen ve dikkat ister. Bizde sanat kitapları yayınının uzun bir geçmişi olmadığı için, bu alanda uzmanlaşmış ustaların azlığı ve ortak çalışmaya alışılmamış olması bu işi daha da güçleştirir.

Tiglat Yayınevi'nin üç cilt olarak çıkartmayı tasarladığı "**Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**" nin birinci cildini elimize aldığımızda, bu güçlüklerin- özellikle ülkemizde kağıt sıkıntısı olduğu bir dönemde- başarıyla üstesinden gelinmiş olduğunu sevinerek görüyoruz. Kitap, asıllarına yaklaşık renkli resimleriyle ve sayfa düzeniyle bizde basılan sanat kitaplarına örnek olacak nitelikte. İkinci ve üçüncü ciltleri yakında çıkacak olan bu seri, Yayınevi sahibi Selman Pınar'ın özel girişimiyle gerçekleşiyor. Selman Pınar'ın birinci cilde yazdığı önsözü okurken, kitabın hazırlanışında karşılaştığı türlü güçlüklere üzülmemek elden gelmiyor. Halkın sanat eğitimine ve sanat beyenisine büyük katkısı olabilecek bu tür girişimlere, Devlet kurumlarınca kolaylık gösterilmesi ve Devletin desteğişle bu girişimlerin özendirilmesini dileriz.

TÜRKİYE'DE RESİMİN ORTAYA ÇIKIŞI

İslam ülkelerinde uygulanan resim yasağı, Türkiye'de 18. yüzyıla değin olanca şiddetiyle sürer. Bu tarihe kadar resim yapma gereksinimi, minyatürlerle karşılanır ve bunlar yazmaların içinde kapalı kalır. 18. yüzyıldan sonra konakların, yalıların duvarlarına, tavanlarına, dolap kapaklarına manzara resimleri yapılmaya başlanıyor. Resim artık ortaya çıkıyor. Fakat bu resimler doğadan yapılmıyor, kartpostallardan ve bu iş için hazırlanan manzara kalıplarından kopya ediliyor. Aynı görünümlerin, birbirinden uzak kentlerdeki konakları süslemeleri bunu gösteriyor.

Doğadan resim yapma Tanzimat'tan sonra başlıyor. Bu dönem resim, ders olarak askerî okullara giriyor ve doğadan resim yapmayı öğrenmek üzere Fransa'ya öğrenci gönderiliyor. Türk toplumu ilk kez bu sanatçıların gözleriyle doğayla yüzyüze geliyor.

Burada kısaca çözümlediğimiz Türk resim sanatının oluşumu, Günsel Renda ve Turan Erol'un ortak çalışmalarıyla gerçekleşen "**Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**" nin birinci cildinde okuyoruz.

"**Türk Resminde Batılılaşma Yönünde İlk Denemeler**" bölümünü Günsel Renda yazmış, "**19. Yüzyıl Türk Ressamları**" bölümünü Turan Erol... Kitabın baskısında gösterilen özen, bu çalışmalarda da görülüyor. Her iki bölüm de uzun yılları kapsayan bir çalışmanın ürünü... Yazarlar, Türk resim sanatının oluşumunu adım adım izlemişler. İncelemelerini açık ve temiz bir dille okuyucuya sunuyorlar.

RESİM YASAĞI SORUNU

Ancak burada bir noktaya değinmeden geçemiyeceğiz. Kitabın temel düşüncesinde bir kararsızlık göze çarpıyor. İslâm dünyasında bir resim yasağı var mı, yoksa yok mu? Bu soruna yazarlar kesin bir tavır almamışlar. Bu yüzden gerek kendi yazılarında gerek aralarında çelişkiye düşüyorlar.

Kitabın Sunuş'unda Prof. Suut Kemal Yetkin, Kur'an'da resim yasaklayan bir Ayet bulunmamasına dayanarak kesinlikle "**İslâmlıkta yalnız resim değil, heykel yasağı da yoktur,**" diyor. Ama bir kaç satır sonra İslâm dünyasında resim ve heykelin "**Gelişip serpilememiş**" olduğunu söylüyor ve bunun nedenini "**İslâmlığın (soyut) Allah kavramında, İslâm düşüncesinde, bu düşüncenin durgunluğunda aramak gerekir.**" diyor. Bu düşünceler birbirini tutmuyor. Kur'an Allah Söz'ü değil midir? Ve İslamlığın Allah kavramı Kur'an'da belirmez mi? Soyut Allah kavramı, İslâm dünyasında resmin yasaklanmasına neden olmamış mıdır? O halde İslâm'da resim yasağı olmadığı ve çağdaş resim sanatının kökünün İslâm geleneğine dayandığı nasıl söylenebilir?.

Yetkin'in düştüğü çelişkiden Turan Erol kendini az çok kurtarıyor. İlk manzara resimlerini anlatırken, yeni resim türünü "**Matrakçı Nasuh'a dayanan bir Türk Manzara resmi geleneğinin halkalarından biri saymayı ihtiyatlı karşılamak yerinde olur**" diyor. Günsel Renda, bir yandan Suut Kemal Yetkin'in savını benimsemiş görünüyor, öte yandan Türkiye'de resim sanatının batılılaşma hareketi içinde ele alınmasının doğru olacağı kanısında. Birbirini çelen bu iki düşünce onu Osmanlı minyatürlerinde Batı etkileri aramaya götürüyor ve konudan uzaklaştırıyor. Bu yüzden "**Türk resminde Batılılaşma Yönünde İlk Denemeler**" in minyatürlere ilişkin bölümü (S. 19-48), "**Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**" adını taşıyan bir kitapta yerini bulamıyor.

Günsel Renda- Turan Erol
Tiglat Yayınları, İstanbul
1980. Kuşe Kâğıt üzerine renkli basım, büyük boy
174 sayfa. TL 2850

Bulmacanın Çözümü

SOLDAN SAĞA: 1- Gövek, Talebe, 2- Edebiyat, Tos 3- Zedelemek, Rn. 4- İnA, Ek, Roda, 5- Arpalama. 6- Okutman, nU. 7- Er, Bozut. 8-Karine, İl, Si. 9- Asabi, Os. 10- Ima, Orijin. 11- Idare, Klinik, 12- Tekerlek Ela.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1- Gezi, Okka, İt. 2- Ödenek, Aside. 3- Veda, Uğramak. 4- Ebe, At, İbare. 5- Kilermeni, Er. 6- Yekpare, 7- Tam, An, Erke. 8-Ate Bi, İlk, 9- Kronoloji. 10- Et, Omuz Sine. 11- Borda, Us, Nil. 12- Esna, Atik, kA.

YAYINLAR

ATATÜRK'TEN SONRA ATATÜRK

Yazan: Nail Güreli-Gür Yayınları PK. 621 İSTANBUL 224 Sayfa - 200 TL.

Atatürk'ün yaşadığı çağı gören 71 Türk gazeteci ve yazarın 1938 Kasımında Atatürk hakkında yazdıklarını içeren bir derleme.

İNSAN ve KANSER

Yazan: Doç. Dr. M. Şerafettin Canda - Sivas Kanser Savaş Derneği Yayın No: 2 - 171 Sayfa - 200 TL.

Eski çağlardan günümüze dek önemini koruyan ve onulması güç bir olgu olan sağlık sorunu kanser ve kanserin erken tanımı ile korunma kavramları açıklanıyor. Kanser nedenleri olabilecek etkenler üzerinde durularak, korunma yolları ve erken tanı için alınabilir önlemler belirtiliyor.

ULUSLARARASI ANLAYIŞ ve KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Yayına hazırlayan Ertuğrul Özkök - 146 Sayfa

UNESCO Özgür Haber Dolaşımı ve iletişim Politikaları bölümü desteği ile Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler bölümü tarafından düzenlenen, Uluslararası anlayışın güçlendirilmesi ve insan haklarının yaygınlaştırılmasına kitle iletişim araçlarının katkısı seminerinde yapılan konuşmaları içeriyor. İletişim araçlarının, savaşçı kullanım girişimlerinden kurtarılmasını, ırkçılık, ırk ayrımı, geri kalmışlık ve sömürgecilik sorunlarına karşı insanın yanında yer almasını sağlayacak yollar aranıyor, sorunlara çözüm getirilmeye çalışılıyor.

İNSAN YETİŞTİRME DÜZENİMİZ

Yazan: Doç. Dr. Yahya Kemal Kaya-Gül Yayınevi Ankara-496 Sayfa-400 TL

İlk basımı Kasım 1974'de, ikinci basımı şubat 1977'de yapılan kitabın ocak 1981 basımı. Son elli yılda eğitim sorunlarımız tarihçeleriyle verilirken, günümüzün eğitim düzeni ve eğitim sorunları yedi bölümde inceleniyor.

TÜRK HÜMANİZMİ

Yazan: Prof. Dr. Suat Sinaoğlu - Türk Tarih Kurumu Yayını - 238 Sayfa - 400 TL.

Zihin yapısına ilişmeden hiçbir toplumda hiç bir önemli yenilik beklenemez. Atatürk bu hakikati biliyordu" diyen yazar, bu yapıtla güttüğü amacın, **"devrimi sönmekte olan heyecanların düzeyinden fikir düzeyine aktarıp değerlendirmek ve Türk insanına eleştiri ruhunu ve yaratma gücünü sağlıyacak yeni bir eğtimi sisteminin ilkelerini saptamak"** olduğunu belirtiyor. Atatürk devrimciliğinin giderek yozlaştırıldığını ve hümanist temelinden uzaklaştırıldığını ileri süren yazar, ekonomik etkenin önem kazanmasını doğal saymakla birlikte, **"ekonomik etkenin hiçbir toplumun yaşamında tek etken olduğu kesinlikle ileri sürülemez. Özellikle Türk toplumu gibi evrimini ve gelişimini gerçekleştirmek için önce düşünsel ve toplumsal yapısını yenilemek zorunda olan, yani ekonomik olanaklardan çok fikir ve irade gücüyle disiplinli bir özveriye dayanmak zorunda olan toplumlar, ekonomik sorunlarını genel durum içinde değerlendirmedikçe ve onları eğitim, toplum ve kültür sorunlarıyla birlikte ele almadıkça, bir çözüme varamazlar"** demektedir.

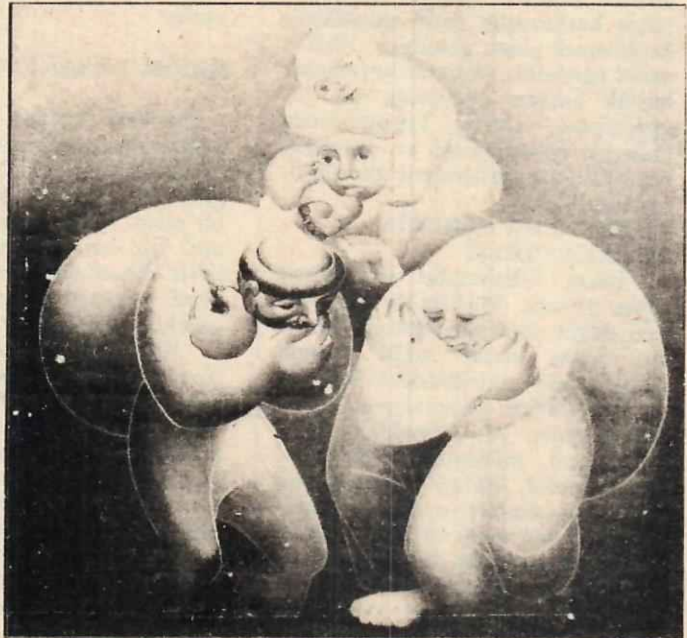
BALABAN 10. KİŞİSEL SERGİSİNİ AÇTI.

Ünlü ressamlardan Balaban Evrensel Kitabevi ve Sanat Galerisinde Ana ve çocuklar adlı sergisini açtı. İlgiyle izlenen sergi 10 nisana dek sürecek. Sergide toplam 26 adet yağlıboya yapıt yer almakta olup konuları gerçekçi biçimde Anadolu kadını ve çocuklarıdır.

1921 yılında Bursa'nın Seç köyünde doğan İbrahim Balaban köyün ancak üç sınıflı ilk okulunu bitirmiştir. Çocukluğunda resmin ne olduğunu bilmeden dağlarda resim yapardı. 1937'de kan davası yüzünden hapse giren İbrahim Balaban resim çalışmalarını cezaevinde ilerletti.

Balabanın şimdiye dek 9 sergisi açıldı. Yurt içi ve dışı açtığı sergilerle üne kavuştu. Meydan Larousse Cumhuriyet gibi çeşitli ansiklopedilerde yer aldı.

Balabanın yazdığı kitaplar: Balaban 1962, İz 1965, Şair Baba ve Damdakiler, 1967, İz düşümü 1969'da yayımlandı.

"BEKLENEN ŞARKI"NIN VE YİTİRDİĞİMİZ SANATÇILARIN ARDINDAN

ERTUĞRUL ÖZKÖK

● Televizyonda "Beklenen Şarkı'yı yayınlamak, Cahide Sonku'yu anmanın güzel bir yoluydu.

● Ancak Sadi Tek, sıradan yaşamına benzer bir biçimde, kitle iletişim araçlarının Cahide Sonku'ya dönmüş projektörlerinin aydınlatmadığı bir figüran gibi son yolculuğuna çıktı. Oysa onun kültürümüze katkısı, Cahide Sonku'nunkinden küçük değildi.

● Tiraj kaygısı duyan basın için Sadi Tek'in kişiliği ve yaşamı "İlginç bir malzeme" olmıyabilir. Ama TRT'nin bu tür kaygılardan uzak durması beklenir.

● İyi bir TV politikası, yaşamın fırtınaları, gövde ve yüz güzelliği yanında, sanatçının asıl kalıcı olan erdemlerini de ölçüt alıp aktarabilen bir politika olmalıdır.

BERRAK bir güzellik, fırtınalı bir yaşam, **yoksulluk ve yalnızlık** içinde bir ölüm. Genç kuşakların gözünde Cahide Sonku adı anılınca canlanan görüntü budur. Bu, ölümünden sonra kitle iletişim araçlarının Cahide Sonku hakkında çizdiği tablonun bir yansımasıdır. Oysa, kendisi bir film konusu olabilecek bu yaşamanın yanında Cahide Sonku'nun bir sanatçı kişiliği vardır. **Cyrano de Bergerac**'ın, **Sazlı Damın Kahpe**si'nin, **Beklenen Şarkı**'nın Cahide'si ne yazık ki bugünün kuşaklarına tanıdık bir çehre değil.

Cahide Sonku'nun bu çehresini genç kuşaklara ancak televizyon tanıtabilirdi. Kabul etmek gerekir ki televizyon da "**Beklenen Şarkı**" filmini yayınlayarak bu görevini bir ölçüde de olsa yerine getirdi. **Beklenen Şarkı**'yı izlerken çok kimse yalnızca Cahide Sonku'yu anmakla kalmadı, aynı zamanda belli bir dönemin anılarını da tazeledi. **Beklenen Şarkı**' nın geçmişe uzattığı köprüden geriye bakanlar, İkinci Dünya Savaşı ve sonrası acılarını anlık da olsa unutturan bu özlemler kadının yanında, gençliklerinin bir dönemini de yeniden gözden geçirme olanağı buldular. Genç kuşaklar ise bu köprünün öteki ucunda kendilerine doğru uzanan bir değişmenin başlangıcını görebildiler. Toplum biliminde bunun adı, kültürel kalıtı (mirası) tanımaktır.

KÜLTÜREL KALITI BENİMSEMEK

Kültürel kalıtı benimsemek yalnızca yapıtlara bakmak değildir kuşkusuz. Çünkü kültürü yaratan ve onu ortaya çıkaran insandır. Bu nedenle kültürü benimsemek onu yaratanları benimsemekle eşanlamlıdır.

Cahide Sonku'nun ölümünden sonra gerek yazılı basında gerekse radyo ve televizyonda yapılanları izlemek insanı sevindiriyor. Üstelik televizyonda onu anmak üzere yayınlanan "**Beklenen Şarkı**" adlı filmi, günümüzde yapılan bir çok müzikal filme örnek olabilecek güzellikteydi. Şarkıların seçimi, oyuncuların ölçülü oyunu **Beklenen Şarkı**'yı ilgiyle izlenen bir film yapmış. Televizyonda Cahide Sonku'ya toplumca elveda demenin güzel bir biçimiydi bu.

Ancak bu anma bir başka sanatçının, Sadi Tek'in ölümüyle aynı zamana rastlamadığı için, ister istemez insanın aklına bazı sorular geliyor. Cahide Sonku, sanatı kadar gezilliğiyle ve yaşamındaki iniş çıkışlarla dikkati çeken bir sanatçıydı. Sadi Tek ise sanatçılıkla sıradan bir yaşamı kişiliğinden birleştirmiş bir insandı. Sadi Tek, sıradanlığın dışına taşmayan yaşamına benzer biçimde, kitle iletişim araçlarının Cahide Sonku'ya dönmüş projektörlerinin aydınlatmadığı bir figüran gibi son yolculuğuna çıktı. Oysa onun kültürel kalıtımımıza katkısı Cahide Sonku'nunkinden hiç de küçük değildi.

Yaşamı boyunca yetenek ve insanlığı toplumsal ünün tek ölçütü kılmış gazeteci Adli Moran da bu çizgisini hiç kırmadan sade ve sessiz bir selâmla ayrıldı aramızdan. Televizyon onun bu görüşlerini haklı çıkarmak istemişçesine sessizliğini örtüverdi bu ölümün üzerine de.

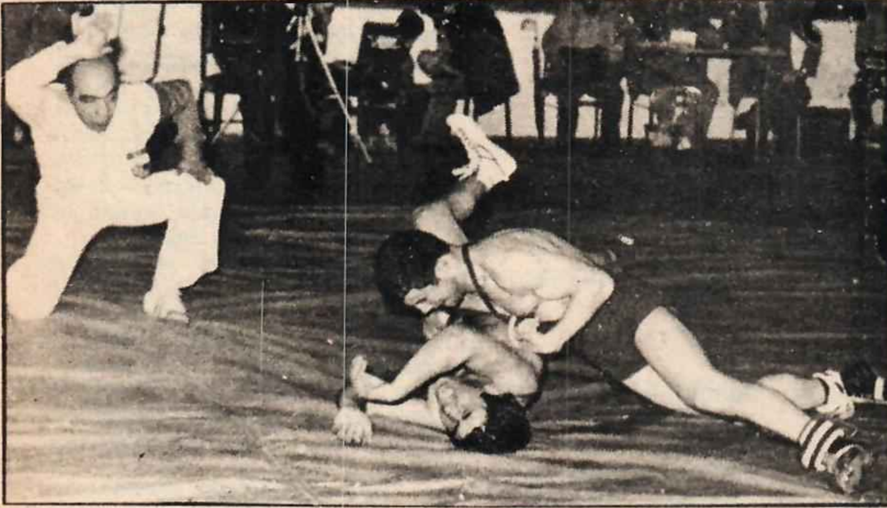
Tiraj arttırmayı okuyucunun ilgisini çekmeğe bağlayan yazılı basın için Sadi Tek'in yaşamı ve kişiliği "**İyi bir malzeme**" olmayabilir. Ama bu tür kaygılardan uzak durma olanağını sağlayıcı kamusal güvenceleri ve görevleri bulunan Televizyon, kültür kalıtımına katkısı olan insanları değerlendirirken "**İlginçliği**" tek ölçüt olarak almak zorunda değildir. Kamu yaşamında ve kültürel sürekliliğin sağlanmasında temel ölçüt bu kültüre katkı olmalıdır.

"**Yaşayan Edebiyatçılarımız**" adı altında yapılan dizi iyi kötü bir arşiv oluşturdu.

Bu gibi yayınlar, hazırlıklar, en yaygın iletişim aracı olan televizyonun, kültürel kalıtımın yeni kuşaklara aktarmada çok önemli bir işlevi bulunduğunu gösteriyor. Televizyon her türlü siyasal hesaptan veya "**tiraj**" kaygısından arınmış bir biçimde bu işlevini yerine getirmek zorundadır. Bugün bir Aşık Veysel'i daha ölümünün sekizinci yılında cızırtılı plâklardan ve üzerindeki çiziklerden kullanılmaz duruma gelmiş filmlerle anıyorsak bunun utancını yarınki kuşaklara nasıl açıklayabileceğimizi şimdiden düşünmeliyiz.

Kültür onu yaratan insanlarla anlam kazanabilir demiştim. Unutmamalıyız ki, kültürü oluşturan insanların hepsi Cahide Sonku gibi inişli çıkışlı, sinematografik bir yaşam sürmemişlerdir.

Televizyon, geçtiğimiz yıl ölen Behçet Necatigil'le yapılmış bir söyleşiyi yayınlamıştı. Bu nefis filmi izlerken duru bir yaşam üzerine kurulmuş bir sanatın büyüklüğünü düşünmüştüm. İyi bir televizyon politikası, yaşamın fırtınaları, gövde ve yüz güzelliği yanında, sanatçının asıl kalıcı olan erdemlerini de aktarabilen, onu ölçüt alabilen bir politikadır. ●

Pehlivan, yumuşak huylu bir aslan gibidir

PEHLİVANLIK RUHU

CESARET, kuvvet, mertlik ve ağırbaşlılığın Türk Boylarında destanlara, masallara, menkıbelere ve ozanların söyleşilerine girmiş gözalıcı değerler olduğunu tüm tarih kayıtlarında bulmak olasıdır.

Yiğidim, arslanım, pehlivanım, koçum gibi takma adlar ana ve babaların çocuklarına seslenirken kullandığı teşvik edici sözler olmakla kalmaz, toplumun değer verdiği ve beğendiği davranış ve kişilik özelliklerini benzetmeleri ile dile getirir.

Tarih boyunca her türlü şölen, tören ve şenlikte yiğitlerin koçlar gibi karşılaştığı, ödüllerin pay edildiği, yeniklerin el öptüğü, ustaların ise kuşak sarıp diyar, diyar gezdiği, cihan pehlivanlarının biribirlerini arayıp buldukları ve er meydanlarında kozlarını paylaştıkları bilinir.

Türk gençlerinin dünyada ün salmış olan adı MEHMETÇİK'in yanına bir de PEHLİVAN lakabı gelirse ünü daha da artar. Pehlivan Hasanlar, Hüseyinler, Mehmetler toplumda namlı ve her yerde saygı uyandıran, yörelerinin gözbebeği insanlardır. En güçlü mücahitler, en saygıdeğer efeler, en görkemli ağalar bu pehlivanların arasından çıkar.

Pehlivan, yumuşak huylu bir arslan gibidir. Gövdesi, kolu ve bacağı giysilerinin içine sığmaz. Sağlam bir gövdenin üstünde kalın bir ense ve bunun üzerinde heykel gibi muntazam bir baş bulunur. Pehlivanın başı diktir. Korku bilmez, her an sakin ve huzurludur. Yürüyüşü esnek ve yumuşak, davranışları güven vericidir. Pehlivanın elini sıkan dostlar onun güçlü parmaklarından dostluk ve kuvvet bulurlar. Düşmanlar ise, güçsüzlüklerini farkeder ve boylarının ölçüsünü alırlar. Pehlivan yavaş konuşur, sesini yükseltmez, her söylediği anlamlı ve sorulanlara verdiği yanıtlar doğrudur. Pehlivanın palavra atmağa ihtiyacı yoktur. Yaparım derse yapar, yapamıyacağı iş için ortaya çıkmaz. Pehlivanın tüm arslanlığı, cesareti ve kuvveti er meydanında ortaya çıkar. Temiz ve iddiasız giysileri içinde pehlivanın ne olduğunu farkedemiyenler, er meydanlarında onun yelesinin kabardığını, pırıl, pırıl parlayan, canlı ve sırım gibi vücudunu ve "Hayda !! " diyerek karşısındaki pehlivanı güreşe çağırışını görünce susar ve heyecan duyarlar.

Pehlivan er meydanına çıktığı zaman kendi geçmişini ve ününü tüm sevdiklerini ve memleketini düşünür. Onun için kendisinden daha usta bir pehlivan önünde yenik düşmek ya da pes etmek en son düşünülecek bir şeydir. Tüm gücünü harcayarak, karşısındakine ne denli zorlu bir pehlivan ile güreş tuttuğunu gösterir, elinden geldiği kadar direnir ve mertçe yarışır. Yenilirse, ustasının elini öper, gerekirse onun öğütlerini alır ve daha iyisini öğrenmeğe can atar. Pehlivan yenilmekle küçülmez. Her yenilgi onun için bir ders olur. Belli ki daha çok çalışması ve daha çok güreş öğrenmesi gerekir. Yenilmekle tükenen, er meydanlarını terkeden pehlivan gerçek pehlivan değildir. Onun yüreğinde bir korku, kendisinde bir eksiklik olmak gerek. Oysa, yenildikten sonra yenmesini de bilen, güreşten ibadet gibi zevk alan, yendim diyerek kasılmayan, yenildim diyerek üzülmeyen gerçek pehlivan kısa sürede başarıya ulaşarak, şöhretli bir yaşam içinde yöresinde sevilen gerçek bir abide olur.

Türk Pehlivan'larının ünü vatan sınırlarını aşmış, Avrupada, Amerikada destanlar yazdırmıştır. Türk Pehlivanları nice gururlu ve şişirilmiş cihan pehlivanlarının sırtını minderlere yapıştırmakla kalmamış onlara hocalık etmiştir.

Neden geriledik ? Neden artık güreşi başkalarından öğrenmeğe gerek duyacak kadar geriye gittik? Türk Gençlerinin gücü mü kayboldu? Eski ünlü pehlivanlar bir hatıra olarak mı kalacak? Türk güreşseverleri böyle bir gerilemeye layık mıdır?

Yukardan bu yana, köyümde dinlediğim, çayırda izlediğim, adını ezberlediğim pehlivanlarımızın yarattığı PEHLİVANLIK RUHU'nu dile getirmeğe çalıştım. Sanırım biz bu yüksek ruhu, pehlivan'a saygıyı ve güreşe sevgiyi yitirdik. Güreşimize bir çekişme ve çatışma girdi. Şimdi kimse kimseyi dinlemiyor. Pehlivanlık bir mertlik ve erkeklik meselesi olmaktan çıktı bir ekmek kavgasına dönüştü. Gerçekte, pehlivanlarımız gene o pehlivanlar, çıraklar da gene o çıraklar ve aslında bizim pehlivanlarımızın sırtını kimse yere getiremez fakat, PEHLİVANLIK RUHU'nu yitirdiğimiz için, biz kendimize yenik düşüyoruz.

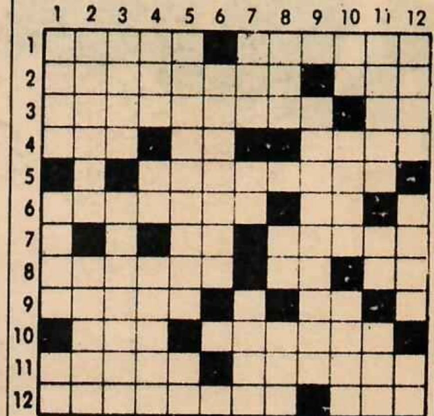
Eski şanlı günlerimize dönmek için eski pehlivanlık ruhunu diriltmeli; meydanlarda, stadlarda, salonlarda, çayırlarda, okullarda, asker ocağında gerçek pahlivanları yetiştirmenin çarelerini aramalıyız. Para için, ödül için güreşlere son vermeli, pehlivan adının yüceliğini ve saygınlığını yeniden kurmalıyız. Tüm usta pehlivanlar, güreş hocaları bir araya gelerek kaynaşmalı, yardımlaşmalı, hedef ve gönül birliği içinde ardımızdan gelen gençlere eski ve parlak er meydanı havasını yeniden getirmeliyiz.

Pehlivanlık Türk Gençlerinin kanında vardır. Bu ruhu ortaya çıkaramıyan, gerçek pehlivanlık anlayışına zarar veren tüm davranışlara karşı çıkmalı ve gençlerimizin yeniden cihan pehlivanları olması için elele çalışmalıyız.

Geçmişin tüm namlı pehlivanlarını rahmetle anarken, günümüzün değerli hocaları ve çıraklarına başarılar dilerim.

DR. NECMETTİN ERKAN

BULMACA

SOLDAN SAĞA : 1 — Cevizin yeşil kabuğu · Öğrenci, 2 — Düşünce, duygu ve imgelerin söz ya da yazı ile güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatı, yazın · Alın ya da boynuzla vuruş, 3 — Berelemek ya da zarar vermek · Kimyada radonun simgesi, 4 — TERSİ, Bir anda oluveren, apansız · İlave · Yolunca düzgün sarılmış halat yumağı, 5 — Atların ayaklarında görülen ve rahat yürümesini önleyen bir hastalık. 6 — Üniversitelerde uygulama çalışmaları, yabancı dil öğretimi vb. ile görevlendirilen öğretim üyesi yardımcısı, lektör · TERSİ, Öğütülmüş tahıl. 7 — Aşamasız asker · Ortalığın birbirine düşüp, karışması, fesat. 8 — Belirti ya da ipucu · Vilayet · Müzikte bir nota. 9 — Sinirli · Kimyada osmiyumun simgesi. 10 — Dolayısıyle anlatma · Çıkış yeri, kaynak. 11 — Yönetme, çekip çevirme · Hasta bakılan yer. 12 — Merkezde bulunan bir eksenin çevresinde dönebilir kurs ya da çember · Gözde sarıya çalar kestane rengi.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1- Seyahat- Binikiyüz seksen üç gram gelen ve eskiden yurdumuzda kullanılan ağırlık ölçüsü. -Halk dilinde köpeğe verilen ad. 2-Tahsisat- Un, et ve bamya ile yapılan bir yemek. 3- Ayrılışta esenleşme- Geçerken, yeniden yola çıkmak üzere bir yerde kısa süre kalmak. 4- Oyunda cezalı çocuk- İnsana çok yararlı bir hayvan- Bir düşünce anlatan bir ya da birkaç tümcelik söz. 5- Eskiden eczacılıkta kullanılan kırmızı renkli bir kil türü- Kimyada erbiyumun simgesi. 6- Tek parça. 7- Eksiksiz- En kısa zaman süresi- Bir cisim tarafından taşınıp iş çıkarmaya yarayan güç. 8- Dini inançları olmayan kimse- Kimyada bizmutun simgesi- Başlangıçta yer alan, son karşıtı. 9- Kafatasının içgüdü ve yeteneklerle olan ilgisini inceleyen bilim kolu. 10- Kasaplar tarafından satılan kesilmiş hayvan- Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlındığı bölüm- Göğüs. 11- Geminin yanı- Akıl- Afrika kıtasının en önemli akarsuyu. 12- Bir işin yapıldığı an, sıra- Çabuk davranan, Çevik- TERSİ Kar renginde olan beyaz.

Çözümü 43. Sayfada

ARAYIŞ

KÖY'de

● ARAYIŞ'ı ilk sayısından beri Türkiye'nin ençok okunan yayın organlarından biri durumuna getiren değerli okurlarımıza teşekkür ederiz.

● ARAYIŞ, dağıtım sisteminin eriştiği her yere gidiyor. Ama birçok köy bu sistemin dışında kaldığı için köylü yurttaşlarımıza daha çok abone yoluyla ulaşabiliyoruz.

● ARAYIŞ'ın her köye ulaşmasını isteyen okurlarımız köylü tanıdıklarına ARAYIŞ abonemanı armağan ederek bu konuda bize yardımcı olabilirler. ARAYIŞ abonemanı armağan etmek istediğiniz köylü yurttaşla ilgili olarak aşağıdaki kuponu veya benzerini doldurup yollamanızı dileriz. Biz de abonemanı başlatırken armağanın kimden geldiğini köylü yurttaşımıza bir kartla bildireceğiz

Daha çok sayıda köylü yurttaşımızı ARAYIŞ abonesi yapmak isterseniz, benzer aboneman fişlerini kendiniz de hazırlayıp doldurabilirsiniz.

ABONE İSTEK KUPONU

ARAYIŞ'a ÜÇ AYLIK ( ) ALTI AYLIK ( ) BİR YILLIK ( ) ABONE OLMAK İSTİYORUM.

Aşağıdaki adresime dergi gönderiniz

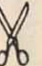
Adı Soyadı: ....

Adresi : ....

....

NOT: Abone bedelinin PTT ile ya da Ziraat Bankası Gaziosmanpaşa/Ankara Şubesi'ndeki 1200 numaralı hesaba yatırıldığını gösteren makbuzu zarfın içine koyup, lütfen aşağıdaki adrese gönderiniz:

ARAYIŞ DERGİSİ Posta Kutusu 75 Küçükesat - ANKARA

Dergiyi kesmek istemeyen okurlarımız, abone istek kuponunun benzerini doldurarak gönderebilirler.
ABONE KOŞULLARI: Yıllık 1500 TL, Altı Aylık 750 TL, Üç Aylık 375 TL.